

Bruksela, 30 kwietnia 2024 r.
(OR. en)

9220/24

Międzyinstytucjonalny numer
referencyjny:
2022/0051(COD)

CODEC 1168
DRS 43
SUSTDEV 55
COMPET 470
PE 124

NOTA INFORMACYJNA

Od:	Sekretariat Generalny Rady
Do:	Komitet Stałych Przedstawicieli / Rada
Dotyczy:	Wniosek dotyczący DYREKTYWY PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz zmieniającej dyrektywę (UE) 2019/1937 – Wynik pierwszego czytania w Parlamencie Europejskim (Strasbourg, 22–25 kwietnia 2024 r.)

I. WPROWADZENIE

Zgodnie z postanowieniami art. 294 TFUE oraz wspólną deklaracją w sprawie praktycznych zasad dotyczących stosowania procedury współdecyzji¹ Rada, Parlament Europejski i Komisja kilkakrotnie kontaktowały się ze sobą w sposób nieformalny, by wypracować porozumienie w sprawie tego dossier w pierwszym czytaniu.

¹ C 145 z 30.6.2007, s. 5.

W związku z tym przewodniczący Komisji Prawnej (JURI), Adrián VÁZQUEZ LÁZARA (Renew Europe, ES) przedstawił w imieniu tej komisji poprawkę kompromisową (poprawka nr 430) do wyżej wymienionego wniosku dotyczącego dyrektywy, w odniesieniu do którego Lara WOLTERS (S&D, NL) przygotowała projekt sprawozdania. Poprawkę tę uzgodniono podczas nieformalnych kontaktów, o których mowa powyżej. Nie zgłoszono żadnych innych poprawek.

II. GŁOSOWANIE

Podczas głosowania, które odbyło się na posiedzeniu plenarnym 24 kwietnia 2024 r., przyjęto poprawkę kompromisową (poprawka nr 430) do wyżej wspomnianego wniosku dotyczącego dyrektywy. Zmieniony w ten sposób wniosek Komisji jest tożsamy ze stanowiskiem Parlamentu w pierwszym czytaniu, zawartym w jego rezolucji ustawodawczej, którą przedstawiono w załączniku do niniejszego dokumentu².

Stanowisko Parlamentu odzwierciedla wcześniejsze uzgodnienia między instytucjami. Rada powinna zatem być w stanie zatwierdzić stanowisko Parlamentu.

Akt zostanie wówczas przyjęty w brzmieniu odpowiadającym stanowisku Parlamentu.

² Wersja stanowiska Parlamentu przedstawiona w rezolucji ustawodawczej zawiera oznaczenia zmian wprowadzonych poprawkami do wniosku Komisji. Tekst dodany do wniosku Komisji oznaczono ***pogrubieniem i kursywą***. Symbol „■” wskazuje tekst usunięty.

P9_TA(2024)0329

Należyta staranność przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju

Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz zmieniającej dyrektywę (UE) 2019/1937 (COM(2022)0071 – C9-0050/2022 – 2022/0051(COD))

(Zwykła procedura ustawodawcza: pierwsze czytanie)

Parlament Europejski,

- uwzględniając wniosek Komisji przedstawiony Parlamentowi Europejskiemu i Radzie (COM(2022)0071),
 - uwzględniając art. 294 ust. 2, art. 50 ust. 1 i ust. 2 lit. g) oraz art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zgodnie z którymi wniosek został przedstawiony Parlamentowi przez Komisję (C9-0050/2022),
 - uwzględniając art. 294 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
 - uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego z 14 lipca 2022 r.¹,
 - uwzględniając wstępne porozumienie zatwierdzone przez komisję przedmiotowo właściwą na podstawie art. 74 ust. 4 Regulaminu oraz przekazane pismem z dnia 15 marca 2024 r. zobowiązanie przedstawiciela Rady do zatwierdzenia stanowiska Parlamentu, zgodnie z art. 294 ust. 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
 - uwzględniając art. 59 Regulaminu,
 - uwzględniając opinie przedstawione przez Komisję Spraw Zagranicznych, Komisję Handlu Międzynarodowego, Komisję Gospodarczą i Monetarną, Komisję Zatrudnienia i Spraw Socjalnych, Komisję Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności, Komisję Rozwoju, Komisję Przemysłu, Badań Naukowych i Energii, Komisję Rynku Wewnętrznego i Ochrony Konsumentów,
 - uwzględniając sprawozdanie Komisji Prawnej (A9-0184/2023),
1. przyjmuje poniższe stanowisko w pierwszym czytaniu²;

¹ Dz.U. C 443 z 22.11.2022, s. 81.

2. zwraca się do Komisji o ponowne przekazanie mu sprawy, jeśli zastąpi ona pierwotny wniosek, wprowadzi w nim istotne zmiany lub planuje ich wprowadzenie;
3. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania stanowiska Parlamentu Radzie i Komisji oraz parlamentom narodowym.

² Niniejsze stanowisko zastępuje poprawki przyjęte dnia 1 czerwca 2023 r. (Teksty przyjęte, P9_TA(2023)0209).

Stanowisko Parlamentu Europejskiego przyjęte w pierwszym czytaniu w dniu 24 kwietnia 2024 r. w celu przyjęcia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/... w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz zmieniająca dyrektywę (UE) 2019/1937 i rozporządzenie (UE) 2023/2859

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 50 ust. 1, art. 50 *ust. 2 lit. g*) i art. 114,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego¹,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą²,

¹ Dz.U. C 443 z 22.11.2022, s. 81.

² Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r.

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) ***Jak stwierdzono w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE)***, Unia opiera się na ***wartościach***, jakimi są poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowaniu praw człowieka, zgodnie z tym, co zapisano w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej („Karta”). Te podstawowe wartości, które zainspirowały powstanie Unii, a także powszechność i niepodzielność praw człowieka oraz poszanowanie zasad Karty Narodów Zjednoczonych (ONZ) i prawa międzynarodowego powinny przyświecać działaniom Unii na arenie międzynarodowej. Takie działania obejmują wspieranie zrównoważonego rozwoju gospodarczego, społecznego oraz środowiskowego krajów rozwijających się.
- (2) ***Zgodnie z art. 191 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)*** wysoki poziom ochrony środowiska i poprawa jego jakości oraz propagowanie podstawowych wartości europejskich należą do priorytetów Unii, jak określono w komunikacie Komisji z 11 grudnia 2019 r. dotyczącym Europejskiego Zielonego Ładu. Cele te wymagają zaangażowania nie tylko organów publicznych, ale także podmiotów prywatnych, w szczególności przedsiębiorstw.

- (3) W komunikacie z 14 stycznia 2020 r. „Silna Europa socjalna na rzecz sprawiedliwej transformacji” Komisja zobowiązała się do udoskonalenia europejskiej społecznej gospodarki rynkowej w celu przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji w stronę modelu zrównoważonego, *przy jednoczesnym zapewnieniu, by nikt nie pozostał w tyle*. Niniejsza dyrektywa przyczyni się również do realizacji Europejskiego filaru praw socjalnych, który wspiera prawa zapewniające uczciwe warunki pracy. Stanowi ona część polityk i strategii Unii związanych z propagowaniem godnej pracy na całym świecie, w tym w globalnych łańcuchach wartości, o czym mowa w komunikacie Komisji z 23 lutego 2022 r. w sprawie godnej pracy na całym świecie.
- (4) Kluczem do sukcesu w realizacji celów Unii w zakresie zrównoważonego rozwoju jest postępowanie przedsiębiorstw działających we wszystkich sektorach gospodarki, ponieważ przedsiębiorstwa unijne, zwłaszcza duże, polegają na globalnych łańcuchach wartości. Ochrona praw człowieka i ochrona środowiska leżą również w interesie przedsiębiorstw, w szczególności biorąc pod uwagę rosnącą świadomość konsumentów i inwestorów w tych obszarach. Na poziomie unijnym oraz krajowym istnieje już kilka inicjatyw wspierających przedsiębiorstwa działające na rzecz transformacji zorientowanej na wartości.

- (5) Istniejące normy międzynarodowe dotyczące odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej stanowią, że przedsiębiorstwa powinny chronić prawa człowieka, i określają, w jaki sposób przedsiębiorstwa powinny uwzględniać ochronę środowiska we wszystkich swoich działaniach i łańcuchach wartości. W Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka („wytyczne ONZ”) stwierdzono, że przedsiębiorstwa odpowiadają za dochowanie należytej staranności w zakresie praw człowieka przez identyfikowanie niekorzystnych skutków ich działalności dla praw człowieka, zapobieganie tym skutkom i ich łagodzenie oraz przez rozliczanie się z tego, w jaki sposób zaradzają tym skutkom. Zgodnie z wytycznymi ONZ przedsiębiorstwa powinny unikać naruszania praw człowieka i zaradzać niekorzystnym skutkom dla praw człowieka, które to skutki te przedsiębiorstwa spowodowały, do których się przyczyniły lub z którymi są powiązane w ramach własnej działalności, działalności ich jednostek zależnych oraz za pośrednictwem swoich bezpośrednich i pośrednich relacji biznesowych.

- (6) Koncepcję należytej staranności w zakresie praw człowieka sprecyzowano i rozwinięto w Wytycznych MNE dla przedsiębiorstw międzynarodowych („wytyczne MNE”) Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w których rozszerzono stosowanie należytej staranności na kwestie związane ze środowiskiem i ładem korporacyjnym. Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności na rzecz odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej (wytyczne na rzecz odpowiedzialnej działalności gospodarczej) oraz wytyczne sektorowe stanowią uznane na arenie międzynarodowej ramy określające praktyczne kroki w zakresie należytej staranności, które mają pomóc przedsiębiorstwom w identyfikowaniu rzeczywistych i potencjalnych skutków w ramach ich działalności, łańcuchów **dostaw** i innych relacji biznesowych, zapobieganiu tym skutkom, łagodzeniu ich i rozliczaniu się z tego, jak tym skutkom zaradzają. Koncepcja należytej staranności stanowi również integralną część zaleceń zawartych w Trójstronnej deklaracji zasad dotyczących przedsiębiorstw międzynarodowych i polityki społecznej, przyjętej przez Międzynarodową Organizację Pracy.

- (7) *Wszystkie przedsiębiorstwa mają obowiązek przestrzegać praw człowieka, które są powszechne, niepodzielne, współzależne i wzajemnie powiązane.*
- (8) Cele ONZ w zakresie zrównoważonego rozwoju, przyjęte w 2015 r. przez wszystkie państwa członkowskie ONZ, obejmują cele służące promowaniu trwałego, inkluzywnego i zrównoważonego wzrostu gospodarczego. Unia zobowiązała się do realizacji celów ONZ w zakresie zrównoważonego rozwoju. Sektor prywatny przyczynia się do realizacji tych celów.
- (9) *Szkodliwe skutki zagrożeń naturalnych i spowodowanych przez człowieka wpływają na globalne łańcuchy wartości, w szczególności łańcuchy wartości surowców krytycznych. Częstotliwość i skutki wstrząsów wiążących się z ryzykami dla krytycznych łańcuchów wartości prawdopodobnie wzrosną w przyszłości. Sektor prywatny może odegrać ważną rolę we wspieraniu trwałego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, unikając jednocześnie tworzenia zakłóceń równowagi na rynku wewnętrznym. Uwypukla to znaczenie zwiększenia odporności przedsiębiorstw na niekorzystne scenariusze związane z ich łańcuchami wartości, z uwzględnieniem efektów zewnętrznych, a także ryzyka społecznego, środowiskowego i związanego z zarządzaniem.*

- (10) W porozumieniach międzynarodowych zawartych na podstawie Ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu, których Unia i państwa członkowskie są stronami, takich jak porozumienie paryskie ***na podstawie Ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu przyjęte 12 grudnia 2015 r. („porozumienie paryskie”)***³ i niedawny pakt klimatyczny z Glasgow, wskazano konkretne sposoby przeciwdziałania zmianie klimatu i utrzymania globalnego ocieplenia na poziomie nieprzekraczającym 1,5°C. Oprócz konkretnych działań, których podjęcia oczekuje się od wszystkich sygnatariuszy, za kluczową dla osiągnięcia tych celów postrzega się także rolę sektora prywatnego, w szczególności jego strategii inwestycyjnych.

- (11) *W rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119*⁴ Unia zobowiązała się prawnie również do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. oraz do zredukowania emisji o co najmniej 55 % do 2030 r. Oba te zobowiązania wymagają zmiany sposobu, w jaki przedsiębiorstwa prowadzą produkcję i zaopatrują się. W dokumencie roboczym służb Komisji towarzyszącym komunikatowi Komisji z 17 września 2020 r. pt. „Ambitniejszy cel klimatyczny Europy do 2030 r. Inwestowanie w przyszłość neutralną dla klimatu z korzyścią dla obywateli” (plan w zakresie celów klimatycznych na 2030 r.) przedstawiono modele obejmujące różne poziomy redukcji emisji wymagane w różnych sektorach gospodarki – chociaż we wszystkich scenariuszach należy osiągnąć znaczne redukcje we wszystkich sektorach, jeżeli Unia ma osiągnąć swoje cele klimatyczne. W planie tym podkreślono również, że „zmiany w zasadach i praktykach ładu korporacyjnego, w tym w zakresie zrównoważonych finansów, sprawią, że właściciele i kierownicy przedsiębiorstw będą w swoich działaniach i strategiach nadawać priorytetowe znaczenie celom w zakresie zrównoważonego rozwoju”. W komunikacie Komisji w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu określono, że wszystkie działania i polityki UE powinny zostać połączone, aby pomóc Unii w osiągnięciu pomyślnej i sprawiedliwej transformacji ku zrównoważonej przyszłości.

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie) ■ (Dz.U. L 243 z 9.7.2021, s. 1).

Określono w nim również, że ramy ładu korporacyjnego powinny w większym stopniu uwzględniać zrównoważony charakter działalności. *Unijne ramy działania w dziedzinie środowiska i klimatu określone w decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/591⁵ mają przyspieszyć transformację ekologiczną w kierunku neutralnej dla klimatu, zrównoważonej, nietoksycznej, zasobooszczędnej, opartej na energii ze źródeł odnawialnych, odpornej i konkurencyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym z zachowaniem sprawiedliwości, równości i inkluzywności, a także chronić, odbudowywać i poprawić stan środowiska, m.in. przez zatrzymanie i odwrócenie utraty różnorodności biologicznej.*

- (12) Zgodnie z komunikatem Komisji z 24 lutego 2021 r. w sprawie budowania Europy odpornej na zmianę klimatu, w którym przedstawiono unijną strategię przystosowania do zmiany klimatu, nowe decyzje inwestycyjne i polityczne powinny być podejmowane z uwzględnieniem kwestii klimatu i dostosowane do przyszłych wyzwań, także w przypadku większych przedsiębiorstw zarządzających łańcuchami wartości. Niniejsza dyrektywa powinna być spójna z tą strategią. Należy również zapewnić spójność z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/...⁶⁺, w której określono jasne wymagania dotyczące zasad zarządzania bankami, w tym wiedzy na temat ryzyk środowiskowych, społecznych i z zakresu ładu korporacyjnego na poziomie zarządu.

⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/... z dnia ... zmieniająca dyrektywę 2013/36/UE w odniesieniu do uprawnień nadzorczych, sankcji, oddziałów z państw trzecich i ryzyka z zakresu ochrony środowiska, polityki społecznej i ładu korporacyjnego (dyrektywa w sprawie wymogów kapitałowych) (Dz.U. C ... z ..., s. ...).

⁺ Dz.U.: proszę wstawić w tekście numer dyrektywy zawartej w dokumencie PE-CONS 79/23 (2021/0341(COD)), a w przypisie umieścić jej numer, datę, tytuł i odesłanie do publikacji w Dz.U.

- (13) W komunikacie Komisji z 11 marca 2020 r. pt. „Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy” (plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym), komunikacie Komisji z 20 marca 2020 r. pt. „Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030: Przywracanie przyrody do naszego życia (strategia na rzecz różnorodności biologicznej), komunikacie Komisji z 20 marca 2020 r. pt. „Strategia »od pola do stołu« na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego (strategia „od pola do stołu”) oraz komunikacie Komisji z 14 października 2020 r. w sprawie strategii w zakresie chemikaliów na rzecz zrównoważoności na rzecz nietoksycznego środowiska (strategia w zakresie chemikaliów), **komunikacie Komisji z 12 maja 2021 r. pt. „Plan działania UE na rzecz eliminacji zanieczyszczeń wody, powietrza i gleby”**, komunikacie Komisji z 5 maja 2021 r. pt. „Aktualizacja nowej strategii przemysłowej z 2020 r.: Tworzenie silniejszego jednolitego rynku sprzyjającego odbudowie Europy, podejście Komisji pod nazwą „przemysł 5.0”, komunikacie Komisji z 4 marca 2021 r. w sprawie planu działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych oraz komunikacie Komisji z 18 lutego 2021 r. pt. „Przegląd polityki handlowej: Otwarta, zrównowazona i asertywna polityka handlowa” wymienia się inicjatywę dotyczącą zrównoważonego ładu korporacyjnego.

Wymogi należytej staranności przewidziane w niniejszej dyrektywie powinny przyczynić się do osiągnięcia celów wyznaczonych w planie działania UE na rzecz eliminacji zanieczyszczeń wody, powietrza i gleby i dotyczących stworzenia nietoksycznego środowiska oraz ochrony zdrowia i dobrostanu ludzi, zwierząt i ekosystemów przed ryzykami i negatywnymi skutkami związanymi ze środowiskiem.

- (14) Niniejsza dyrektywa jest spójna ze wspólnym komunikatem Komisji w sprawie Planu działania UE dotyczącego praw człowieka i demokracji na lata 2020–2024. Jako jeden z priorytetów wskazano w nim zwiększenie zaangażowania Unii w aktywne promowanie globalnego wdrożenia wytycznych ONZ oraz innych odpowiednich wytycznych międzynarodowych, takich jak wytyczne MNE, m.in. przez propagowanie odpowiednich standardów należytej staranności.

- (15) W rezolucji z 10 marca 2021 r. zawierającej zalecenia dla Komisji dotyczące należytej staranności i odpowiedzialności przedsiębiorstw Parlament Europejski wezwał Komisję do zaproponowania unijnych przepisów dotyczących kompleksowych **obowiązków przedsiębiorstw w zakresie należytej staranności powiązanych z konsekwencjami obejmującymi odpowiedzialność cywilną tych przedsiębiorstw, które powodują lub wspólnie powodują szkodę w wyniku niedochowania należytej staranności.**

W konkluzjach Rady z 1 grudnia 2020 r. w sprawie praw człowieka i godnej pracy w globalnych łańcuchach dostaw wezwano Komisję do przedstawienia wniosku dotyczącego unijnych ram prawnych w zakresie zrównoważonego ładu korporacyjnego, w tym międzysektorowych obowiązków przedsiębiorstw w zakresie należytej staranności w globalnych łańcuchach dostaw. Parlament Europejski wezwał do doprecyzowania obowiązków dyrektorów również w sprawozdaniu z własnej inicjatywy w sprawie zrównoważonego ładu korporacyjnego przyjętym 2 grudnia 2020 r. We wspólnej deklaracji z 21 grudnia 2021 r. dotyczącej priorytetów legislacyjnych UE na 2022 r. Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej i Komisja zobowiązały się do stworzenia gospodarki służącej ludziom oraz do udoskonalenia ram regulacyjnych dotyczących zrównoważonego ładu korporacyjnego.

- (16) Niniejsza dyrektywa ma na celu zapewnienie, aby przedsiębiorstwa działające na rynku wewnętrznym przyczyniały się do zrównoważonego rozwoju i transformacji gospodarek i społeczeństw w stronę modelu zrównoważonego przez identyfikowanie **oraz w razie potrzeby hierarchizowanie** rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska związanych z działalnością własną przedsiębiorstw, **działalnością ich** jednostek zależnych i **ich partnerów biznesowych w łańcuchach działalności przedsiębiorstw**, przez zapobieganie tym skutkom, ich łagodzenie oraz usuwanie i minimalizowanie, **a także zapewnienie stosownych środków zaradczych i przy zapewnieniu, by osoby dotknięte nieprzestrzeganiem tego obowiązku miały dostęp do wymiaru sprawiedliwości i środków ochrony prawnej.** Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla spoczywającego na państwach członkowskich obowiązku poszanowania i ochrony praw człowieka i środowiska na mocy prawa międzynarodowego.

- (17) *Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla obowiązków w dziedzinie praw człowieka, praw pracowniczych i praw socjalnych, ochrony środowiska i zmiany klimatu wynikających z innych aktów ustawodawczych Unii. Jeżeli przepisy niniejszej dyrektywy są sprzeczne z przepisami innego aktu ustawodawczego Unii służącego realizacji tych samych celów i przewidującego szerzej zakrojone lub precyzyjniej określone obowiązki, przepisy tego innego aktu ustawodawczego Unii powinny mieć pierwszeństwo w zakresie, w jakim taka sprzeczność występuje, i powinny mieć zastosowanie do tych określonych obowiązków. Przykłady tych obowiązków w aktach ustawodawczych Unii obejmują obowiązki określone w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/821⁷, rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1542⁸ lub rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1115⁹.*

⁷ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/821 z dnia 17 maja 2017 r. ustanawiające obowiązki w zakresie należytej staranności w łańcuchu dostaw unijnych importerów cyny, tantalu i wolframu, ich rud oraz złota pochodzących z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka (Dz.U. L 130 z 19.5.2017, s. 1).*

⁸ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1542 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie baterii i zużytych baterii, zmieniające dyrektywę 2008/98/WE i rozporządzenie (UE) 2019/1020 oraz uchylające dyrektywę 2006/66/WE (Dz.U. L 191 z 28.7.2023, s. 1).*

⁹ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1115 z dnia 31 maja 2023 r. w sprawie udostępniania na rynku unijnym i wywozu z Unii niektórych towarów i produktów związanych z wylesianiem i degradacją lasów oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 995/2010 (Dz.U. L 150 z 9.6.2023, s. 206).*

- (18) *Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do instytucji emerytalno-rentowych prowadzących systemy zabezpieczenia społecznego na mocy prawa Unii. Jeżeli państwo członkowskie postanowi nie stosować dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2341¹⁰ w całości lub w części do instytucji pracowniczych programów emerytalnych zgodnie z art. 5 tej dyrektywy, niniejsza dyrektywa nie ma do tych instytucji zastosowania.*

¹⁰

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2341 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad takimi instytucjami (IORP) (Dz.U. L 354 z 23.12.2016, s. 37).

- (19) Przedsiębiorstwa powinny podjąć odpowiednie kroki w celu ustanowienia i stosowania środków należytej staranności w odniesieniu do własnej działalności, ***działalności ich*** jednostek zależnych, a także ich bezpośrednich i pośrednich ***partnerów*** biznesowych w całym łańcuchu ***ich działalności*** zgodnie z niniejszą dyrektywą. Niniejsza dyrektywa nie powinna wymagać od przedsiębiorstw zagwarantowania, że – bez względu na sytuację – niekorzystne skutki nigdy nie wystąpią lub że zostaną zatrzymane. Przedsiębiorstwo może nie być w stanie osiągnąć takiego rezultatu na przykład w odniesieniu do ***partnerów*** biznesowych, gdy niekorzystny skutek jest wynikiem ingerencji państwa. Dlatego też główne obowiązki określone w niniejszej dyrektywie powinny być „zobowiązaniami starannego działania”. Przedsiębiorstwo powinno podjąć odpowiednie środki, ***które są w stanie osiągnąć cele w zakresie należytej staranności przez skuteczne zarządzanie niekorzystnym skutkiem, w sposób współmierny do stopnia dotkliwości i prawdopodobieństwa*** wystąpienia niekorzystnego skutku. ***Należy wziąć pod uwagę okoliczności konkretnego przypadku, charakter i zakres niekorzystnego skutku i odnośnych czynników ryzyka, w tym w zakresie zapobiegania niekorzystnym skutkom i ich minimalizowania,*** specyfikę ***działalności biznesowej*** danego przedsiębiorstwa i jego łańcucha ***działalności***, sektor lub obszar geograficzny, w którym działają jego partnerzy ***biznesowi***, możliwości wywierania przez przedsiębiorstwo wpływu na jego bezpośrednich i pośrednich ***partnerów*** biznesowych oraz to, czy przedsiębiorstwo może zwiększyć swoje możliwości wywierania wpływu.

- (20) Procedura należytej staranności przedstawiona w niniejszej dyrektywie powinna obejmować sześć kroków określonych w wytycznych OECD na rzecz odpowiedzialnej działalności biznesowej, które obejmują środki należytej staranności stosowane przez przedsiębiorstwa w celu identyfikowania niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska oraz zaradzania tym skutkom. Proces ten obejmuje następujące etapy: (1) włączenie zasad należytej staranności do polityki i systemów zarządzania; (2) identyfikację i ocenę niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska; (3) zapobieganie rzeczywistym i potencjalnym niekorzystnym skutkom dla praw człowieka i środowiska oraz zatrzymanie lub zminimalizowanie tych skutków; (4) **monitorowanie i** ocenianie skuteczności środków; (5) komunikowanie i 6) zapewnianie środków zaradczych.

(21) *Aby zwiększyć skuteczność należytej staranności i zmniejszyć obciążenie przedsiębiorstw, należy uprawnić je do dzielenia się zasobami i informacjami w odnośnych grupach przedsiębiorstw i z innymi podmiotami prawnymi. Należy zezwolić jednostkom dominującym objętym zakresem niniejszej dyrektywy na wypełnianie niektórych obowiązków należytej staranności również w imieniu jej jednostek zależnych objętych zakresem niniejszej dyrektywy, jeżeli zapewnia to skuteczne przestrzeganie przepisów. Powinno to pozostawać bez uszczerbku dla faktu, że jednostki zależne podlegają wykonywaniu uprawnień organu nadzorczego, i dla odpowiedzialności cywilnej jednostek zależnych na mocy niniejszej dyrektywy. Gdy jednostka dominująca wypełnia obowiązki w zakresie przeciwdziałania zmianie klimatu w imieniu jednostki zależnej, jednostka zależna powinna wypełniać te obowiązki zgodnie z planem łagodzenia zmiany klimatu opracowanym przez jednostkę dominującą i dostosowanym odpowiednio do modelu biznesowego i strategii biznesowej jednostki zależnej. Jeżeli jednostka zależna nie jest objęta zakresem niniejszej dyrektywy, ponieważ nie ma obowiązków należytej staranności, jednostka dominująca powinna ująć działalność jednostki zależnej we własnych obowiązkach należytej staranności. Jeżeli jednostki zależne są objęte zakresem niniejszej dyrektywy, ale jednostka dominująca nie jest nim objęta, odnośne jednostki zależne nadal powinny móc dzielić się zasobami i informacjami w grupie przedsiębiorstw. Niemniej te jednostki zależne powinny być odpowiedzialne za wypełnianie obowiązków należytej staranności wynikających z niniejszej dyrektywy.*

- (22) *Wypełnianie niektórych obowiązków należytej staranności na poziomie grupy powinno pozostawać bez uszczerbku dla odpowiedzialności cywilnej jednostek zależnych na mocy niniejszej dyrektywy wobec osób poszkodowanych. Jeżeli spełnione są przesłanki odpowiedzialności cywilnej, jednostka zależna może być pociągnięta do odpowiedzialności za powstałe szkody, niezależnie od tego, czy obowiązki należytej staranności wykonywała jednostka zależna, czy jednostka dominująca w jej imieniu.*

- (23) *Partnerzy biznesowi nie powinni być zobowiązani do ujawniania przedsiębiorstwu, które wypełnia obowiązki wynikające z niniejszej dyrektywy, informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa zgodnie z definicją w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/943¹¹, bez uszczerbku dla ujawniania tożsamości bezpośrednich i pośrednich partnerów biznesowych, lub istotnych informacji niezbędnych do zidentyfikowania rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków, jeżeli jest to konieczne i należyte uzasadnione w celu wypełnienia przez przedsiębiorstwo obowiązków należytej staranności. Powinno to pozostawać bez uszczerbku dla możliwości ochrony przez partnerów biznesowych swoich tajemnic przedsiębiorstwa za pomocą mechanizmów ustanowionych w dyrektywie (UE) 2016/943. Partnerzy biznesowi nigdy nie powinni być zobowiązani do ujawniania informacji niejawnych lub innych informacji, których ujawnienie stanowiłoby zagrożenie dla podstawowych interesów bezpieczeństwa państwa.*

¹¹ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/943 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie ochrony niejawnego know-how i niejawnych informacji handlowych (tajemnic przedsiębiorstwa) przed ich bezprawnym pozyskiwaniem, wykorzystywaniem i ujawnianiem (Dz.U. L 157 z 15.6.2016, s. 1).*

- (24) Niekorzystne **skutki** dla praw człowieka i środowiska **mogą** wystąpić we własnej działalności przedsiębiorstw, **działalności ich** jednostek zależnych **oraz ich partnerów biznesowych** w ich łańcuchach **działalności przedsiębiorstw**, w szczególności na poziomie pozyskiwania surowców oraz produkcji. Aby należyta staranność wywarła istotny wpływ, powinna obejmować niekorzystne skutki dla praw człowieka i środowiska powstające w **przeważającej części** cyklu życia produkcji, **dystrybucji, transportu i przechowywania** produktu lub świadczenia usług, na poziomie własnej działalności **przedsiębiorstw, działalności ich** jednostek zależnych oraz **ich partnerów biznesowych** w ich łańcuchach **działalności**.

I

- (25) *Łańcuch działalności powinien obejmować działalność partnerów biznesowych przedsiębiorstwa działających na wyższym szczeblu łańcucha dostaw związaną z produkcją towarów lub świadczeniem usług przez przedsiębiorstwo, łącznie z projektowaniem, wydobywaniem, pozyskiwaniem, produkcją, transportem, przechowywaniem i dostarczaniem surowców, produktów lub części produktów i opracowywaniem produktu lub usługi, a także działalność partnerów biznesowych przedsiębiorstwa działających na niższym szczeblu łańcucha dostaw związaną z dystrybucją produktu, jego transportem i przechowywaniem, gdy partnerzy biznesowi prowadzą taką działalność na rzecz przedsiębiorstwa lub w jego imieniu. Niniejsza dyrektywa nie powinna obejmować usuwania produktu. Ponadto na mocy niniejszej dyrektywy łańcuch działalności nie powinien obejmować dystrybucji, transportu, przechowywania i usuwania produktu, który podlega kontroli wywozu przeprowadzanej przez państwo członkowskie, co oznacza albo kontrolę wywozu na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/821¹², albo kontrolę wywozu broni, amunicji lub materiałów wojennych w ramach krajowej kontroli wywozu, po zezwoleniu na wywóz produktu.*

¹²

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/821 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania (Dz.U. L 206 z 11.6.2021, s. 1).

Uzupełnieniem niniejszej dyrektywy są inne akty ustawodawcze, które dotyczą również negatywnych niekorzystnych skutków w dziedzinie praw człowieka lub ochrony środowiska. W szczególności rozporządzenie (UE) 2021/821 ustanawia system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania, obejmujący między innymi oprogramowanie i technologie, które mogą być wykorzystywane do celów cyberinwigilacji. Na mocy tego systemu państwa członkowskie powinny w szczególności brać pod uwagę ryzyko użycia takich towarów w związku z wewnętrznymi represjami lub popełnianiem poważnych naruszeń praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego. Ponadto rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/125¹³, w zależności od przypadku, zakazuje wywozu towarów takich jak substancje chemiczne, które są lub mogą być używane do wykonywania kary śmierci lub do celów tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, lub reguluje wywóz takich towarów. Ponadto kilka innych inicjatyw ustawodawczych ma na celu złagodzenie wpływu produktów na środowisko w całym ich cyklu życia, w tym przez ustanowienie wymogów dotyczących ekoprojektu w oparciu o aspekty zrównoważonego rozwoju i obiegu zamkniętego produktów.

Zgodność z niniejszą dyrektywą powinno ułatwić zachowanie zgodności z innymi przepisami i celami tych innych aktów ustawodawczych oraz z warunkami mających zastosowanie zezwoleń wdrożonych na ich mocy. Eksporterzy powinni uwzględniać wyniki swoich ustaleń dotyczących należytej staranności poczynionych na podstawie niniejszej dyrektywy przy zachowywaniu zgodności z tymi innymi aktami ustawodawczymi. Termin „łańcuch działalności” zdefiniowany w niniejszej dyrektywie pozostaje bez uszczerbku dla terminów „łańcuch wartości” lub „łańcuch dostaw” zdefiniowanych w innych przepisach Unii lub w rozumieniu tych przepisów.

I

- (26) *Definicja terminu „łańcuch działalności” nie powinna obejmować działalności partnerów biznesowych przedsiębiorstwa działających na niższym szczeblu łańcucha dostaw, związanej z usługami przedsiębiorstwa. W przypadku regulowanych przedsiębiorstw finansowych definicja terminu „łańcuch działalności” nie powinna obejmować partnerów biznesowych działających na niższym szczeblu łańcucha dostaw, którzy otrzymują ich usługi i produkty. W związku z tym w odniesieniu do regulowanych przedsiębiorstw finansowych niniejsza dyrektywa obejmuje jedynie segment ich łańcuchów działalności na wyższym szczeblu, ale nie na niższym szczeblu łańcucha działalności.*

- (27) Na mocy niniejszej dyrektywy *przedsiębiorstwa utworzone zgodnie z prawem państwa członkowskiego powinny podlegać wymogom należytej staranności, gdy spełniają określone warunki, w tym próg przychodu ze sprzedaży i, w niektórych przypadkach, próg liczby pracowników. Chociaż warunki te wyraża się w odniesieniu do pojedynczych lat obrotowych, niniejsza dyrektywa powinna mieć zastosowanie tylko wtedy, gdy przedsiębiorstwo spełniło je w każdym z ostatnich dwóch kolejnych lat obrotowych, i nie powinna już mieć zastosowania, gdy warunki te przestają być spełniane w odniesieniu do każdego z ostatnich dwóch odpowiednich lat obrotowych. Dotyczy to również przedsiębiorstw utworzonych zgodnie z prawem państwa trzeciego, które powinny spełniać odpowiednie unijne kryterium przychodu ze sprzedaży w każdym z ostatnich dwóch lat obrotowych. W celu zapewnienia jasności i uwzględniając stopniowe stosowanie dyrektywy, kryteria dotyczące zakresu muszą być spełnione zarówno przez przedsiębiorstwa z Unii, jak i spoza Unii przez dwa kolejne lata obrotowe poprzedzające odpowiednie daty rozpoczęcia stosowania ustanowione zgodnie z przepisami o transpozycji niniejszej dyrektywy.*

*W odniesieniu do progów liczby pracowników przy obliczaniu liczby pracowników w przedsiębiorstwie będącym użytkownikiem należy uwzględniać pracowników tymczasowych i **pracowników** delegowanych na podstawie art. 1 ust. 3 lit. c) dyrektywy **Parlamentu Europejskiego i Rady 96/71/WE**¹⁴. Pracownicy delegowani na podstawie art. 1 ust. 3 lit. a) i b) dyrektywy 96/71/WE powinni być uwzględniani wyłącznie przy obliczaniu liczby pracowników przedsiębiorstwa wysyłającego. **Przy obliczaniu liczby pracowników należy również uwzględnić innych pracowników zatrudnionych w niestandardowych formach, o ile spełniają oni kryteria określania statusu pracownika ustanowione przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). Pracownicy sezonowi powinni być uwzględniani przy obliczaniu liczby pracowników proporcjonalnie do liczby miesięcy, w których są zatrudnieni.***

Przy obliczaniu progów określonych w niniejszej dyrektywie należy uwzględnić liczbę pracowników i przychody oddziałów przedsiębiorstwa, które są prawnie zależnymi od przedsiębiorstwa miejscami prowadzenia działalności innymi niż jego siedziba główna, i w związku z tym są one uznawane za część przedsiębiorstwa, zgodnie z prawem Unii i prawem krajowym. Powinno to dotyczyć również przedsiębiorstw należących do grupy, gdy progi są obliczane na zasadzie skonsolidowanej. Jeżeli nie określono inaczej, progi wymienione w celu objęcia przedsiębiorstwa zakresem niniejszej dyrektywy należy rozumieć jako progi obliczane indywidualnie.

- (28) *Do wypełniania obowiązków należytej staranności określonych w niniejszej dyrektywie powinny być zobowiązane przedsiębiorstwa, które mają siedzibę w Unii, zatrudniały średnio ponad 1 000 pracowników i osiągnęły przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 450 000 000 EUR w ostatnim roku obrotowym, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte. Obowiązki wynikające z niniejszej dyrektywy powinny spełniać również przedsiębiorstwa, które zawarły w Unii umowy franczyzowe lub licencyjne w zamian za opłaty licencyjne z niezależnymi przedsiębiorstwami zewnętrznymi, gdy umowy te zapewniają wspólną tożsamość, wspólną koncepcję biznesową i stosowanie jednolitych metod biznesowych oraz jeżeli te opłaty licencyjne wyniosły ponad 22 500 000 EUR w ostatnim roku obrotowym, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte, i pod warunkiem że przedsiębiorstwo osiągnęło przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 80 000 000 EUR w ostatnim roku obrotowym, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte. To samo dotyczy jednostek dominujących najwyższego szczebla grup przedsiębiorstw, które łącznie spełniają te warunki. ■ W odniesieniu do takich jednostek dominujących najwyższego szczebla obowiązki określone w niniejszej dyrektywie powinna spełniać jednostka dominująca najwyższego szczebla lub – gdy główną działalnością tej ostatniej jest posiadanie udziałów w operacyjnych jednostkach zależnych i nie uczestniczy ona w podejmowaniu decyzji zarządczych, operacyjnych lub finansowych mających wpływ na grupę lub co najmniej jedną z jej jednostek zależnych – zamiast tej jednostki dominującej najwyższego szczebla jedna operacyjna jednostka zależna mająca siedzibę w Unii, zgodnie z niniejszą dyrektywą.*

- (29) Aby w pełni osiągnąć cele niniejszej dyrektywy dotyczące **niekorzystnych** skutków dla praw człowieka i **■** środowiska w odniesieniu do działalności przedsiębiorstw, **działalności ich jednostek zależnych i ich partnerów biznesowych w łańcuchach działalności przedsiębiorstw**, należy objąć jej zakresem również przedsiębiorstwa z państw trzecich, które prowadzą znaczącą działalność w Unii. W szczególności niniejsza dyrektywa powinna mieć zastosowanie do przedsiębiorstw z państw trzecich, które osiągnęły w Unii przychody netto ze sprzedaży w wysokości co najmniej 450 000 000 EUR w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy. **Obowiązki należytej staranności wynikające z niniejszej dyrektywy powinny również spełniać przedsiębiorstwa, które zawarły w Unii umowy franczyzowe lub licencyjne w zamian za opłaty licencyjne z niezależnymi przedsiębiorstwami zewnętrznymi, gdy umowy te zapewniają wspólną tożsamość, wspólną koncepcję biznesową i stosowanie jednolitych metod biznesowych oraz jeżeli te opłaty licencyjne wyniosły w Unii ponad 22 500 000 EUR w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy i pod warunkiem że przedsiębiorstwo osiągnęło w Unii przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 80 000 000 EUR w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy. To samo dotyczy jednostek dominujących najwyższego szczebla grup przedsiębiorstw, które łącznie spełniają te warunki. ■** W odniesieniu do takich jednostek dominujących najwyższego szczebla obowiązki określone w niniejszej dyrektywie powinna spełniać jednostka dominująca najwyższego szczebla lub – gdy główną działalnością tej ostatniej jest posiadanie udziałów w operacyjnych jednostkach zależnych i nie uczestniczy ona w podejmowaniu decyzji zarządczych, operacyjnych lub finansowych mających wpływ na grupę lub co najmniej jedną z jej jednostek zależnych – zamiast jednostki dominującej najwyższego szczebla jedna operacyjna jednostka zależna mająca siedzibę w Unii, zgodnie z niniejszą dyrektywą.

- (30) Do celu określenia zakresu stosowania niniejszej dyrektywy w odniesieniu do przedsiębiorstw z *państw trzecich* należy wybrać opisane kryterium przychodu, ponieważ tworzy ono terytorialny związek między przedsiębiorstwami z państw trzecich a terytorium Unii. Przychód stanowi wskaźnik zastępczy oddziaływań, jakie działalność tych przedsiębiorstw może mieć na rynku wewnętrznym. Zgodnie z prawem międzynarodowym takie oddziaływania uzasadniają stosowanie prawa Unii do przedsiębiorstw z państw trzecich. Aby zapewnić odpowiednie ustalenie przychodu odnośnych przedsiębiorstw, należy stosować metody obliczania przychodu netto ze sprzedaży dotyczące przedsiębiorstw z *państw trzecich* określone w dyrektywie *Parlamentu Europejskiego i Rady* 2013/34/UE¹⁵. Jednocześnie aby zapewnić skuteczne egzekwowanie niniejszej dyrektywy, w celu określenia, które przedsiębiorstwa z państw trzecich są objęte niniejszą dyrektywą, nie należy stosować progu liczby pracowników, ponieważ pojęcie „pracowników” stosowane do celów niniejszej dyrektywy opiera się na prawie Unii i nie może być łatwo transponowane poza Unią. Wobec braku jasnej i spójnej metody – w tym w standardach rachunkowości – ustalania liczby pracowników przedsiębiorstw z państw trzecich, taki próg liczby pracowników skutkowałby więc brakiem pewności prawa i byłby trudny do zastosowania dla organów nadzorczych.

¹⁵

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (Dz.U. L 182 z 29.6.2013, s. 19).

Definicja terminu „przychód” powinna być oparta na dyrektywie 2013/34/UE, w której określono już metody obliczania przychodu netto ze sprzedaży dla przedsiębiorstw z państw trzecich, ponieważ w międzynarodowych standardach rachunkowości również stosuje się podobne definicje przychodu i dochodu. W celu zapewnienia, aby organ nadzorczy wiedział, które przedsiębiorstwa z państw trzecich osiągają w Unii przychód wymagany do objęcia zakresem stosowania niniejszej dyrektywy, niniejsza dyrektywa powinna wymagać, aby ***upoważniony przedstawiciel przedsiębiorstwa z państwa trzeciego lub samo przedsiębiorstwo przekazali*** informację o tym, że dane przedsiębiorstwo jest przedsiębiorstwem wchodzącym w zakres stosowania niniejszej dyrektywy, organowi nadzorczemu w państwie członkowskim, w którym upoważniony przedstawiciel przedsiębiorstwa z państwa trzeciego ma miejsce zamieszkania lub siedzibę, oraz, gdy jest to inny organ, organowi nadzorczemu w państwie członkowskim, w którym przedsiębiorstwo osiągnęło największą część przychodów netto ze sprzedaży w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy. ***Jeżeli jest to konieczne do ustalenia, w którym państwie członkowskim przedsiębiorstwo z państwa trzeciego osiągnęło największą część przychodów netto ze sprzedaży w Unii, państwo członkowskie powinno móc zwrócić się do Komisji o informacje na temat przychodów netto ze sprzedaży osiągniętych przez dane przedsiębiorstwo z państwa trzeciego w Unii. Komisja powinna ustanowić system zapewniający taką wymianę informacji.***

(31) *Niezbędne jest ustanowienie unijnych ram dotyczących odpowiedzialnego i zrównoważonego podejścia do globalnych łańcuchów wartości, biorąc pod uwagę znaczenie przedsiębiorstw jako filaru w budowaniu zrównoważonego społeczeństwa i gospodarki. Pojawienie się wiążących przepisów w kilku państwach członkowskich spowodowało konieczność zapewnienia przedsiębiorstwom równych warunków działania w celu uniknięcia fragmentacji oraz zapewnienia pewności prawa przedsiębiorstwom działającym na rynku wewnętrznym. Niniejsza dyrektywa nie powinna jednak uniemożliwiać państwom członkowskim wprowadzania bardziej rygorystycznych przepisów krajowych odbiegających od przepisów określonych w artykułach innych niż art. 8 ust. 1 i 2, art. 10 ust. 1 i art. 11 ust. 1, w tym gdy takie przepisy mogą pośrednio podnieść poziom ochrony określony w art. 8 ust. 1 i 2, art. 10 ust. 1 i art. 11 ust. 1, na przykład przepisów dotyczących zakresu, definicji, odpowiednich środków służących zaradzeniu rzeczywistym niekorzystnym skutkom, prowadzenia konstruktywnej współpracy z interesariuszami oraz odpowiedzialności cywilnej; ani też nie powinna uniemożliwiać państwom członkowskim wprowadzania przepisów krajowych bardziej szczegółowych pod względem celu lub dziedziny, której dotyczą, na przykład przepisów krajowych regulujących konkretne niekorzystne skutki lub konkretne sektory działalności, w celu osiągnięcia innego poziomu ochrony praw człowieka, praw pracowniczych i praw socjalnych, środowiska lub klimatu.*

- (32) *Niniejsza dyrektywa ma na celu kompleksowe uwzględnienie praw człowieka, w tym wszystkich pięciu podstawowych zasad i praw w pracy określonych w Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy z 1998 r.* Aby w znaczący sposób przyczynić się do transformacji w stronę modelu zrównoważonego, należyta staranność określona w niniejszej dyrektywie należy stosować względem niekorzystnych skutków dla praw człowieka, które to skutki dotyczą osób i wynikają z **naruszenia** jednego z praw ■ zapisanych w *instrumentach* międzynarodowych wymienionych w *części I sekcja 1 załącznika* do niniejszej dyrektywy. *Termin „naruszenie” należy interpretować zgodnie z międzynarodowym prawem dotyczącym praw człowieka.* Aby zapewnić kompleksowe uwzględnienie praw człowieka, **naruszenie** prawa człowieka niewymienionego wyraźnie w *części I sekcja 1 załącznika do niniejszej dyrektywy, którego to naruszenia może dopuścić się przedsiębiorstwo lub podmiot prawny i* które bezpośrednio godzi w interes prawny chroniony *instrumentami dotyczącymi praw człowieka i wymienionymi w części I sekcja 2 załącznika do niniejszej dyrektywy,* powinno się również zaliczać do niekorzystnych **skutków** dla praw człowieka objętych zakresem niniejszej dyrektywy, pod warunkiem że dane przedsiębiorstwo mogło racjonalnie **przewidzieć** ryzyko **takiego naruszenia praw człowieka, z uwzględnieniem wszystkich istotnych okoliczności konkretnego przypadku, w tym charakteru i zakresu działalności biznesowej przedsiębiorstwa i jego łańcucha działalności, sektora gospodarki oraz kontekstu geograficznego** i operacyjnego.

Należyta staranność powinna ponadto obejmować niekorzystne skutki dla środowiska wynikające z naruszenia jednego z zakazów i obowiązków *wymienionych w części II załącznika do niniejszej dyrektywy, a także niekorzystne skutki wynikające z naruszenia jednego z zakazów wymienionych w pkt 15 i 16 części I załącznika do niniejszej dyrektywy, z uwzględnieniem przepisów krajowych związanych z przepisami instrumentów wymienionych w tym załączniku. Te zakazy i obowiązki należy interpretować i stosować zgodnie z międzynarodowymi i unijnymi ogólnymi zasadami prawa ochrony środowiska, jak określono w art. 191 TFUE. Zakazy te obejmują zakaz powodowania jakiegokolwiek wymiernej degradacji środowiska, takiej jak szkodliwa zmiana w glebie, zanieczyszczenie wody lub powietrza, szkodliwe emisje, nadmierne zużycie wody, degradacja gruntów lub inny wpływ na zasoby naturalne, taki jak wylesianie, który znacząco ogranicza zasoby naturalne potrzebne do zachowania i produkcji żywności lub powoduje, że ludzie tracą dostęp do bezpiecznej i czystej wody pitnej, lub utrudnia im dostęp do urządzeń sanitarnych lub je niszczy, lub który szkodzi ich zdrowiu, bezpieczeństwu, normalnemu użytkowaniu gruntów lub legalnie nabytemu mieniu, lub który w znacznym stopniu niekorzystnie wpływa na usługi ekosystemowe, za pośrednictwem których ekosystem przyczynia się bezpośrednio lub pośrednio do dobrostanu człowieka.*

Aby ocenić, czy szkoda w usługach ekosystemowych jest znacząca, w stosownych przypadkach należy wziąć pod uwagę następujące elementy: stan początkowy środowiska dotkniętego szkodą, fakt, czy szkoda jest długotrwała, średnioterminowa czy krótkoterminowa, rozprzestrzenianie się szkody oraz odwracalność szkody. Wymogi należytej staranności wynikające z niniejszej dyrektywy powinny zatem przyczynić się do zachowania i przywrócenia różnorodności biologicznej oraz poprawy stanu środowiska, w szczególności powietrza, wody i gleby, w tym do lepszej ochrony praw człowieka. Komisja powinna być uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych w celu zmiany załącznika do niniejszej dyrektywy do celów określonych w art. 3 ust. 2, w tym przez dodanie odniesienia, po ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie, do Konwencji MOP dotyczącej bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy z 1981 r. (nr 155) oraz do Konwencji MOP dotyczącej struktur promujących bezpieczeństwo i higienę pracy z 2006 r. (nr 187), które należą do podstawowych instrumentów MOP.

- (33) *W zależności od okoliczności przedsiębiorstwa mogą być zmuszone do rozważenia dodatkowych norm. Na przykład biorąc pod uwagę szczególne konteksty lub czynniki krzyżowe, w tym m.in. płeć, wiek, rasę, pochodzenie etniczne, klasę, kastę, wykształcenie, status migracyjny, niepełnosprawność, a także status społeczny i ekonomiczny, w podejściu do należytej staranności uwzględniającym aspekt płci i aspekt kulturowy, przedsiębiorstwa powinny zwracać szczególną uwagę na wszelkie konkretne niekorzystne skutki dla osób, które mogą być narażone na zwiększone ryzyko z powodu marginalizacji, podatności na zagrożenia lub innych okoliczności, indywidualnie lub jako członkowie niektórych grup lub społeczności, w tym dla ludności rdzennej, chronionej na mocy Deklaracji ONZ o prawach ludności rdzennej, w tym w odniesieniu do dobrowolnej, uprzedniej i świadomej zgody. W tym celu przedsiębiorstwa mogą być zmuszone do uwzględnienia w stosownych przypadkach instrumentów międzynarodowych, takich jak Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych.*

- (34) *Przedsiębiorstwa powinny być także odpowiedzialne za to, by wykorzystywać swój wpływ do przyczyniania się do odpowiedniego poziomu życia w łańcuchach działalności. Jest to rozumiane jako obejmujące płacę zapewniającą utrzymanie na minimalnym poziomie dla pracowników oraz dochód zapewniający utrzymanie na minimalnym poziomie dla osób prowadzących działalność na własny rachunek i małych gospodarstw rolnych, którzy te osoby i gospodarstwa otrzymują w zamian za swoją pracę i produkcję.*
- (35) *W niniejszej dyrektywie uwzględnia się podejście „Jedno zdrowie” – uznane przez Światową Organizację Zdrowia – które jest zintegrowane i jednolite i ma na celu trwałą równowagę i optymalizację zdrowia ludzi, zwierząt i ekosystemów. Podejście „Jedno zdrowie” opiera się na założeniu, że zdrowie ludzi, domowych i dzikich zwierząt, roślin oraz szeroko pojętego środowiska, w tym ekosystemów, jest ściśle powiązane i współzależne. Należy zatem ustalić, że należyta staranność w dziedzinie środowiska powinna obejmować unikanie degradacji środowiska prowadzącej do niekorzystnych skutków dla zdrowia, takich jak epidemie, oraz zapewniać przestrzeganie prawa do czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska.*

- (36) *Niekorzystne skutki dla praw człowieka i środowiska mogą być powiązane z takimi czynnikami jak korupcja i przekupstwo lub wynikać z tych czynników. W związku z tym może być konieczne, aby przedsiębiorstwa uwzględniały te czynniki, dochowując należytej staranności w zakresie praw człowieka i środowiska, zgodnie z Konwencją ONZ przeciwko korupcji.*
- (37) *Przy ocenie niekorzystnych skutków dla praw człowieka przedsiębiorstwa mają do dyspozycji wytyczne, w których przedstawiono, w jaki sposób działalność tych przedsiębiorstw może powodować skutki dla praw człowieka i jaka filozofia zarządzania przedsiębiorstwem jest zabroniona zgodnie z prawami człowieka uznawanymi na arenie międzynarodowej. Wytyczne takie zawarto na przykład w Ramach sprawozdawczości zgodnej z wytycznymi ONZ oraz w Podręczniku dotyczącym interpretacji wytycznych o odpowiedzialności przedsiębiorstw za poszanowanie praw człowieka. ■*

■

- (38) Aby dochować należytej staranności w zakresie praw człowieka i środowiska w odniesieniu do swojej działalności, ***działalności*** swoich jednostek zależnych i ***działalności*** swoich ***partnerów biznesowych*** w łańcuchach ***działalności przedsiębiorstw***, przedsiębiorstwa objęte niniejszą dyrektywą powinny włączyć należytą staranność do swoich polityk i ***systemów zarządzania ryzykiem***, identyfikować i ***oceniać oraz, w razie potrzeby, hierarchizować*** rzeczywiste i potencjalne niekorzystne skutki dla praw człowieka i środowiska, zapobiegać im i je łagodzić, ***a także usuwać je i minimalizować ich zasięg, zapewniać środki zaradcze względem rzeczywistych niekorzystnych skutków, prowadzić konstruktywną współpracę z interesariuszami***, ustanowić i stosować ***mechanizm powiadamiania i*** procedurę dotyczącą skarg, monitorować skuteczność wprowadzonych środków zgodnie z wymogami określonymi w niniejszej dyrektywie i publicznie informować o stosowanej przez siebie należytej staranności. W celu zapewnienia przedsiębiorstwom jasności należy w niniejszej dyrektywie wyraźnie rozróżnić w szczególności kroki mające na celu zapobieganie potencjalnym niekorzystnym skutkom i ich łagodzenie oraz usuwanie lub, gdy nie jest to możliwe, minimalizowanie ***zasięgu*** rzeczywistych niekorzystnych skutków.

- (39) W celu zapewnienia, aby należyta staranność stanowiła część **polityk** przedsiębiorstw **i ich systemów zarządzania ryzykiem**, oraz zgodnie z odpowiednimi ramami międzynarodowymi przedsiębiorstwa powinny włączyć należytą staranność do **swoich odnośnych polityk i systemów zarządzania ryzykiem, a także na wszystkich stosownych poziomach działania** oraz wdrożyć politykę należytej staranności. Polityka należytej staranności **powinna zostać opracowana po przeprowadzeniu uprzednich konsultacji z pracownikami przedsiębiorstwa i ich przedstawicielami oraz** powinna zawierać opis podejścia przedsiębiorstwa do kwestii należytej staranności, w tym w perspektywie długoterminowej, kodeks postępowania opisujący reguły i zasady, które powinny być przestrzegane **w całym przedsiębiorstwie i jego jednostkach zależnych oraz, w stosownych przypadkach, przez bezpośrednich lub pośrednich partnerów biznesowych** przedsiębiorstwa, a także opis procesów wprowadzonych w celu **włączenia należytej staranności do stosownych polityk i** stosowania należytej staranności, w tym środków podjętych w celu weryfikacji przestrzegania kodeksu postępowania i rozszerzenia zakresu jego stosowania na **partnerów biznesowych. Polityka należytej staranności powinna zapewniać należytą staranność opartą na analizie ryzyka.** Kodeks postępowania powinien mieć zastosowanie do wszystkich odpowiednich funkcji i działań przedsiębiorstwa, w tym w odniesieniu do decyzji dotyczących zamówień, **zatrudnienia i zakupów. Do celów niniejszej dyrektywy przez pracowników należy rozumieć również pracowników tymczasowych i innych pracowników zatrudnionych w niestandardowych formach, o ile spełniają oni kryteria określania statusu pracownika ustanowione przez Trybunał Sprawiedliwości.**

- (40) W celu wypełnienia obowiązków w zakresie należytej staranności przedsiębiorstwa muszą zastosować odpowiednie środki w odniesieniu do identyfikowania niekorzystnych skutków, zapobiegania im, ich usuwania *i minimalizowania oraz podejmowania względem nich środków zaradczych, a także prowadzenia konstruktywnej współpracy z interesariuszami w całym procesie należytej staranności.* ■ Termin „odpowiednie środki” powinien oznaczać *środki*, dzięki którym można osiągnąć cele należytej staranności *przez skuteczne zarządzanie niekorzystnym skutkom* w sposób współmierny do stopnia dotkliwości i prawdopodobieństwa wystąpienia niekorzystnego skutku oraz które są racjonalnie dostępne dla przedsiębiorstwa, uwzględniając okoliczności konkretnego przypadku, w tym *charakter i zasięg niekorzystnego skutku i odpowiednie czynniki ryzyka. Jeżeli niezbędnych informacji, w tym informacji uznanych za tajemnicę przedsiębiorstwa, nie można racjonalnie uzyskać ze względu na przeszkody faktyczne lub prawne, np. dlatego, że partner biznesowy odmawia udzielenia informacji i nie ma podstaw prawnych do wyegzekwowania takich informacji, okoliczności takie nie mogą obciążać przedsiębiorstwa, jednak przedsiębiorstwa powinny być w stanie wyjaśnić, dlaczego nie udało się uzyskać tych informacji, i powinny podjąć niezbędne i racjonalne kroki w celu ich jak najszybszego uzyskania.*

- (41) Zgodnie z obowiązkami w zakresie należytej staranności przewidzianymi w niniejszej dyrektywie przedsiębiorstwo powinno identyfikować **i oceniać** rzeczywiste lub potencjalne niekorzystne skutki dla praw człowieka i środowiska. Aby umożliwić kompleksową identyfikację **i ocenę** niekorzystnych skutków, taka identyfikacja **i ocena** powinny się opierać na informacjach ilościowych i jakościowych, **w tym na odpowiednich zdezagregowanych danych, które przedsiębiorstwo może racjonalnie uzyskać.**
- Przedsiębiorstwa powinny korzystać z odpowiednich metod i zasobów, w tym ze sprawozdań publicznych.** Na przykład jeśli chodzi o niekorzystne skutki dla środowiska, przedsiębiorstwo powinno uzyskać informacje na temat warunków początkowych w miejscach lub obiektach o podwyższonym ryzyku w jego łańcuchach **działalności.**
- W ramach obowiązku identyfikacji niekorzystnych skutków przedsiębiorstwa powinny wprowadzić odpowiednie środki w celu sporządzenia katalogu własnej działalności, działalności swoich jednostek zależnych oraz, jeżeli jest to związane z ich łańcuchami działalności, działalności swoich partnerów biznesowych, w celu zidentyfikowania ogólnych obszarów, w których wystąpienie niekorzystnych skutków jest najbardziej prawdopodobne i w których skutek, jaki mogą wywrzeć, będzie najbardziej dotkliwy. Na podstawie wyników takiego katalogu przedsiębiorstwa powinny przeprowadzić szczegółową ocenę własnej działalności, działalności swoich jednostek zależnych oraz, jeżeli jest to związane z ich łańcuchami działalności, działalności swoich partnerów biznesowych, w obszarach, w których stwierdzono największe prawdopodobieństwo wystąpienia niekorzystnych skutków i w których mogą być one najbardziej dotkliwe.**

*Przy identyfikowaniu i ocenie niekorzystnych skutków przedsiębiorstwo powinno wziąć pod uwagę, w oparciu o ogólną ocenę, ewentualne istotne czynniki ryzyka, w tym czynniki ryzyka na poziomie przedsiębiorstwa, takie jak to, czy partner biznesowy nie jest przedsiębiorstwem objętym niniejszą dyrektywą; czynniki ryzyka związane z operacjami biznesowymi; geograficzne i kontekstowe czynniki ryzyka, takie jak poziom egzekwowania prawa w odniesieniu do danego rodzaju niekorzystnych skutków; czynniki ryzyka produktów i usług oraz sektorowe czynniki ryzyka. Identyfikując i oceniając niekorzystne skutki, przedsiębiorstwa powinny również zidentyfikować i ocenić wpływ modelu biznesowego i strategii biznesowych **partnera** biznesowego, w tym praktyk handlowych, praktyk dotyczących zamówień i praktyk cenowych. **By zmniejszyć obciążenie mniejszych przedsiębiorstw** wynikające z wniosków o udzielenie informacji, jeżeli informacje niezbędne do zidentyfikowania niekorzystnych skutków można uzyskać od partnerów biznesowych na różnych poziomach łańcucha działalności, przedsiębiorstwa powinny zachować powściągliwość wobec partnerów biznesowych, którzy sami nie stwarzają ryzyka niekorzystnych skutków, i raczej – w uzasadnionych przypadkach – występować bezpośrednio do partnerów biznesowych o bardziej szczegółowe informacje na poziomach łańcucha działalności, na których, na podstawie sporządzonego katalogu, istnieje największe prawdopodobieństwo wystąpienia rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków.*

Identyfikowanie niekorzystnych skutków powinno obejmować przeprowadzanie oceny kontekstu w zakresie praw człowieka i środowiska w sposób dynamiczny i w regularnych odstępach czasu: bez zbędnej zwłoki po wystąpieniu istotnej zmiany, a co najmniej raz na 12 miesięcy przez cały okres trwania działalności lub relacji, i każdorazowo gdy istnieją uzasadnione podstawy, by sądzić, że mogą się pojawić nowe ryzyka. Istotną zmianę należy rozumieć jako zmianę status quo w odniesieniu do własnej działalności przedsiębiorstwa, działalności jego jednostek zależnych lub partnerów biznesowych, otoczenia prawnego lub biznesowego lub wszelką inną znaczącą zmianę w stosunku do sytuacji przedsiębiorstwa lub kontekstu jej działalności. Przykładem istotnej zmiany mogą być przypadki, w których przedsiębiorstwo zaczyna prowadzić działalność w nowym sektorze gospodarki lub na nowym obszarze geograficznym, rozpoczyna produkcję nowych produktów lub zmienia sposób wytwarzania istniejących produktów z wykorzystaniem technologii o potencjalnie większych niekorzystnych skutkach lub zmienia swoją strukturę korporacyjną w drodze restrukturyzacji, połączeń lub przejęć. Uzasadnione podstawy, by sądzić, że istnieją nowe ryzyka, mogą pojawić się na różne sposoby, np. o niekorzystnym skutku można się dowiedzieć z publicznie dostępnych informacji, w wyniku współpracy z interesariuszami lub z powiadomień. Jeżeli mimo podjęcia odpowiednich środków w celu zidentyfikowania niekorzystnych skutków przedsiębiorstwa nie dysponują wszystkimi niezbędnymi informacjami dotyczącymi ich łańcuchów działalności, powinny być w stanie wyjaśnić, dlaczego nie udało się uzyskać tych informacji, i powinny podjąć niezbędne i racjonalne kroki w celu ich jak najszybszego uzyskania.

- (42) *Na obszarach dotkniętych konfliktami i obszarach wysokiego ryzyka, zdefiniowanych zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2017/821, prawdopodobieństwo wystąpienia naruszeń praw człowieka jest większe, podobnie jak i to, że będą one dotkliwe. Przedsiębiorstwa powinny uwzględnić to przy włączaniu należytej staranności do swoich polityk i systemów zarządzania ryzykiem, z myślą o zapewnieniu, aby kodeksy postępowania i procesy wprowadzone w celu wdrożenia należytej staranności były dostosowane do obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka, zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym, jak określono w konwencjach genewskich z 1949 r. i protokołach dodatkowych do nich. Przedsiębiorstwa powinny wziąć pod uwagę fakt, że sytuacje takie stanowią szczególne geograficzne i kontekstowe czynniki ryzyka przy przeprowadzaniu szczegółowych ocen w ramach procesu identyfikacji i oceny, podejmowaniu odpowiednich środków w celu zapobiegania zidentyfikowanym niekorzystnym skutkom, ich łagodzenia, usuwania i minimalizowania, a także w toku współpracy z interesariuszami. W tym celu przedsiębiorstwa mogą opierać się na wytycznych Komisji dotyczących oceny czynników ryzyka związanych z obszarami dotkniętymi konfliktami i obszarami wysokiego ryzyka, które to wytyczne powinny uwzględniać wytyczne Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju pt. „Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict Affected Contexts. A Guide”.*

- (43) *Niniejsza dyrektywa powinna pozostawać bez uszczerbku dla przepisów dotyczących tajemnicy zawodowej mających zastosowanie do prawników lub innych certyfikowanych specjalistów, którzy są upoważnieni do reprezentowania swoich klientów w postępowaniach sądowych, zgodnie z prawem Unii i prawem krajowym.*
- (44) *W przypadku gdy przedsiębiorstwo nie jest w stanie zapobiec wszystkim zidentyfikowanym rzeczywistym i potencjalnym niekorzystnym skutkom, złagodzić ich, usunąć lub zminimalizować ich zasięg w tym samym czasie w pełnym zakresie, powinno zhierarchizować niekorzystne skutki w oparciu o ich dotkliwość i prawdopodobieństwo wystąpienia. Dotkliwość niekorzystnych skutków należy oceniać w oparciu o skalę, zakres i nieodwracalny charakter niekorzystnego skutku, z uwzględnieniem jego powagi, w tym liczby osób, których dotyczy lub będzie dotyczyć, stopnia, w jakim środowisko jest lub może zostać zdegradowane lub może ulec degradacji bądź jest lub może zostać dotknięte szkodą w inny sposób, nieodwracalności tego skutku oraz ograniczeń zdolności do przywrócenia – w rozsądnym okresie – osobom lub środowisku, których dany skutek dotyczy, stanu sprzed jego wystąpienia. Po zarządzeniu w rozsądnym okresie najdotkliwszym i najbardziej prawdopodobnym niekorzystnym skutkom przedsiębiorstwo powinno się zająć mniej dotkliwymi i mniej prawdopodobnymi niekorzystnymi skutkami. Z drugiej strony, rzeczywisty lub potencjalny wpływ przedsiębiorstwa na jego partnerów biznesowych, stopień udziału przedsiębiorstwa w niekorzystnym skutku, bliskość jednostki zależnej lub partnera biznesowego lub potencjalna odpowiedzialność przedsiębiorstwa nie powinny być uznawane za istotne czynniki przy hierarchizowaniu niekorzystnych skutków.*

- (45) Zgodnie z obowiązkami należytej staranności określonymi w niniejszej dyrektywie, jeżeli przedsiębiorstwo zidentyfikuje potencjalne niekorzystne skutki dla praw człowieka lub środowiska, powinno zastosować odpowiednie środki, aby zapobiec tym skutkom **lub** odpowiednio je złagodzić. Aby zapewnić przedsiębiorstwom jasność i pewność prawa, w niniejszej dyrektywie należy określić, podjęcia jakich działań powinno się oczekiwać od przedsiębiorstw, w stosownych przypadkach i w zależności od sytuacji, w celu zapobieżenia potencjalnym niekorzystnym skutkom i ich łagodzenia. ***Przy ocenie odpowiednich środków mających na celu zapobieżenie niekorzystnym skutkom lub ich odpowiednie łagodzenie należy stosownie uwzględnić tzw. „stopień udziału przedsiębiorstwa w niekorzystnym skutku”, zgodnie z ramami międzynarodowymi, oraz zdolność przedsiębiorstwa do wywarcia wpływu na partnera biznesowego, który powoduje lub wspólnie powoduje niekorzystny skutek. Przedsiębiorstwa powinny podejmować odpowiednie środki – w odniesieniu do niekorzystnych skutków, które powodują same (tzw. „powodowanie” niekorzystnego skutku, jak określono w międzynarodowych ramach) lub wspólnie ze swoimi jednostkami zależnymi lub partnerami biznesowymi (tzw. „przyczynianie się” do niekorzystnego skutku, jak określono w międzynarodowych ramach) – by zapobiegać tym niekorzystnym skutkom lub je łagodzić. Ma to zastosowanie niezależnie od tego, czy strony trzecie spoza łańcucha działalności przedsiębiorstwa również powodują niekorzystny skutek.***

Wspólne powodowanie niekorzystnego skutku nie ogranicza się do równego udziału przedsiębiorstwa i jego jednostki zależnej lub partnera biznesowego w niekorzystnym skutku, ale powinno obejmować wszystkie przypadki działań lub zaniechań przedsiębiorstwa powodujących niekorzystny skutek w połączeniu z działaniami lub zaniechaniami jednostek zależnych lub partnerów biznesowych, w tym gdy przedsiębiorstwo znacząco ułatwia partnerowi biznesowemu spowodowanie niekorzystnego skutku lub zachęca go do tego, z wyjątkiem drobnych lub błahych przypadków. W przypadku gdy przedsiębiorstwa nie powodują niekorzystnych skutków pojawiających się w ich łańcuchach działalności same ani wspólnie z innymi podmiotami prawnymi, ale niekorzystny skutek jest spowodowany wyłącznie przez ich partnera biznesowego w łańcuchach działalności przedsiębiorstw (tzw. „bezpośrednie powiązanie z” niekorzystnym skutkiem, jak określono w międzynarodowych ramach), przedsiębiorstwa te powinny mimo to dążyć do wykorzystania swojego wpływu, aby zapobiec niekorzystnemu skutkowi spowodowanemu przez ich partnerów biznesowych lub go złagodzić, lub do zwiększenia swojego wpływu w tym zakresie. Zastosowanie wyłącznie pojęcia „powodowania” niekorzystnego skutku zamiast wyżej wymienionych terminów stosowanych w międzynarodowych ramach pozwala uniknąć problemu rozróżnienia z terminami prawnymi istniejącymi w krajowych systemach prawnych, a jednocześnie obejmuje te same związki przyczynowe, które opisano w tych ramach. W tym kontekście, zgodnie z międzynarodowymi ramami, wpływ przedsiębiorstwa na partnera biznesowego powinien obejmować, z jednej strony, jego zdolność do przekonania partnera biznesowego do zapobieżenia niekorzystnym skutkom (na przykład, przy wykorzystaniu siły rynkowej, wymogów stosowanych przed wybraniem partnera lub powiązania zachęt biznesowych z wynikami w zakresie praw człowieka i środowiska) oraz, z drugiej strony, stopień wpływu lub siłę nacisku, jakie przedsiębiorstwo mogłoby w rozsądnym zakresie wywrzeć, na przykład przez współpracę z danym partnerem biznesowym lub współpracę z innym przedsiębiorstwem, które jest bezpośrednim partnerem biznesowym partnera biznesowego łączonego z danym niekorzystnym skutkiem.

- (46) Aby wypełnić obowiązek zapobiegania i łagodzenia na podstawie niniejszej dyrektywy, na przedsiębiorstwa należy nałożyć – w stosownych przypadkach – wymóg podjęcia następujących **odpowiednich środków**. W przypadku gdy wymaga tego złożoność środków zapobiegawczych, przedsiębiorstwa powinny opracować i wdrożyć plan działań zapobiegawczych. Przedsiębiorstwa powinny dążyć do uzyskania od bezpośredniego **partnera** biznesowego gwarancji umownych co do tego, że zapewni on przestrzeganie kodeksu postępowania i, stosownie do potrzeb, planu działań zapobiegawczych, w tym zwracając się do swoich partnerów o odpowiednie gwarancje umowne w zakresie, w jakim działalność tych partnerów stanowi część **łańcuchów działalności przedsiębiorstwa**. **Gwarancje umowne powinny być zaprojektowane w taki sposób, aby zapewnić odpowiedni podział obowiązków między przedsiębiorstwo i partnerów biznesowych.** Gwarancjom umownym powinny towarzyszyć odpowiednie środki służące weryfikacji przestrzegania tych gwarancji. **Przedsiębiorstwo powinno być jednak zobowiązane jedynie do zwracania się o gwarancje umowne, gdyż ich uzyskanie może zależeć od okoliczności.** Aby zapewnić kompleksowe zapobieganie ■ potencjalnym niekorzystnym skutkom, przedsiębiorstwa powinny także dokonywać **inwestycji finansowych lub niefinansowych, dostosowań lub modernizacji, których celem jest zapobieganie niekorzystnym skutkom, oraz współpracować z innymi przedsiębiorstwami, zgodnie z prawem Unii.**

W stosownych przypadkach przedsiębiorstwa powinny dostosowywać plany biznesowe, ogólne strategie i operacje, w tym praktyki zakupowe, oraz opracowywać i stosować polityki zakupów, które przyczyniają się do zapewnienia ich dostawcom płacy i dochodów zapewniających utrzymanie na minimalnym poziomie i które nie sprzyjają potencjalnym niekorzystnym skutkom dla praw człowieka lub środowiska. Aby skutecznie i wydajnie zachować należytą staranność, przedsiębiorstwa powinny również wprowadzić niezbędne modyfikacje lub udoskonalenia w swoich praktykach projektowych i dystrybucyjnych w celu zaradzenia niekorzystnym skutkom występującym zarówno na wyższym, jak i na niższym szczeblu ich łańcuchów działalności, przed wytworzeniem produktu i po jego wytworzeniu. Przyjęcie i dostosowanie takich praktyk, stosownie do potrzeb, może być szczególnie istotne dla przedsiębiorstwa, aby w pierwszej kolejności uniknąć niekorzystnych skutków. Takie środki mogą być również istotne dla zaradzania niekorzystnym skutkom spowodowanym wspólnie przez przedsiębiorstwo i jego partnerów biznesowych, np. ze względu na terminy lub specyfikacje nałożone na tych partnerów przez przedsiębiorstwo. Ponadto dzięki lepszemu dzieleniu się wartościami w całym łańcuchu działalności odpowiedzialne praktyki zakupowe lub dystrybucyjne przyczyniają się do zwalczania pracy dzieci, która często występuje w krajach lub na terytoriach o wysokim poziomie ubóstwa. Przedsiębiorstwa powinny również udzielać ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia małemu lub średniemu przedsiębiorstwu (MŚP), które jest partnerem biznesowym przedsiębiorstwa, gdy jest to konieczne w świetle zasobów, wiedzy i ograniczeń MŚP, w tym przez zapewnianie lub umożliwianie dostępu do budowania zdolności, szkoleń lub modernizacji systemów zarządzania, oraz – gdy przestrzeganie kodeksu postępowania lub planu działań zapobiegawczych zagraziłoby rentowności MŚP – udzielanie ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia finansowego, takiego jak finansowanie bezpośrednio, niskooprocentowane pożyczki, gwarancje ciągłości zaopatrzenia lub pomoc w zapewnianiu finansowania. Pojęcie „zagrożenia dla rentowności MŚP” należy interpretować jako potencjalnie powodujące upadłość MŚP lub stawiające je w sytuacji, w której upadłość jest nieuchronna.

(47) *Przeciwdziałanie szkodliwym praktykom zakupowym i presji cenowej na producentów, zwłaszcza na mniejsze podmioty, ma szczególne znaczenie w odniesieniu do sprzedaży produktów rolnych i spożywczych. Aby zaradzić nierównowadze sił w sektorze rolnym i zapewnić uczciwe ceny na wszystkich etapach łańcucha dostaw żywności oraz wzmocnić pozycję rolników, duże podmioty zajmujące się przetwórstwem i sprzedażą detaliczną żywności powinny dostosować swoje praktyki zakupowe oraz opracować i stosować polityki zakupów, które przyczyniają się do płac i dochodów zapewniających ich dostawcom utrzymanie na minimalnym poziomie. Ponieważ niniejsza dyrektywa ma zastosowanie wyłącznie do działalności gospodarczej największych podmiotów, tj. tych, których przychody netto ze sprzedaży w skali światowej przekraczają 450 000 000EUR, powinna ona przynieść korzyści producentom rolnym o mniejszej sile przetargowej. Ponadto biorąc pod uwagę, że niniejszą dyrektywą objęte są również przedsiębiorstwa utworzone zgodnie z prawem państwa trzeciego, chroniłoby to producentów rolnych w Unii przed nieuczciwą konkurencją i szkodliwymi praktykami podmiotów mających siedzibę nie tylko w Unii, ale również poza nią.*

- (48) Aby odzwierciedlić pełen zakres możliwości, jakimi dysponuje przedsiębiorstwo, w przypadkach gdy potencjalnym *niekorzystnym* skutkom nie można było zaradzić za pomocą opisanych środków zapobiegawczych lub środków *łagodzących*, niniejsza dyrektywa powinna również odnosić się do możliwości dążenia przez przedsiębiorstwo do uzyskania od pośredniego partnera biznesowego *gwarancji umownych*, z myślą o osiągnięciu zgodności z kodeksem postępowania przedsiębiorstwa lub planem działań zapobiegawczych, oraz wprowadzenia odpowiednich środków służących weryfikacji przestrzegania przez pośredniego *partnera* biznesowego *gwarancji umownych*.

- (49) *Możliwe, że zapobieganie potencjalnym niekorzystnym skutkom będzie wymagało współpracy z innym przedsiębiorstwem, np. na poziomie pośredniego partnera biznesowego z przedsiębiorstwem, które pozostaje w bezpośrednim stosunku umownym z danym pośrednim partnerem biznesowym. W niektórych przypadkach współpraca z innymi podmiotami może okazać się jedynym realistycznym sposobem zapobiegania potencjalnym niekorzystnym skutkom powodowanym nawet przez bezpośrednich partnerów biznesowych, jeżeli wpływ przedsiębiorstwa nie jest wystarczający. Przedsiębiorstwo powinno współpracować z podmiotem, który – sam lub wspólnie z przedsiębiorstwem lub innymi podmiotami prawnymi – jest w stanie najskuteczniej zapobiegać potencjalnym niekorzystnym skutkom lub je łagodzić, przy jednoczesnym poszanowaniu mającego zastosowanie prawa, w szczególności prawa konkurencji.*

- (50) W celu zapewnienia skuteczności ***odpowiednich środków na potrzeby*** zapobiegania potencjalnym niekorzystnym skutkom i ich łagodzenia priorytetem dla przedsiębiorstw powinna być współpraca z ***partnerami*** biznesowymi ***w ich*** łańcuchach ***działalności***, a nie zerwanie relacji biznesowych, co byłoby rozwiązaniem ostatecznym po bezskutecznych próbach zapobieżenia potencjalnym niekorzystnym skutkom i ich łagodzenia. Dyrektywa powinna jednak również – gdy potencjalnym niekorzystnym skutkiem nie można było zaradzić za pomocą ***takich odpowiednich*** środków – odnosić się do obowiązku powstrzymania się, ***jako rozwiązanie ostateczne***, przez przedsiębiorstwa od nawiązywania nowych lub rozszerzania istniejących relacji z danym partnerem, a także, gdy ***istnieją racjonalne perspektywy zmiany, przez wykorzystanie lub zwiększenie siły nacisku przedsiębiorstwa za pomocą tymczasowego zawieszenia ich relacji biznesowych w odniesieniu do danej działalności, przyjęcie i wdrożenie bez zbędnej zwłoki udoskonalonego planu działań zapobiegawczych na potrzeby konkretnego niekorzystnego skutku, w tym konkretnego i odpowiedniego harmonogramu przyjęcia i realizacji wszystkich działań w tym planie przewidzianych, w którym to czasie przedsiębiorstwo może również szukać alternatywnych partnerów biznesowych. Czynniki decydujące o adekwatności harmonogramu przyjęcia i realizacji takich działań mogą obejmować dotkliwość niekorzystnego skutku, konieczność określenia i podjęcia kroków w celu zapobieżenia wszelkim dodatkowym niekorzystnym skutkom lub ich łagodzenia, a także skutki dla MŚP lub małych gospodarstw rolnych.***

Przedsiębiorstwa powinny zawiesić relacje biznesowe z partnerem biznesowym, co zwiększa ich siłę nacisku i szanse na zaradzenie skutkowi. W przypadku gdy nie można zasadnie oczekiwać, że te wysiłki odniosą sukces, np. w sytuacjach pracy przymusowej narzuconej przez państwo, lub gdy realizacja udoskonalonego planu działań zapobiegawczych nie pozwoliła zapobiec niekorzystnemu skutkowi ani go złagodzić, przedsiębiorstwo powinno być zobowiązane do zerwania relacji biznesowej w odniesieniu do danej działalności, jeżeli potencjalne niekorzystne skutki są dotkliwe. Aby umożliwić przedsiębiorstwom wywiązanie się z tego obowiązku, państwa członkowskie powinny przewidzieć możliwość zerwania relacji biznesowych nawiązanych na podstawie umów podlegających ich prawu. Podejmując decyzję o zerwaniu lub zawieszeniu relacji biznesowej, przedsiębiorstwo powinno ocenić, czy można zasadnie oczekiwać, że niekorzystne skutki tej decyzji będą wyraźnie bardziej dotkliwe niż niekorzystny skutek, któremu nie udało się zapobiec lub którego nie udało się odpowiednio złagodzić. Jeżeli przedsiębiorstwa czasowo zawieszają lub zrywają relacje biznesowe, powinny podjąć kroki mające na celu zapobieganie skutkom tego zawieszenia lub zerwania, łagodzenie ich lub usuwanie, poinformować o tym partnera biznesowego z odpowiednim wyprzedzeniem i monitorować efekty tej decyzji. Możliwe jest, że zapobieganie niekorzystnym skutkom na poziomie pośrednich relacji biznesowych będzie wymagało współpracy z innym podmiotem. W niektórych przypadkach współpraca z innym przedsiębiorstwem może być jedynym realistycznym sposobem zapobiegania niekorzystnym skutkom na poziomie pośrednich relacji biznesowych, zwłaszcza gdy pośredni partner biznesowy nie jest gotowy, aby zawrzeć umowę z przedsiębiorstwem.

- (51) *Chociaż regulowane przedsiębiorstwa finansowe podlegają obowiązkom w zakresie należytej staranności jedynie w odniesieniu do segmentu ich łańcuchów działalności na wyższym szczeblu, specyfika usług finansowych oraz wytyczne MNE wskazują rodzaje środków, których podjęcie w procesach należytej staranności jest dla przedsiębiorstw finansowych odpowiednie i skuteczne. Jak podkreślono również w wytycznych MNE, należy uwzględnić specyfikę usług finansowych. Oczekuje się, że regulowane przedsiębiorstwa finansowe będą brały pod uwagę niekorzystne skutki oraz wykorzystują swoją siłę nacisku do wywierania wpływu na przedsiębiorstwa. Wykonywanie praw akcjonariuszy może być jednym ze sposobów na zastosowanie siły nacisku.*
- (52) Jeżeli chodzi o bezpośrednich i pośrednich **partnerów** biznesowych, inicjatywy branżowe i wielostronne mogą pomóc w stworzeniu dodatkowej siły nacisku w celu identyfikowania i łagodzenia niekorzystnych skutków oraz zapobiegania tym skutkom. W związku z tym przedsiębiorstwa powinny mieć możliwość **uczestniczenia** w takich inicjatywach w celu wsparcia realizacji obowiązków określonych w **art. 7–16** niniejszej dyrektywy w zakresie, w jakim takie programy i inicjatywy są odpowiednie, aby wspierać wypełnianie tych obowiązków.

*Znaczenie terminu „inicjatywy” jest szerokie i obejmuje połączenie dobrowolnych procedur, narzędzi i mechanizmów należytej staranności – opracowanych i nadzorowanych przez rządy, stowarzyszenia branżowe, zainteresowane organizacje, w tym organizacje społeczeństwa obywatelskiego, bądź ich grupy lub połączenia – w którym mogłyby uczestniczyć przedsiębiorstwa w celu wspomagania realizacji obowiązków w zakresie należytej staranności. Przedsiębiorstwa mogłyby, po dokonaniu oceny ich stosowności, korzystać z odpowiedniej analizy ryzyka przeprowadzonej przez inicjatywy branżowe lub wielostronne lub przez członków tych inicjatyw lub też przyłączyć się do tej analizy, a także mogłyby podjąć odpowiednie środki lub przyłączyć się do nich za pomocą takich inicjatyw. Czyniąc to, przedsiębiorstwa powinny monitorować skuteczność takich środków oraz w razie potrzeby nadal podejmować odpowiednie środki w celu zapewnienia wypełnienia swoich obowiązków. W celu zapewnienia pełnych informacji o takich inicjatywach dyrektywa powinna także odnosić się do możliwości ułatwiania przez Komisję i państwa członkowskie rozpowszechniania informacji dotyczących takich programów lub inicjatyw i ich wyników. Komisja, we współpracy z państwami członkowskimi, **powinna** wydać wskazówki **określające kryteria adekwatności i metodykę stosowaną przez przedsiębiorstwa w celu oceny adekwatności inicjatyw branżowych i wielostronnych.***

Przedsiębiorstwa mogłyby również korzystać z niezależnej weryfikacji zewnętrznej dotyczącej przedsiębiorstw w ich łańcuchach działalności lub od nich pochodzącej w celu wsparcia realizacji obowiązków należytej staranności, o ile taka weryfikacja jest odpowiednia do wspomagania wypełnienia stosownych obowiązków. Niezależną weryfikację zewnętrzną mogłyby przeprowadzać inne przedsiębiorstwa bądź inicjatywa branżowa lub wielostronna. Niezależni weryfikatorzy zewnętrzni powinni działać w sposób obiektywny i całkowicie niezależny od przedsiębiorstwa, być wolni od wszelkich konfliktów interesów, wpływów zewnętrznych – czy to bezpośrednich czy pośrednich – oraz powinni powstrzymywać się od wszelkich działań sprzecznych z ich niezależnością. Stosownie do charakteru niekorzystnego skutku powinni mieć doświadczenie i kompetencje w kwestiach dotyczących środowiska lub praw człowieka oraz odpowiadać za jakość i wiarygodność weryfikacji. Komisja we współpracy z państwami członkowskimi powinna wydać wskazówki określające kryteria adekwatności i metodykę stosowaną przez przedsiębiorstwa w celu oceny adekwatności weryfikatorów zewnętrznych, a także wskazówki na potrzeby monitorowania dokładności, skuteczności i integralności weryfikacji zewnętrznej. Wskazówki te mają zasadnicze znaczenie dla zaradzenia niedociągnięciom wynikającym z nieskutecznych audytów. W odniesieniu do przedsiębiorstw uczestniczących w inicjatywach branżowych lub wielostronnych lub korzystających z weryfikacji zewnętrznej lub klauzul umownych w celu wspomagania realizacji obowiązków w zakresie należytej staranności nadal powinna istnieć możliwość karania ich lub uznania ich za odpowiedzialne za naruszenia niniejszej dyrektywy i szkody poniesione w ich wyniku przez osoby poszkodowane.

- (53) Zgodnie z obowiązkami w zakresie należytej staranności określonymi w niniejszej dyrektywie, jeśli przedsiębiorstwo stwierdzi rzeczywiste **niekorzystne** skutki dla praw człowieka lub środowiska, powinno zastosować odpowiednie środki, aby zatrzymać te skutki. Można oczekiwać, że przedsiębiorstwo jest w stanie powstrzymać rzeczywiste niekorzystne skutki we własnej działalności oraz w **działalności jednostek** zależnych. Należy jednak wyjaśnić, że ■ gdy nie można usunąć niekorzystnego skutku, przedsiębiorstwa powinny zminimalizować jego zasięg. Rezultat minimalizowania zasięgu niekorzystnego skutku powinien być możliwie najbliższy usunięciu niekorzystnego skutku. **Przedsiębiorstwo powinno zatem okresowo ponownie oceniać okoliczności, które uniemożliwiły usunięcie niekorzystnego skutku, oraz możliwości usunięcia danego niekorzystnego skutku.** Aby zapewnić przedsiębiorstwom jasność i pewność prawa, w niniejszej dyrektywie należy określić, jakich działań należy wymagać od przedsiębiorstw, w stosownych przypadkach i w zależności od sytuacji, w celu usunięcia rzeczywistych niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska oraz zminimalizowania ich zasięgu. **Przy ocenie odpowiednich środków mających na celu usunięcie niekorzystnych skutków lub zminimalizowanie ich zasięgu należy stosownie uwzględnić tzw. stopień udziału przedsiębiorstwa w niekorzystnym skutku, zgodnie z ramami międzynarodowymi, oraz zdolność przedsiębiorstwa do wywarcia wpływu na partnera biznesowego, który powoduje lub wspólnie powoduje niekorzystny skutek.**

Przedsiębiorstwa powinny podejmować odpowiednie środki – w odniesieniu do niekorzystnych skutków, które powodują same (tzw. „powodowanie” niekorzystnego skutku, jak określono w międzynarodowych ramach) lub wspólnie ze swoimi jednostkami zależnymi lub partnerami biznesowymi (tzw. „przyczynianie się” do niekorzystnego skutku, jak określono w międzynarodowych ramach) – w celu usuwania tych niekorzystnych skutków lub zminimalizowania ich zasięgu. Ma to zastosowanie niezależnie od tego, czy strony trzecie spoza łańcucha działalności przedsiębiorstwa również powodują niekorzystny skutek. Wspólne powodowanie niekorzystnego skutku nie ogranicza się do równego udziału przedsiębiorstwa i jego jednostki zależnej lub partnera biznesowego w niekorzystnym skutku, ale powinno obejmować wszystkie przypadki działań lub zaniechań przedsiębiorstwa powodujących niekorzystny skutek w połączeniu z działaniami lub zaniechaniami jednostek zależnych lub partnerów biznesowych, w tym gdy przedsiębiorstwo znacząco ułatwia partnerowi biznesowemu spowodowanie niekorzystnego skutku lub zachęca go do tego, z wyjątkiem drobnych lub błahych przypadków. Gdy przedsiębiorstwa nie powodują niekorzystnych skutków pojawiających się w ich łańcuchach działalności same ani wspólnie z innymi podmiotami prawnymi, ale niekorzystny skutek jest spowodowany wyłącznie przez ich partnera biznesowego w łańcuchach działalności przedsiębiorstw („bezpośrednie powiązanie z” niekorzystnym skutkiem, jak określono w międzynarodowych ramach), przedsiębiorstwa te powinny nadal dążyć do wykorzystania swojego wpływu, aby usunąć niekorzystny skutek spowodowany przez ich partnerów biznesowych lub zminimalizować jego zasięg, lub do zwiększenia swojego wpływu w tym zakresie.

Zastosowanie wyłącznie pojęcia „powodowania” niekorzystnego skutku zamiast wyżej wymienionych terminów stosowanych w międzynarodowych ramach pozwala uniknąć problemu rozróżnienia z terminami prawnymi istniejącymi w krajowych systemach prawnych, a jednocześnie obejmuje te same związki przyczynowe, które opisano w tych ramach. W tym kontekście, zgodnie z międzynarodowymi ramami, wpływ przedsiębiorstwa na partnera biznesowego powinien obejmować z jednej strony jego zdolność do przekonania partnera biznesowego do usunięcia lub zminimalizowania zasięgu niekorzystnych skutków (na przykład przy wykorzystaniu siły rynkowej, wymogów stosowanych przed wybraniem partnera lub powiązania zachęt biznesowych z wynikami w zakresie praw człowieka i środowiska), a z drugiej strony stopień wpływu lub siłę nacisku, jakie przedsiębiorstwo może w rozsądnym zakresie wywrzeć, na przykład przez współpracę z danym partnerem biznesowym lub z innym przedsiębiorstwem, które jest bezpośrednim partnerem biznesowym partnera biznesowego łączonego z danym niekorzystnym skutkiem.

- (54) Aby wypełnić obowiązek usunięcia rzeczywistych niekorzystnych skutków i zminimalizowania ich zasięgu na podstawie niniejszej dyrektywy, od przedsiębiorstw należy w stosownych przypadkach oczekiwać podjęcia następujących *odpowiednich środków. W razie potrzeby, ze względu na fakt, że niekorzystnych skutków nie można usunąć natychmiast, przedsiębiorstwa powinny opracować i wdrożyć plan działań naprawczych. Przedsiębiorstwa powinny dążyć do uzyskania od bezpośredniego partnera biznesowego gwarancji umownych co do tego, że zapewni on przestrzeganie kodeksu postępowania i, stosownie do potrzeb, planu działań naprawczych, w tym zwracając się do swoich partnerów o odpowiednie gwarancje umowne w zakresie, w jakim działalność tych partnerów stanowi część łańcuchów działalności przedsiębiorstwa. Gwarancje umowne powinny być zaprojektowane w taki sposób, aby zapewnić odpowiedni podział obowiązków między przedsiębiorstwo i partnerów biznesowych. Gwarancjom umownym powinny towarzyszyć odpowiednie środki służące weryfikacji przestrzegania tych gwarancji. Przedsiębiorstwo powinno być jednak zobowiązane jedynie do zwracania się o gwarancje umowne, gdyż ich uzyskanie może zależeć od okoliczności. Przedsiębiorstwa powinny także dokonywać inwestycji finansowych lub niefinansowych, dostosowań lub modernizacji, których celem jest zatrzymanie niekorzystnych skutków lub zminimalizowanie ich zasięgu, oraz współpracować z innymi przedsiębiorstwami, zgodnie z prawem Unii.*

W stosownych przypadkach przedsiębiorstwa powinny dostosowywać plany biznesowe, ogólne strategie i operacje, w tym praktyki zakupowe, oraz opracowywać i stosować polityki zakupów, które przyczyniają się do zapewnienia ich dostawcom płacy i dochodów zapewniających utrzymanie na minimalnym poziomie i które nie sprzyjają rzeczywistym niekorzystnym skutkom dla praw człowieka lub środowiska. Aby zachować należytą staranność skutecznie i wydajnie, przedsiębiorstwa powinny również wprowadzać niezbędne modyfikacje lub udoskonalenia w swoich praktykach projektowych i dystrybucyjnych w celu zaradzenia niekorzystnym skutkom występującym zarówno na wyższym, jak i na niższym szczeblu ich łańcuchów działalności, przed wytworzeniem produktu i po jego wytworzeniu. Przyjęcie i dostosowanie takich praktyk, stosownie do potrzeb, może być szczególnie istotne dla przedsiębiorstwa, aby w pierwszej kolejności uniknąć niekorzystnych skutków. Takie środki mogą być również istotne dla zaradzania niekorzystnym skutkom spowodowanym wspólnie przez przedsiębiorstwo i jego partnerów biznesowych, np. ze względu na terminy lub specyfikacje nałożone na tych partnerów przez przedsiębiorstwo. Ponadto dzięki lepszemu dzieleniu się wartością w całym łańcuchu działalności odpowiedzialne praktyki zakupowe lub dystrybucyjne przyczyniają się do zwalczania pracy dzieci, która często występuje w krajach lub na terytoriach o wysokim poziomie ubóstwa.

Przedsiębiorstwa powinny również udzielać ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia MŚP, które jest partnerem biznesowym przedsiębiorstwa, gdy jest to konieczne w świetle zasobów, wiedzy i ograniczeń MŚP, w tym przez zapewnianie lub umożliwianie dostępu do budowania zdolności, szkoleń lub modernizacji systemów zarządzania, oraz – gdy przestrzeganie kodeksu postępowania lub planu działań naprawczych zagroziłoby rentowności MŚP – udzielanie ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia finansowego, takiego jak finansowanie bezpośrednio, nisko oprocentowane pożyczki, gwarancje ciągłości zaopatrzenia lub pomoc w zapewnianiu finansowania. Pojęcie „zagrożenia dla rentowności MŚP” należy interpretować jako potencjalnie powodujące upadłość MŚP lub stawiające je w sytuacji, w której upadłość jest nieuchronna.

- (55) Aby odzwierciedlić pełen zakres możliwości, jakimi dysponuje przedsiębiorstwo, gdy rzeczywistym **niekorzystnym** skutkiem nie można było zaradzić za pomocą opisanych środków, niniejsza dyrektywa powinna również odnosić się do możliwości dążenia przez przedsiębiorstwo do uzyskania od pośredniego partnera biznesowego **gwarancji umownych**, z myślą o osiągnięciu zgodności z kodeksem postępowania przedsiębiorstwa lub planem działań naprawczych, oraz wprowadzenia odpowiednich środków służących weryfikacji przestrzegania przez pośredniego **partnera** biznesowego **gwarancji umownych**.

- (56) *W przypadku uzyskiwania gwarancji umownych od MŚP, które jest pośrednim partnerem biznesowym, przedsiębiorstwa powinny ocenić, czy danym gwarancjom umownym powinny towarzyszyć odpowiednie środki dla MŚP. Gdy MŚP wnoszą o zapłacenie części kosztów lub na podstawie porozumienia z przedsiębiorstwem MŚP powinny móc udostępniać wyniki weryfikacji innym przedsiębiorstwom.*
- (57) W celu zapewnienia skuteczności *odpowiednich środków na potrzeby* usunięcia *rzeczywistych niekorzystnych skutków* lub ich zminimalizowania priorytetem dla przedsiębiorstw powinna być współpraca z *partnerami* biznesowymi *w ich* łańcuchach działalności, a nie zerwanie relacji biznesowej, co jest rozwiązaniem ostatecznym po bezskutecznych próbach usunięcia rzeczywistych niekorzystnych skutków *lub zminimalizowania ich zasięgu*. Niniejsza dyrektywa powinna jednak również – gdy rzeczywistych niekorzystnych skutków nie udało się usunąć lub *ich zasięgu* adekwatnie *zminimalizować za pomocą takich odpowiednich* środków – odnosić się do obowiązku powstrzymania się, *jako rozwiązania ostatecznego*, przez przedsiębiorstwa od nawiązywania nowych lub rozszerzania istniejących relacji z danym partnerem, a gdy *istnieją racjonalne perspektywy zmiany – także przez wykorzystanie lub zwiększenie siły nacisku przedsiębiorstwa za pomocą tymczasowego zawieszenia relacji biznesowych w odniesieniu do danej działalności, przyjęcie i wdrożenie bez zbędnej zwłoki udoskonalonego planu działań naprawczych na potrzeby konkretnego niekorzystnego skutku, w tym konkretnego i odpowiedniego harmonogramu przyjęcia i realizacji wszystkich działań w tym planie przewidzianych, w czasie którego przedsiębiorstwo może również szukać alternatywnych partnerów biznesowych.*

Czynniki decydujące o adekwatności harmonogramu przyjęcia i realizacji tych działań mogą obejmować dotkliwość niekorzystnego skutku, konieczność określenia i podjęcia kroków w celu usunięcia wszelkich dodatkowych niekorzystnych skutków lub zminimalizowania ich zasięgu, a także skutków dla MŚP lub małych gospodarstw rolnych. Przedsiębiorstwa powinny zawiesić relacje biznesowe z partnerem biznesowym, zwiększając siłę nacisku i szanse na zarządzenie skutkowi. Gdy nie można zasadnie oczekiwać, że te wysiłki odniosą sukces, np. w sytuacjach pracy przymusowej narzuconej przez państwo, lub gdy realizacja udoskonalonego planu działań naprawczych nie pozwoliła usunąć niekorzystnego skutku ani zminimalizować jego zasięgu, przedsiębiorstwo powinno być zobowiązane do zerwania relacji biznesowej w odniesieniu do danej działalności, jeżeli rzeczywiste niekorzystne skutki są dotkliwe. Aby umożliwić przedsiębiorstwom wywiązanie się z tego obowiązku, państwa członkowskie powinny przewidzieć możliwość zerwania relacji biznesowych nawiązanych na podstawie umów podlegających ich prawu.

Podejmując decyzję o zerwaniu lub zawieszeniu relacji biznesowej, przedsiębiorstwo powinno ocenić, czy można zasadnie oczekiwać, że niekorzystne skutki tej decyzji będą wyraźnie bardziej dotkliwe niż niekorzystny skutek, którego nie udało się usunąć lub którego zasięgu nie udało się odpowiednio zminimalizować. Jeżeli przedsiębiorstwa czasowo zawieszają lub zrywają relacje biznesowe, powinny podjąć kroki mające na celu zapobieganie skutkom tego zawieszenia lub zerwania, łagodzenie ich lub usuwanie, poinformować o tym partnera biznesowego z odpowiednim wyprzedzeniem i monitorować efekty tej decyzji. Możliwe jest, że usunięcie niekorzystnych skutków na poziomie pośrednich relacji biznesowych będzie wymagało współpracy z innym podmiotem. W niektórych przypadkach współpraca z innym przedsiębiorstwem może być jedynym realistycznym sposobem usunięcia rzeczywistych niekorzystnych skutków na poziomie pośrednich relacji biznesowych, zwłaszcza gdy pośredni partner biznesowy nie jest gotowy, aby zawrzeć umowę z przedsiębiorstwem.

(58) *W przypadku gdy przedsiębiorstwo spowodowało lub wspólnie spowodowało rzeczywisty niekorzystny skutek, przedsiębiorstwo powinno zapewnić środki zaradcze. Termin „środki zaradcze” oznacza przywrócenie sytuacji osoby lub osób, społeczności lub środowiska, których dotyczy skutek, do stanu równoważnego lub możliwie najbliższego sytuacji, w jakiej by się te osoby, społeczności lub środowisko znajdowały, gdyby rzeczywisty niekorzystny skutek nie wystąpił; środki te są proporcjonalne do udziału przedsiębiorstwa w danym niekorzystnym skutku i obejmują rekompensatę finansową lub niefinansową zapewnianą przez przedsiębiorstwo na rzecz osoby lub osób, których dotyczy rzeczywisty niekorzystny skutek, oraz, w stosownych przypadkach, zwrot kosztów poniesionych przez organy publiczne w związku z wszelkimi niezbędnymi działaniami zaradczymi. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby interesariusze odczuwający niekorzystne skutki nie byli zobowiązani do korzystania z pozasądowych metod rozwiązywania sporów, zanim wniosą sprawę do sądu. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby w przypadku gdy przedsiębiorstwo nie zapewni środków zaradczych w sytuacji, gdy spowodowało lub wspólnie spowodowało rzeczywisty niekorzystny skutek, właściwy organ nadzorczy był uprawniony – z własnej inicjatywy lub w na podstawie uzasadnionych obaw zgłoszonych mu zgodnie z niniejszą dyrektywą – do nakazania przedsiębiorstwu, by zapewniło odpowiednie środki zaradcze. Pozostaje to w takiej sytuacji bez uszczerbku dla nakładania kar za naruszenie przepisów krajowych przyjętych na mocy niniejszej dyrektywy oraz dla dochodzenia odpowiedzialności cywilnej przed sądem krajowym. Jeżeli rzeczywisty niekorzystny skutek jest spowodowany wyłącznie przez partnera biznesowego przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwo może zapewnić dobrowolne środki zaradcze. Przedsiębiorstwo może również wykorzystać swoją zdolność do wywierania wpływu na partnera biznesowego powodującego lub wspólnie powodującego niekorzystny skutek, aby umożliwić środki zaradcze.*

- (59) Przedsiębiorstwa powinny zapewnić osobom i organizacjom możliwość bezpośredniego składania do nich skarg w przypadku uzasadnionych obaw dotyczących rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska. Wśród **osób i organizacji** mogących składać takie skargi powinni się znaleźć: **osoby, których dotyczy niekorzystny skutek lub które mają uzasadnione podstawy, by sądzić, że może ich on dotyczyć, oraz upoważnieni przedstawiciele takich osób działający w ich imieniu, tacy jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego i obrońcy praw człowieka**; związki zawodowe i inni przedstawiciele pracowników reprezentujący osoby pracujące w danym **łańcuchu działalności**; organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające **i mające doświadczenie** w obszarach związanych z **niekorzystnym skutkiem dla środowiska będącym przedmiotem skargi**. Przedsiębiorstwa powinny ustanowić **sprawiedliwą, publicznie i łatwo dostępną, przewidywalną i przejrzystą** procedurę rozpatrywania tych skarg oraz informować **odnośnych** pracowników, związki zawodowe i innych przedstawicieli pracowników **o takich procedurach**. **Przedsiębiorstwa powinny również ustanowić dostępny mechanizm składania powiadomień przez osoby i organizacje, jeżeli mają one informacje lub obawy dotyczące rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków. Aby zmniejszyć obciążenie przedsiębiorstw, powinny one móc uczestniczyć we wspólnych procedurach dotyczących skarg i mechanizmach powiadamiania, takich jak procedury i mechanizmy ustanowione wspólnie przez przedsiębiorstwa (np. przez grupę przedsiębiorstw), za pośrednictwem stowarzyszeń branżowych, inicjatyw interesariuszy lub globalnych umów ramowych.**

Złożenie powiadomienia lub skargi nie powinno być warunkiem uzyskania dostępu ani uniemożliwiać osobie, która je złożyła, dostępu do procedury dotyczącej uzasadnionych obaw ani do mechanizmów sądowych lub innych mechanizmów pozasądowych, takich jak krajowe punkty kontaktowe OECD, jeżeli takie istnieją. Przepisy o procedurze składania skarg i mechanizmie powiadamiania na mocy niniejszej dyrektywy powinny unikać sytuacji, w których dostęp do przedstawicieli przedsiębiorstwa prowadzi do wysuwania nieuzasadnionych roszczeń. Zgodnie z normami międzynarodowymi osoby składające skargi – jeżeli nie składają ich anonimowo – powinny mieć prawo do żądania od przedsiębiorstwa terminowego podjęcia odpowiednich działań następnych oraz do spotkania z przedstawicielami przedsiębiorstwa na odpowiednim szczeblu w celu omówienia potencjalnych lub rzeczywistych dotkliwych niekorzystnych skutków, które są przedmiotem skargi, oraz potencjalnych środków zaradczych, do otrzymania wyjaśnienia, czy skarga została uznana za zasadną czy bezzasadną, a jeżeli za zasadną – do otrzymania informacji na temat kroków i działań, które zostały lub zostaną podjęte przez przedsiębiorstwo.

Przedsiębiorstwa powinny również podjąć racjonalnie dostępne środki, aby zapobiec wszelkim formom działań odwetowych przez zapewnienie poufności tożsamości osoby lub organizacji składających skargę lub powiadomienie, zgodnie z prawem krajowym. Termin „sprawiedliwa, publicznie i łatwo dostępna, przewidywalna i przejrzysta” należy rozumieć zgodnie z zasadą 31 wytycznych ONZ, która wymaga, by procedury były odpowiednio umocowane, dostępne, przewidywalne, sprawiedliwe, przejrzyste, zgodne z prawami oraz by były źródłem ciągłego doskonalenia się, o czym również mowa w komentarzu ogólnym nr 16 Komitetu Praw Dziecka ONZ. Pracownicy i ich przedstawiciele powinni także być odpowiednio chronieni, a wszelkie pozasądowe środki zaradcze powinny być bez uszczerbku dla zachęcania do rokowań zbiorowych i uznawania związków zawodowych oraz w żaden sposób nie powinny podważać roli legalnych związków zawodowych lub przedstawicieli pracowników w rozwiązywaniu sporów pracowniczych. Przedsiębiorstwa powinny zapewnić interesariuszom dostęp do mechanizmów powiadamiania i procedur dotyczących skarg, z należyтым uwzględnieniem odnośnych barier.

(60) *Ze względu na szerszy wykaz osób lub organizacji uprawnionych do składania skarg oraz na szerszy zakres przedmiotowy skarg przewidzianą w niniejszej dyrektywie procedurę składania skarg należy prawnie rozumieć jako mechanizm odrębny od procedury zgłoszeń wewnętrznych ustanowionej przez przedsiębiorstwa zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937¹⁶. Jeżeli naruszenie przepisów prawa Unii lub prawa krajowego wchodzących w zakres przedmiotowy tej dyrektywy można uznać za niekorzystny skutek, a osoba zgłaszająca jest pracownikiem przedsiębiorstwa i dotyczy jej bezpośrednio ten niekorzystny skutek, osoba ta może skorzystać z obu procedur: mechanizmu składania skarg zgodnie z niniejszą dyrektywą i procedury zgłoszeń wewnętrznych określonej zgodnie z dyrektywą (UE) 2019/1937. Jeżeli jednak jeden z powyższych warunków nie jest spełniony, dana osoba może skorzystać tylko z jednej z wymienionych procedur.*

¹⁶ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii (Dz. U. L 305 z 26.11.2019, s. 17).*

- (61) Przedsiębiorstwa powinny monitorować wdrażanie i skuteczność swoich środków w zakresie należytej staranności. Powinny one przeprowadzać okresowe oceny własnej działalności, działalności swoich jednostek zależnych oraz – jeżeli jest to związane z **łańcuchem działalności** przedsiębiorstwa – działalności swoich **partnerów** biznesowych, **w celu ocenienia wdrożenia i** w celu monitorowania **adekwatności i** skuteczności identyfikowania, minimalizowania, usuwania i łagodzenia niekorzystnych skutków oraz zapobiegania takim skutkom. W takich ocenach należy sprawdzić, czy właściwie zidentyfikowano niekorzystne skutki, czy wdrożono środki w zakresie należytej staranności i czy rzeczywiście zapobieżono niekorzystnym skutkom lub je powstrzymano. Aby zapewnić aktualność takich ocen, należy je przeprowadzać **bez zbędnej zwłoki po wystąpieniu istotnej zmiany, a** co najmniej raz na 12 miesięcy, a w międzyczasie poddawać je przeglądowi, jeśli istnieją uzasadnione podstawy, by sądzić, że mogło pojawić się **■** nowe ryzyko niekorzystnych skutków. **Istotną zmianę należy rozumieć jako zmianę status quo we własnej działalności przedsiębiorstwa, działalności jego jednostek zależnych lub partnerów biznesowych, otoczeniu prawnym lub biznesowym lub wszelką inną znaczącą zmianę sytuacji przedsiębiorstwa lub kontekstu jej działalności.**

Przykładem istotnej zmiany mogą być przypadki, gdy przedsiębiorstwo zaczyna prowadzić działalność w nowym sektorze gospodarki lub na nowym obszarze geograficznym, rozpoczyna produkcję nowych produktów lub zmienia sposób wytwarzania istniejących produktów z wykorzystaniem technologii o potencjalnie większych niekorzystnych skutkach lub zmienia swoją strukturę korporacyjną w drodze restrukturyzacji, połączeń lub przejęć. Uzasadnione podstawy, by sądzić, że istnieją nowe ryzyka, mogą pojawić się na różne sposoby, np. o niekorzystnym skutku można się dowiedzieć z publicznie dostępnych informacji, w wyniku współpracy z interesariuszami lub z powiadomień. Przedsiębiorstwa powinny przechowywać dokumentację, która dowodzi spełniania przez nie tego wymogu, przez co najmniej pięć lat. Dokumentacja taka powinna w stosownych przypadkach obejmować co najmniej zidentyfikowane skutki i szczegółowe oceny zgodnie z art. 8, plan działań zapobiegawczych lub naprawczych zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. a) i art. 11 ust. 3 lit. b), postanowienia umowne uzyskane lub umowy zawarte zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. b), art. 10 ust. 4, art. 11 ust. 3 lit. c) i art. 11 ust. 5, weryfikacje zgodnie z art. 10 ust. 5 i art. 11 ust. 6, środki zaradcze, okresowe oceny w ramach obowiązku monitorowania spoczywającego na przedsiębiorstwie, a także powiadomienia i skargi. Przedsiębiorstwa finansowe powinny przeprowadzać okresową ocenę wyłącznie własnej działalności, działalności swoich jednostek zależnych oraz swoich partnerów biznesowych działających na wyższym szczeblu łańcucha działalności.

- (62) Podobnie jak w istniejących normach międzynarodowych ustanowionych w wytycznych ONZ oraz w ramach OECD częścią wymogu należytej staranności jest przekazywanie na zewnątrz istotnych informacji na temat strategii, procesów i działań w zakresie należytej staranności prowadzonych w celu zidentyfikowania rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków i zaradzenia im, w tym na temat ustaleń i wyników tych działań. ***W dyrektywie 2013/34/UE określono odpowiednie obowiązki sprawozdawcze dla przedsiębiorstw objętych niniejszą dyrektywą. Ponadto w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088¹⁷ określono dalsze obowiązki sprawozdawcze dla przedsiębiorstw finansowych dotyczące ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych.*** Aby uniknąć powielania obowiązków sprawozdawczych, w niniejszej dyrektywie nie należy zatem wprowadzać żadnych nowych obowiązków sprawozdawczych poza obowiązkami wynikającymi z dyrektywy 2013/34/UE dla przedsiębiorstw nią objętych i standardami sprawozdawczości, które należy opracować na jej podstawie. ***Aby wywiązać się z obowiązku przekazywania informacji w ramach należytej staranności na podstawie niniejszej dyrektywy, przedsiębiorstwa powinny publikować na swojej stronie internetowej sprawozdanie roczne w co najmniej jednym z języków urzędowych Unii, w rozsądnym terminie, ale nie później niż 12 miesięcy po dniu bilansowym roku obrotowego, za który sporządzono sprawozdanie, chyba że przedsiębiorstwo podlega wymogom sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju określonym w dyrektywie 2013/34/UE.***

¹⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych (Dz.U. L 317 z 9.12.2019, s. 1).

Jeżeli przedsiębiorstwo nie jest zobowiązane do składania sprawozdań zgodnie z art. 19a lub 29a dyrektywy 2013/34/UE, sprawozdanie powinno zostać opublikowane do dnia publikacji rocznego sprawozdania finansowego. Sprawozdanie roczne należy przedłożyć wyznaczonemu organowi zbierającemu dane w celu udostępnienia go w europejskim pojedynczym punkcie dostępu (ESAP), ustanowionym rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2859¹⁸. W celu zapewnienia jednolitych warunków wykonywania przepisów dotyczących dostępności informacji w ESAP należy powierzyć Komisji uprawnienia wykonawcze. W celu zwiększenia pewności prawa należy zmienić załącznik do rozporządzenia (UE) 2023/2859 przez wprowadzenie odniesienia do niniejszej dyrektywy.

- (63) *Wymóg nałożony na przedsiębiorstwa, które są objęte zakresem niniejszej dyrektywy i jednocześnie podlegają wymogom sprawozdawczości na mocy art. 19a, 29a i 40a dyrektywy 2013/34/UE, dotyczący składania sprawozdań na temat ich procesu należytej staranności zgodnie z art. 19a, 29a i 40a dyrektywy 2013/34/UE, należy rozumieć jako wymóg, zgodnie z którym przedsiębiorstwa muszą opisać, jak dochowują należytej staranności przewidzianej w niniejszej dyrektywie.*

- (64) *Celem niniejszej dyrektywy nie jest wymaganie od przedsiębiorstw, by ujawniały kapitał intelektualny, własność intelektualną, know-how lub wyniki innowacji kwalifikujące się jako tajemnice przedsiębiorstwa w rozumieniu dyrektywy (UE) 2016/943. Wymogi sprawozdawczości przewidziane w niniejszej dyrektywie powinny być zatem bez uszczerbku dla dyrektywy (UE) 2016/943. Niniejsza dyrektywa powinna również mieć zastosowanie bez uszczerbku dla rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 596/2014¹⁹.*

¹⁹ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nadużyć na rynku (rozporządzenie w sprawie nadużyć na rynku) oraz uchylające dyrektywę 2003/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady i dyrektywy Komisji 2003/124/WE, 2003/125/WE i 2004/72/WE (Dz.U. L 173 z 12.6.2014, s. 1);*

- (65) *Aby rzetelnie dochować należytej staranności w zakresie praw człowieka i środowiska, przedsiębiorstwa powinny podejmować odpowiednie środki w celu prowadzenia skutecznej współpracy z interesariuszami w procesie realizowania działań w zakresie należytej staranności. Bez uszczerbku dla dyrektywy (UE) 2016/943 skuteczna współpraca powinna obejmować dostarczanie interesariuszom, z którymi prowadzone są konsultacje, stosownych i całościowych informacji, a także bieżące konsultacje umożliwiające rzeczywistą interakcję i dialog na odpowiednim poziomie, np. na poziomie projektu lub obiektu i z odpowiednią częstotliwością. Konstruktywna współpraca z interesariuszami, z którymi prowadzone są konsultacje, powinna należycie uwzględniać bariery utrudniające współpracę, chronić interesariuszy przed działaniami odwetowymi i karami, m.in. przez zachowanie poufności i anonimowości, a przedmiotem szczególnej uwagi powinny być potrzeby interesariuszy znajdujących się w trudnej sytuacji oraz nakładanie się podatności na zagrożenia i czynników krzyżowych, jak to ma np. miejsce w przypadku grup lub społeczności, których potencjalnie mogą dotyczyć skutki, np. grup lub społeczności chronionych na mocy Deklaracji ONZ o prawach ludności rdzennej oraz grup lub społeczności objętych Deklaracją ONZ o obrońcach praw człowieka.*

Istnieją sytuacje, w których konstruktywna współpraca z konsultowanymi interesariuszami nie będzie możliwa lub w których przydatna jest współpraca z dodatkowymi ekspertami, aby umożliwić przedsiębiorstwu pełne spełnienie wymogów niniejszej dyrektywy. W takich przypadkach przedsiębiorstwa powinny przeprowadzić dodatkowe konsultacje z ekspertami, takimi jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego lub osoby fizyczne lub prawne broniące praw człowieka lub środowiska, aby uzyskać wiarygodne informacje o rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutkach. Konsultacje z pracownikami i ich przedstawicielami powinny być prowadzone zgodnie z odpowiednim prawem Unii, a w stosownych przypadkach z prawem krajowym i układami zbiorowymi oraz bez uszczerbku dla ich mających zastosowanie praw do informacji, konsultacji i partycypacji, w szczególności praw objętych odpowiednimi przepisami Unii w dziedzinie praw pracowniczych i praw socjalnych, w tym przepisami dyrektywy Rady 2001/86/WE²⁰ oraz dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/14/WE²¹ i 2009/38/WE²². Do celów niniejszej dyrektywy przez pracowników należy rozumieć również pracowników tymczasowych i innych pracowników zatrudnionych w niestandardowych formach, o ile spełniają oni kryteria określania statusu pracownika ustanowione przez Trybunał Sprawiedliwości. Podczas konsultacji przedsiębiorstwa powinny móc polegać na inicjatywach branżowych w zakresie, w jakim są one odpowiednie do wspierania skutecznej współpracy. Skorzystanie z inicjatyw branżowych lub wielostronnych nie jest samo w sobie wystarczające do wypełnienia obowiązku przeprowadzenia konsultacji z pracownikami i ich przedstawicielami.

²⁰ Dyrektywa Rady 2001/86/WE z dnia 8 października 2001 r. uzupełniająca statut spółki europejskiej w odniesieniu do uczestnictwa pracowników (Dz.U. L 294 z 10.11.2001, s. 22).

²¹ Dyrektywa 2002/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 2002 r. ustanawiająca ogólne ramowe warunki informowania i przeprowadzania konsultacji z pracownikami we Wspólnocie Europejskiej – Wspólna deklaracja Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji w sprawie reprezentacji pracowników (Dz.U. L 80 z 23.3.2002, s. 29).

²² Dyrektywa 2009/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiej rady zakładowej lub trybu informowania pracowników i konsultowania się z nimi w przedsiębiorstwach lub w grupach przedsiębiorstw o zasięgu wspólnotowym (Dz.U. L 122 z 16.5.2009, s. 28).

- (66) *Aby zapewnić przedsiębiorstwom narzędzia pomagające im w spełnieniu wymogów w zakresie należytej staranności w całych ich łańcuchach działalności, Komisja powinna w porozumieniu z państwami członkowskimi i interesariuszami przedstawić wskazówki dotyczące wzorcowych klauzul umownych, które przedsiębiorstwa mogą dobrowolnie stosować jako narzędzie pomagające im wypełnić obowiązki określone w art. 10 i 11. Wskazówki te powinny mieć na celu ułatwienie jasnego podziału zadań między umawiającymi się stronami i bieżącej współpracy, tak aby uniknąć przenoszenia obowiązków wynikających z niniejszej dyrektywy na partnera biznesowego i automatycznie unieważniać umowę w razie naruszenia. Wskazówki powinny odzwierciedlać zasadę, w myśl której samo zastosowanie gwarancji umownych nie może oznaczać spełnienia standardów należytej staranności określonych w niniejszej dyrektywie.*

- (67) W celu zapewnienia przedsiębiorstwom lub organom państw członkowskich wsparcia i praktycznych narzędzi w odniesieniu do sposobu, w jaki przedsiębiorstwa powinny **w praktyce** wypełniać swoje obowiązki w zakresie należytej staranności, **oraz w celu udzielenia wsparcia interesariuszom** Komisja – wykorzystując jako punkt odniesienia odpowiednie międzynarodowe wytyczne i normy oraz w porozumieniu z państwami członkowskimi i interesariuszami, Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Europejską Agencją Środowiska, **Europejskim Urzędem ds. Pracy** i, w stosownych przypadkach, z **organizacjami** międzynarodowymi **i innymi** organami mającymi wiedzę specjalistyczną w zakresie należytej staranności – powinna wydać wytyczne, w tym **wytyczne ogólne i wytyczne** dotyczące konkretnych sektorów lub konkretnych niekorzystnych skutków **oraz wzajemnych zależności między niniejszą dyrektywą a innymi aktami ustawodawczymi Unii służącymi realizacji tych samych celów i przewidującymi szerzej zakrojone lub precyzyjniej określone obowiązki**.

(68) *Narzędzia i technologie cyfrowe, takie jak narzędzia i technologie wykorzystywane do monitorowania, nadzorowania lub śledzenia surowców, towarów i produktów w całych łańcuchach wartości (np. satelity, drony, radary lub rozwiązania oparte na platformach), mogłyby wspierać i zmniejszać koszty gromadzenia danych na potrzeby zarządzania łańcuchem wartości, w tym identyfikowanie i ocenę niekorzystnych skutków, zapobieganie i łagodzenie oraz monitorowanie skuteczności środków należytej staranności. Aby wspomóc przedsiębiorstwa w wypełnianiu obowiązków należytej staranności w całym ich łańcuchu wartości, należy wspierać i promować wykorzystywanie takich narzędzi i technologii. W tym celu Komisja powinna wydać wytyczne zawierające przydatne informacje i odniesienia do odpowiednich zasobów. Korzystając z narzędzi i technologii cyfrowych, przedsiębiorstwa powinny uwzględniać możliwe związane z nimi ryzyka i odpowiednio im przeciwdziałać, a także wprowadzić mechanizmy weryfikacji adekwatności uzyskanych informacji.*

- (69) Chociaż MŚP nie są objęte zakresem niniejszej dyrektywy, jej przepisy mogą mieć na nie wpływ jako na wykonawców lub podwykonawców przedsiębiorstw objętych jej zakresem. Celem jest jednak ograniczenie obciążenia finansowego lub administracyjnego dla MŚP, z których wiele już ma trudności w kontekście globalnego kryzysu gospodarczego i zdrowotnego. Aby wspierać MŚP, państwa członkowskie powinny *przy wsparciu Komisji* stworzyć i prowadzić, indywidualnie albo wspólnie, specjalne *przyjazne użytkownikowi* strony internetowe, portale lub platformy *dostarczające informacji przedsiębiorstwom i wspierające je*; państwa członkowskie mogą również wspierać finansowo MŚP i pomagać im w budowaniu zdolności. Takie wsparcie *można* również udostępnić podmiotom gospodarczym działającym na wyższym szczeblu łańcucha dostaw w państwach trzecich, a w razie potrzeby dostosować do tych podmiotów i na nie rozszerzyć. Przedsiębiorstwa, których partnerami biznesowymi są MŚP, zachęca się również do wspierania ich w przestrzeganiu środków należytej staranności ■ oraz do stosowania sprawiedliwych, rozsądnych, niedyskryminujących i proporcjonalnych wymogów w stosunku do MŚP.

- (70) *Komisja powinna ustanowić pojedynczy punkt informacyjny ds. należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. Ten pojedynczy punkt informacyjny powinien móc współpracować z odpowiednimi organami krajowymi w każdym państwie członkowskim i zwracać się do nich o informacje, co dotyczy również krajowych punktów informacyjnych, o ile takie istnieją, np. z myślą o wsparciu w dostosowaniu informacji i wskazówek do okoliczności krajowych i w rozpowszechnianiu tych informacji i wskazówek, bez uszczerbku dla podziału funkcji i uprawnień między organami w systemach krajowych. Pojedynczy punkt informacyjny i odpowiednie organy krajowe powinny również kontaktować się ze sobą w celu zapewnienia współpracy transgranicznej.*
- (71) Aby uzupełnić wsparcie państw członkowskich dla *przedsiębiorstw, w tym MŚP, we wdrażaniu obowiązków należytej staranności*, Komisja może oprzeć się na istniejących narzędziach, projektach i innych działaniach *Unii* pomagających we wdrażaniu należytej staranności w *Unii* i w państwach trzecich. Może ustanowić nowe środki wsparcia, które zapewnią przedsiębiorstwom, w tym MŚP, pomoc dotyczącą wymogów należytej staranności, w tym obserwatorium przejrzystości *łańcucha działalności* i ułatwianie wspólnych inicjatyw branżowych lub wielostronnych.

- (72) Komisja ***może uzupełnić środki wsparcia wprowadzone przez*** państwa członkowskie, ***bazując na istniejących działaniach Unii***, aby wspierać podmioty gospodarcze działające na wyższym szczeblu łańcucha dostaw w budowaniu zdolności do skutecznego zapobiegania niekorzystnym skutkom ich działalności i relacji biznesowych dla praw człowieka i środowiska oraz łagodzenia tych skutków, zwracając szczególną uwagę na wyzwania stojące przed małymi gospodarstwami rolnymi. ***Zachęca się Unię i państwa członkowskie, by w ramach swoich odnośnych kompetencji*** wykorzystywały swoje instrumenty sąsiedztwa, rozwoju i współpracy międzynarodowej, ***w tym umowy handlowe***, do wspierania rządów państw trzecich i podmiotów gospodarczych działających na wyższym szczeblu łańcucha dostaw w państwach trzecich w zaradzaniu niekorzystnym skutkom ich działalności i relacji biznesowych na wyższym szczeblu łańcucha dostaw dla praw człowieka i środowiska. Działania te mogłyby obejmować współpracę z rządami krajów partnerskich, lokalnym sektorem prywatnym i interesariuszami w zakresie zaradzania podstawowym przyczynom niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska.

(73) *Niniejsza dyrektywa jest ważnym narzędziem legislacyjnym zapewniającym transformację przedsiębiorstw w stronę gospodarki zrównoważonej, w tym zmniejszenie egzystencjalnych szkód i kosztów zmiany klimatu, zapewniającym dostosowanie do globalnego poziomu zerowego netto do 2050 r., pozwalającym uniknąć wszelkich wprowadzających w błąd twierdzeń dotyczących takiego dostosowania oraz powstrzymującym pseudoekologiczny marketing, dezinformację i ekspansję paliw kopalnych na całym świecie, aby osiągnąć międzynarodowe i europejskie cele klimatyczne. W celu zapewnienia, aby niniejsza dyrektywa skutecznie przyczyniała się do przeciwdziałania zmianie klimatu, przedsiębiorstwa powinny przyjąć i wdrożyć plan transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu, służący zapewnieniu – w drodze starannego działania – zgodności modelu biznesowego i strategii biznesowej przedsiębiorstwa z transformacją w stronę gospodarki zrównoważonej oraz z celem polegającym na ograniczeniu globalnego ocieplenia do 1,5 °C zgodnie z porozumieniem paryskim i celem osiągnięcia neutralności klimatycznej ustanowionym w rozporządzeniu (UE) 2021/1119, w tym jego celami pośrednimi i celami w zakresie neutralności klimatycznej do 2050 r. Ten plan powinien w stosownych przypadkach obejmować kwestie ekspozycji przedsiębiorstwa na działalność związaną z węglem, ropą naftową i gazem. Wymogi takie należy rozumieć jako zobowiązanie starannego działania, a nie zobowiązanie rezultatu. Ze względu na to, że chodzi o zobowiązanie starannego działania, należy odpowiednio uwzględnić postępy czynione przez przedsiębiorstwa oraz złożoność i zmieniający się charakter transformacji klimatycznej. Chociaż przedsiębiorstwa powinny dążyć do osiągnięcia celów redukcji emisji gazów cieplarnianych zawartych w ich planach, szczególne okoliczności mogą prowadzić do tego, że przedsiębiorstwa nie będą w stanie osiągnąć tych celów, gdy przestaje to być racjonalne. Plan powinien zawierać określone w czasie związane ze zmianą klimatu cele na 2030 r. na kolejne pięcioletnie etapy do 2050 r., oparte na rozstrzygających dowodach naukowych oraz, w stosownych przypadkach, bezwzględne cele redukcji emisji gazów cieplarnianych dla zakresów 1, 2 i 3.*

W planie tym należy opracować działania wykonawcze służące osiągnięciu celów klimatycznych przedsiębiorstwa i bazujące na rozstrzygających dowodach naukowych, tj. dowodach niezależnie zweryfikowanych naukowo, spójnych z ograniczeniem globalnego ocieplenia do 1,5 °C zgodnie z definicją Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC) oraz z uwzględnieniem zaleceń europejskiego naukowego komitetu doradczego ds. zmiany klimatu. Organy nadzorcze powinny być zobowiązane co najmniej do nadzorowania przyjęcia i opracowywania planu oraz jego aktualizacji, zgodnie z wymogami określonymi w niniejszej dyrektywie. Ponieważ treść planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu powinna być zgodna z wymogami sprawozdawczości określonymi w dyrektywie 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju, należy uznać, że przedsiębiorstwa, które zgłaszają taki plan na podstawie dyrektywy 2013/34/UE, wypełniły szczególny obowiązek, jakim jest przyjęcie planu na mocy niniejszej dyrektywy. Chociaż obowiązek przyjęcia zostanie uznany za spełniony, przedsiębiorstwa powinny nadal być zobowiązane do realizacji tego planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu i do aktualizowania do co 12 miesięcy, by ocenić postępy w osiąganiu jego celów.

- I
- (74) W celu umożliwienia skutecznego nadzoru nad wykonywaniem niniejszej dyrektywy oraz, w razie potrzeby, jej egzekwowania w odniesieniu do przedsiębiorstw *z państw trzecich* przedsiębiorstwa te powinny wyznaczyć odpowiednio umocowanego upoważnionego przedstawiciela w Unii oraz przekazać informacje dotyczące swoich upoważnionych przedstawicieli. Upoważniony przedstawiciel powinien mieć możliwość pełnienia również funkcji punktu kontaktowego, pod warunkiem że spełniono odpowiednie wymogi niniejszej dyrektywy. *Jeżeli przedsiębiorstwo z państwa trzeciego nie wyznaczy upoważnionego przedstawiciela, wszystkie państwa członkowskie, w których przedsiębiorstwo to prowadzi działalność, powinny być właściwe do egzekwowania wypełnienia tego obowiązku, w szczególności do wyznaczenia osoby fizycznej lub prawnej w jednym z państw członkowskich, w których dane przedsiębiorstwo prowadzi działalność, zgodnie z ramami egzekwowania prawa określonymi w prawie krajowym. Państwa członkowskie inicjujące takie egzekwowanie przepisów powinny poinformować organy nadzorcze innych państw członkowskich za pośrednictwem Europejskiej Sieci Organów Nadzorczych, tak aby inne państwa członkowskie nie egzekwowały tych przepisów.*

- (75) W celu zapewnienia monitorowania prawidłowego wypełniania przez przedsiębiorstwa obowiązków w zakresie należytej staranności oraz zapewnienia właściwego egzekwowania niniejszej dyrektywy państwa członkowskie powinny wyznaczyć co najmniej jeden krajowy organ nadzorczy. Te organy nadzorcze powinny mieć charakter publiczny, być niezależne od przedsiębiorstw objętych zakresem niniejszej dyrektywy lub innych interesów rynkowych oraz wolne od konfliktów interesów *i wpływów zewnętrznych, czy to bezpośrednich, czy pośrednich. Aby wykonywać swoje uprawnienia w sposób bezstronny, te organy nadzorcze nie powinny zwracać się do nikogo o instrukcje ani ich od nikogo przyjmować.* Zgodnie z prawem krajowym państwa członkowskie powinny zapewnić, *aby każdy organ nadzorczy dysponował zasobami ludzkimi i finansowymi niezbędnymi do skutecznego wykonywania jego zadań i uprawnień.* Organy te powinny być uprawnione do prowadzenia postępowań wyjaśniających z własnej inicjatywy lub na podstawie ■ uzasadnionych obaw zgłoszonych na mocy niniejszej dyrektywy. *Te postępowania wyjaśniające mogą w stosownych przypadkach obejmować kontrole na miejscu oraz wysłuchanie odpowiednich interesariuszy.* W przypadku istnienia właściwych organów utworzonych na podstawie przepisów sektorowych państwa członkowskie mogłyby wskazać te organy jako odpowiedzialne za stosowanie niniejszej dyrektywy w obszarach ich kompetencji. *Organy nadzorcze powinny publikować i udostępniać na stronie internetowej roczne sprawozdanie ze swojej wcześniejszej działalności, obejmujące m.in. najpoważniejsze stwierdzone naruszenia. Państwa członkowskie powinny ustanowić dostępny mechanizm otrzymywania uzasadnionych obaw, bezpłatnie lub za opłatą ograniczoną wyłącznie do pokrywania kosztów administracyjnych, i zapewnić publiczne udostępnianie praktycznych informacji na temat sposobu korzystania z tego prawa.*

- (76) Aby zapewnić skuteczne egzekwowanie **przepisów** krajowych transponujących niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie powinny przewidzieć odstraszające, proporcjonalne i skuteczne **kary** za naruszanie tych środków. Aby taki system **kar** był skuteczny, **kary** nakładane przez krajowe organy nadzorcze powinny obejmować **kary** pieniężne *i publiczne oświadczenie wskazujące odpowiedzialne przedsiębiorstwo i charakter naruszenia, jeżeli przedsiębiorstwo nie zastosuje się do decyzji nakładającej karę pieniężną w mającym zastosowanie terminie. Ten system kar pozostaje bez uszczerbku dla uprawnienia do wycofania i zakazania wprowadzania do obrotu, udostępniania na rynku i wywozu produktów na mocy innych aktów ustawodawczych Unii przewidujących szersze lub bardziej szczegółowe obowiązki w zakresie należytej staranności, takich jak rozporządzenie (UE) 2023/1115. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby w momencie jej nakładania kara pieniężna była proporcjonalna do osiągniętych przez przedsiębiorstwo przychodów netto ze sprzedaży w skali światowej. Nie powinno to jednak zobowiązywać państw członkowskich do tego, by w każdym przypadku opierały karę pieniężną wyłącznie na przychodach netto ze sprzedaży osiągniętych przez dane przedsiębiorstwo.*

Państwa członkowskie powinny zdecydować zgodnie z prawem krajowym, czy kary powinny być nakładane bezpośrednio przez organy nadzorcze, we współpracy z innymi organami, czy też na wniosek do właściwych organów sądowych. Aby zapewnić publiczny nadzór nad stosowaniem przepisów określonych w niniejszej dyrektywie, decyzje organów nadzorczych o nałożeniu kar na przedsiębiorstwa za nieprzestrzeganie przepisów prawa krajowego transponujących niniejszą dyrektywę powinny być publikowane, przesyłane Europejskiej Sieci Organów Nadzorczych i publicznie dostępne przez co najmniej trzy lata. Opublikowana decyzja nie powinna zawierać żadnych danych osobowych zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679²³. Publikacja nazwy przedsiębiorstwa powinna być dozwolona, nawet jeśli zawiera ona nazwisko osoby fizycznej.

- (77) *Aby zapobiec sztucznemu zmniejszaniu potencjalnych grzywien administracyjnych, państwa członkowskie powinny zapewnić, aby przy nakładaniu kary pieniężnej na przedsiębiorstwo należące do grupy kary takie były obliczane z uwzględnieniem skonsolidowanych przychodów ze sprzedaży obliczonych na poziomie jednostki dominującej najwyższego szczebla.*

²³

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. L 119 z 4.5.2016, s. 1).

- (78) W celu zapewnienia spójnego stosowania i egzekwowania przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą krajowe organy nadzorcze powinny współpracować i koordynować swoje działania. W tym celu Komisja powinna utworzyć Europejską Sieć Organów Nadzorczych, a organy nadzorcze powinny się wzajemnie wspierać w wykonywaniu swoich zadań oraz świadczyć sobie wzajemną pomoc.
- (79) Aby zapewnić osobom poszkodowanym w wyniku niekorzystnego skutku **skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości i rekompensatę**, państwa członkowskie należy zobowiązać do ustanowienia przepisów regulujących odpowiedzialność cywilną przedsiębiorstw za szkodę **wyrządzoną osobie fizycznej lub prawnej, pod warunkiem że przedsiębiorstwo umyślnie lub w wyniku zaniedbania nie** ■ zapobiegło potencjalnym niekorzystnym skutkom lub ich nie złagodziło lub nie usunęło rzeczywistych skutków i nie zminimalizowało ich zasięgu ■ , w wyniku czego **osobie fizycznej lub prawnej została wyrządzona szkoda. Szkodę wyrządzoną chronionym interesom prawnym danej osoby należy rozumieć zgodnie z prawem krajowym, np. śmierć, uraz fizyczny lub psychiczny, pozbawienie wolności osobistej, utratę godności ludzkiej lub szkodę na mieniu danej osoby.**

Warunek polegający na tym, że szkoda musi zostać wyrządzona danej osobie w wyniku niewypełnienia przez przedsiębiorstwo obowiązku zaradzenia niekorzystnemu skutkowi, w przypadku gdy prawo, zakaz lub obowiązki wymienione w załączniku do niniejszej dyrektywy, których naruszenie wywołuje niekorzystny skutek, któremu należało zaradzić, mają chronić osobę fizyczną lub prawną, której szkoda została wyrządzona, należy rozumieć tak, że nie obejmuje on szkody pochodnej (wyrządzonej pośrednio innym osobom, które nie są osobami poszkodowanymi w wyniku niekorzystnego skutku i nie są chronione prawami, zakazami lub obowiązkami wymienionymi w załączniku do niniejszej dyrektywy). Na przykład jeżeli pracownik przedsiębiorstwa poniósł szkodę z powodu naruszenia przez przedsiębiorstwo norm bezpieczeństwa w miejscu pracy, właściciel mieszkania, które wynajmuje pracownik, nie powinien móc wystąpić z roszczeniem przeciwko przedsiębiorstwu z tytułu straty ekonomicznej spowodowanej tym, że pracownik nie był w stanie zapłacić czynszu. Niniejsza dyrektywa nie reguluje związku przyczynowego w rozumieniu odpowiedzialności cywilnej, z wyjątkiem tego, że przedsiębiorstwa nie powinny ponosić odpowiedzialności na mocy niniejszej dyrektywy, jeżeli szkoda została wyrządzona wyłącznie przez partnerów biznesowych w łańcuchach działalności przedsiębiorstw (tzw. „bezpośrednie powiązanie z”, o którym mowa w ramach międzynarodowych). Osoby poszkodowane powinny mieć prawo do pełnej rekompensaty za szkodę spowodowaną zgodnie z prawem krajowym i zgodnie z taką wspólną zasadą. Odstraszanie przez odszkodowania (odszkodowania karne) lub wszelkie inne formy nadmiernej rekompensaty powinny być zakazane.

(80) *Ponieważ niekorzystne skutki należy hierarchizować według dotkliwości i prawdopodobieństwa wystąpienia oraz stopniowo im zaradzać, jeżeli nie można zaradzić jednocześnie w pełnym zakresie wszystkim zidentyfikowanym niekorzystnym skutkom, przedsiębiorstwo nie powinno ponosić odpowiedzialności na mocy niniejszej dyrektywy za żadne szkody wynikające z jakichkolwiek mniej znaczących niekorzystnych skutków, którym jeszcze nie zaradzono. Prawdliwość zhierarchizowania przez przedsiębiorstwo niekorzystnych skutków należy jednak ocenić przy ustalaniu, czy spełnione zostały warunki pociągnięcia przedsiębiorstwa do odpowiedzialności, w ramach oceny, czy przedsiębiorstwo naruszyło obowiązek odpowiedniego zaradzenia niekorzystnym skutkom, które zidentyfikowało.*

I

(81) System odpowiedzialności nie reguluje, kto powinien udowodnić, że *warunki poniesienia odpowiedzialności* zostały spełnione na podstawie okoliczności danego przypadku, *lub na podstawie których warunków można wszcząć postępowanie cywilne*, dlatego kwestie te pozostawiono w gestii prawa krajowego.

(82) *Aby zapewnić prawo do skutecznego środka prawnego, jak zapisano w art. 2 ust. 3 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, art. 8 Powszechnej deklaracji praw człowieka i art. 9 ust. 3 Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (konwencja z Aarhus), niniejsza dyrektywa odnosi się do niektórych praktycznych i proceduralnych barier w dostępie do wymiaru sprawiedliwości dla osób poszkodowanych w wyniku niekorzystnych skutków, takich jak trudności w dostępie do dowodów, ograniczony okres przedawnienia, brak odpowiednich mechanizmów powództw przedstawicielskich oraz zaporowe koszty postępowań w sprawie odpowiedzialności cywilnej.*

- (83) *Jeżeli strona skarżąca przedstawi umotywowane uzasadnienie zawierające racjonalnie dostępne fakty i dowody wystarczające do potwierdzenia wiarygodności jej roszczenia o odszkodowanie i wskazania, że dodatkowe dowody znajdują się pod kontrolą przedsiębiorstwa, państwa członkowskie powinny zapewnić, aby sądy mogły nakazać ujawnienie takich dowodów przez przedsiębiorstwo zgodnie z krajowym prawem procesowym, ograniczając jednocześnie takie ujawnienie do tego, co jest konieczne i proporcjonalne. W tym celu sądy krajowe powinny rozważyć, w jakim stopniu roszczenie lub obrona są poparte dostępnymi faktami i dowodami uzasadniającymi wnioski o ujawnienie; zakres i koszt ujawnienia, a także uzasadnione interesy wszystkich zainteresowanych stron, w tym po to, by zapobiec ogólnemu wyszukiwaniu informacji, które prawdopodobnie nie byłyby istotne dla stron postępowania. W przypadku gdy takie dowody zawierają informacje poufne, sądy krajowe powinny mieć możliwość nakazania ich ujawnienia tylko wtedy, gdy uznają je za istotne dla powództwa o odszkodowanie, i wprowadzenia skutecznych środków w celu ochrony takich informacji.*

- (84) *Państwa członkowskie powinny ustanowić rozsądne warunki, na jakich domniemana strona poszkodowana powinna mieć możliwość upoważnienia związku zawodowego, pozarządowej organizacji działającej na rzecz praw człowieka lub środowiska lub innej organizacji pozarządowej oraz – zgodnie z prawem krajowym – krajowych instytucji praw człowieka, mających siedzibę w dowolnym państwie członkowskim, do wniesienia powództwa z tytułu odpowiedzialności cywilnej w celu egzekwowania praw osób poszkodowanych, w przypadku gdy podmioty takie spełniają wymogi określone w prawie krajowym, np. gdy utrzymują one swoją stałą obecność i – zgodnie ze swoim statutem – nie są zaangażowane komercyjnie i nie tylko tymczasowo w realizację praw chronionych na mocy niniejszej dyrektywy lub odpowiadających im praw w prawie krajowym. Cel ten można osiągnąć za pomocą przepisów krajowego postępowania cywilnego dotyczących upoważnienia do reprezentowania osoby poszkodowanej w kontekście interwencji strony trzeciej, w oparciu o wyraźną zgodę domniemanej strony poszkodowanej, i nie należy go interpretować jako zobowiązującego państwa członkowskie do rozszerzenia ich przepisów krajowych dotyczących powództw przedstawicielskich zdefiniowanych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1828²⁴.*
- (85) *Terminy przedawnienia roszczeń o odszkodowanie z tytułu odpowiedzialności cywilnej powinny wynosić co najmniej pięć lat, a w każdym razie nie powinny być krótsze niż termin przedawnienia określony w ogólnych krajowych systemach odpowiedzialności cywilnej. Przepisy krajowe dotyczące początku, czasu trwania, zawieszenia lub przerwania biegu terminu przedawnienia nie powinny nadmiernie utrudniać wnoszenia powództw o odszkodowanie, a w żadnym razie nie powinny być bardziej restrykcyjne niż przepisy dotyczące krajowych ogólnych systemów odpowiedzialności cywilnej.*

- (86) *Ponadto aby zapewnić środki ochrony prawnej, strony skarżące powinny móc ubiegać się o zastosowanie środków nakazujących zaprzestanie szkodliwych praktyk w formie środka ostatecznego lub tymczasowego w celu zaprzestania naruszeń przepisów krajowych przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy przez podjęcie działania lub zaprzestanie zachowania.*
- (87) Jeżeli chodzi o zasady odpowiedzialności cywilnej, odpowiedzialność cywilna przedsiębiorstwa za szkody powstałe w wyniku niedochowania w odpowiednim stopniu należytej staranności powinna pozostawać bez uszczerbku dla odpowiedzialności cywilnej jego jednostek zależnych oraz odpowiedzialności cywilnej bezpośrednich i pośrednich partnerów biznesowych w jego *łańcuchu działalności*. *Gdy przedsiębiorstwo wyrządziło szkodę wspólnie ze swoją jednostką zależną lub partnerem biznesowym, powinno ponosić solidarną odpowiedzialność wraz z odnośną jednostką zależną lub partnerem biznesowym. Powinno to być zgodne z prawem krajowym dotyczącym warunków odpowiedzialności solidarnej oraz pozostawać bez uszczerbku dla wszelkich przepisów krajowych lub unijnych dotyczących odpowiedzialności solidarnej, a także z prawem regresu w odniesieniu do pełnej rekompensaty wypłacanej przez jedną solidarnie odpowiedzialną stronę.*

(88) Zasady odpowiedzialności cywilnej wynikające z niniejszej dyrektywy powinny pozostawać bez uszczerbku dla unijnych lub krajowych przepisów dotyczących odpowiedzialności cywilnej związanej z niekorzystnymi skutkami dla praw człowieka lub niekorzystnymi skutkami dla środowiska, które przewidują odpowiedzialność w sytuacjach nieobjętych niniejszą dyrektywą lub przewidujących bardziej rygorystyczny zakres odpowiedzialności niż niniejsza dyrektywa. Bardziej rygorystyczny system odpowiedzialności należy również rozumieć jako krajowy system odpowiedzialności cywilnej, który przewiduje odpowiedzialność także w przypadkach, gdy zastosowanie przepisów dotyczących odpowiedzialności na podstawie niniejszej dyrektywy nie skutkowałoby odpowiedzialnością przedsiębiorstwa.

I

(89) Jeżeli chodzi o odpowiedzialność cywilną wynikającą z niekorzystnych skutków dla środowiska, osoby, które ponoszą szkodę, mogą dochodzić rekompensaty na podstawie niniejszej dyrektywy, nawet jeśli ich roszczenia pokrywają się z roszczeniami związanymi z prawami człowieka.

- (90) W celu zapewnienia osobom poszkodowanym w zakresie praw człowieka i środowiska możliwości wniesienia powództwa o odszkodowanie i dochodzenia rekompensaty z tytułu *szkody wyrządzonej, gdy przedsiębiorstwo umyślnie lub w wyniku zaniedbania nie wypełniło* obowiązków w zakresie należytej staranności wynikających z niniejszej dyrektywy, *w niniejszej dyrektywie należy zobowiązać państwa członkowskie do zapewnienia, aby przepisy krajowe transponujące system odpowiedzialności cywilnej przewidziany w niniejszej dyrektywie miały nadrzędne, bezwzględnie obowiązujące zastosowanie w przypadkach*, gdy prawo właściwe dla *takich* roszczeń nie jest prawem państwa członkowskiego, co może się na przykład zdarzyć zgodnie z zasadami międzynarodowego prawa prywatnego, gdy szkoda ma miejsce w państwie trzecim. *Oznacza to, że państwa członkowskie powinny również zapewnić, aby wymogi dotyczące tego, które osoby fizyczne lub prawne mogą wystąpić z roszczeniem, terminy przedawnienia i ujawnianie dowodów miały* charakter bezwzględnie wiążący. *Dokonując transpozycji systemu odpowiedzialności cywilnej przewidzianego w niniejszej dyrektywie i wybierając metody osiągnięcia takich rezultatów, państwa członkowskie powinny też móc wziąć pod uwagę wszystkie powiązane przepisy krajowe w zakresie, w jakim przepisy te są niezbędne do zapewnienia ochrony osób poszkodowanych i kluczowe dla ochrony interesów publicznych państw członkowskich, takich jak organizacja polityczna, społeczna lub gospodarcza danego państwa członkowskiego.*

- (91) System odpowiedzialności cywilnej przewidziany w niniejszej dyrektywie powinien pozostawać bez uszczerbku dla **dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady²⁵**. Niniejsza dyrektywa nie powinna uniemożliwiać państwom członkowskim nakładania dalszych, bardziej rygorystycznych obowiązków na przedsiębiorstwa lub wprowadzania w inny sposób dalszych środków mających te same cele co dyrektywa **2004/35/WE**.

²⁵ **Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.U. L 143 z 30.4.2004, s. 56).**

- (92) *Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby wypełnianie obowiązków wynikających z przepisów krajowych transponujących niniejszą dyrektywę lub ich dobrowolne wdrożenie kwalifikowały się jako aspekt lub element środowiskowy lub społeczny, które instytucje zamawiające mogą – zgodnie z dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/23/UE²⁶, 2014/24/UE²⁷ i 2014/25/UE²⁸ – uwzględnić jako część kryteriów udzielania zamówień publicznych i koncesji lub ustanowić w związku z realizacją takich zamówień.*

²⁶ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/23/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania koncesji (Dz.U. L 94 z 28.3.2014, s. 1).*

²⁷ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE (Dz.U. L 94 z 28.3.2014, s. 65).*

²⁸ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylająca dyrektywę 2004/17/WE (Dz.U. L 94 z 28.3.2014, s. 243).*

Instytucje zamawiające i podmioty zamawiające mogą wykluczyć dowolnego wykonawcę z udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia, w tym w postępowaniu o udzielenie koncesji, stosownie do przypadku, lub zostać zobowiązane przez państwa członkowskie do wykluczenia takiego wykonawcy z udziału w takich postępowaniach, jeżeli instytucja zamawiająca lub podmiot zamawiający mogą za pomocą dowolnych stosownych środków wykazać, że naruszone zostały mające zastosowanie obowiązki w dziedzinie prawa ochrony środowiska, prawa socjalnego i prawa pracy, w tym obowiązki wynikające z niektórych umów międzynarodowych ratyfikowanych przez wszystkie państwa członkowskie i wymienionych w tych dyrektywach, lub że wykonawca jest winny poważnego wykroczenia zawodowego, które podaje w wątpliwość jego uczciwość. Aby zapewnić spójność prawodawstwa Unii i wesprzeć wdrażanie, Komisja powinna przeanalizować, czy należy zaktualizować którąkolwiek z tych dyrektyw, w szczególności w odniesieniu do wymogów i środków, które państwa członkowskie mają przyjąć w celu zapewnienia zgodności z obowiązkami w zakresie zrównoważonego rozwoju i należytej staranności w całym procesie udzielania zamówień i koncesji.

I

(93) Osoby pracujące dla przedsiębiorstw podlegających obowiązkowi należytej staranności wynikającym z niniejszej dyrektywy lub mające kontakt z takimi przedsiębiorstwami w swojej działalności zawodowej mogą odegrać kluczową rolę w ujawnianiu naruszeń **przepisów** krajowych **transponujących** niniejszą dyrektywę. Mogą one zatem przyczynić się do zapobiegania takim naruszeniom i zniechęcania do ich popełniania oraz do wzmocnienia egzekwowania niniejszej dyrektywy. W odniesieniu do zgłaszania wszystkich naruszeń **przepisów** krajowych **transponujących** niniejszą dyrektywę oraz do ochrony osób zgłaszających takie naruszenia zastosowanie powinny mieć zatem przepisy dyrektywy (UE) 2019/1937 ■ .

(94) *Aby zwiększyć pewność prawa, w dyrektywie (UE) 2019/1937 należy odzwierciedlić stosowanie – na mocy niniejszej dyrektywy – dyrektywy (UE) 2019/1937 do zgłoszeń naruszeń przepisów krajowych transponujących niniejszą dyrektywę oraz do ochrony osób zgłaszających takie naruszenia. Należy zatem odpowiednio zmienić załącznik do dyrektywy (UE) 2019/1937. Do państw członkowskich należy zapewnienie, aby zmiana ta znalazła odzwierciedlenie w ich środkach transpozycji przyjętych zgodnie z dyrektywą (UE) 2019/1937.*

- (95) W celu określenia informacji, które przedsiębiorstwa niepodlegające wymogom sprawozdawczości na podstawie przepisów dotyczących sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju zgodnie z dyrektywą 2013/34/UE powinny przekazywać w kwestiach objętych niniejszą dyrektywą, należy przekazać Komisji uprawnienia do przyjmowania aktów zgodnie z art. 290 TFUE w odniesieniu do określania dodatkowych przepisów dotyczących treści i kryteriów takiej sprawozdawczości, określających informacje odnoszące się do opisu należytej staranności, rzeczywistych i potencjalnych skutków oraz działań podjętych w związku z nimi. Szczególnie ważne jest, aby w czasie prac przygotowawczych Komisja prowadziła stosowne konsultacje, w tym na poziomie ekspertów, oraz aby konsultacje te prowadzone były zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa²⁹. W szczególności, aby zapewnić Parlamentowi Europejskiemu i Radzie udział na równych zasadach w przygotowaniu aktów delegowanych, instytucje te otrzymują wszelkie dokumenty w tym samym czasie co eksperci państw członkowskich, a eksperci tych instytucji mogą systematycznie brać udział w posiedzeniach grup eksperckich Komisji zajmujących się przygotowaniem aktów delegowanych.

²⁹ Dz.U. L 123 z 12.5.2016, s. 1.

- (96) Niniejszą dyrektywę należy stosować zgodnie z prawem Unii w dziedzinie ochrony danych oraz z prawem do ochrony prywatności i danych osobowych zapisanymi w art. 7 i 8 Karty. Wszelkie przetwarzanie danych osobowych na podstawie niniejszej dyrektywy ma się odbywać zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2016/679 ³⁰, w tym z wymogami dotyczącymi ograniczenia celu, minimalizacji danych i ograniczenia przechowywania.
- (97) Zgodnie z art. 28 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1725³⁰ skonsultowano się z Europejskim Inspektorem Ochrony Danych, który wydał opinię 17 marca 2022 r.

■

³⁰

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1725 z dnia 23 października 2018 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii i swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia rozporządzenia (WE) nr 45/2001 i decyzji nr 1247/2002/WE (Dz.U. L 295 z 21.11.2018, s. 39).

- (98) *Komisja powinna składać Parlamentowi Europejskiemu i Radzie okresowe sprawozdania z wdrażania niniejszej dyrektywy i skuteczności w osiąganiu jej celów, w szczególności w zakresie zaradzania niekorzystnym skutkom. Pierwsze sprawozdanie powinno obejmować m.in. następujące kwestie: wpływ dyrektywy na MŚP, zakres stosowania niniejszej dyrektywy pod kątem objętych nią przedsiębiorstw, czy należy zmienić definicję terminu „łańcucha działalności”, czy należy wprowadzić zmiany w załączniku do niniejszej dyrektywy oraz w wykazie odpowiednich konwencji międzynarodowych, o których mowa w niniejszej dyrektywie, w szczególności w świetle rozwoju sytuacji międzynarodowej, czy należy zmienić przepisy dotyczące przeciwdziałania zmianie klimatu i uprawnień organów nadzorczych związanych z tymi przepisami, kwestię skuteczności mechanizmów egzekwowania wprowadzonych na szczeblu krajowym, kar i przepisów dotyczących odpowiedzialności cywilnej, a także kwestię tego, czy niezbędne są zmiany w poziomie harmonizacji niniejszej dyrektywy w celu zapewnienia równych warunków działania dla przedsiębiorstw na rynku wewnętrznym. Jak najszybciej po wejściu w życie niniejszej dyrektywy, ale nie później niż dwa lata po tej dacie Komisja powinna również przedłożyć Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie na temat konieczności ustanowienia dodatkowych wymogów należytej staranności w zakresie zrównoważonego rozwoju dostosowanych do regulowanych przedsiębiorstw finansowych w odniesieniu do świadczenia usług finansowych i działalności inwestycyjnej oraz wariantów takich wymogów należytej staranności, a także ich skutków, zgodnie z celami niniejszej dyrektywy, z jednoczesnym uwzględnieniem innych aktów ustawodawczych Unii mających zastosowanie do regulowanych przedsiębiorstw finansowych. W stosownych przypadkach sprawozdaniu powinien towarzyszyć wniosek ustawodawczy.*

(99) Ponieważ cele niniejszej dyrektywy, a mianowicie lepsze wykorzystanie potencjału jednolitego rynku w zakresie przyczynienia się do przejścia na zrównoważoną gospodarkę i przyczynienia się do zrównoważonego rozwoju poprzez zapobieganie rzeczywistym lub potencjalnym niekorzystnym skutkom dla praw człowieka i środowiska w łańcuchach **działalności** przedsiębiorstw oraz łagodzenie tych skutków, nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast ze względu na rozmiary i skutki działania, w szczególności fakt, że problemy i przyczyny tych problemów, których dotyczy niniejsza dyrektywa, mają wymiar ponadnarodowy, ponieważ wiele przedsiębiorstw prowadzi działalność w całej Unii lub na całym świecie, a ich łańcuchy wartości rozciągają się na inne państwa członkowskie i państwa trzecie, a fakt, że środki poszczególnych państw członkowskich mogą być nieskuteczne i prowadzić do fragmentacji rynku wewnętrznego, mogą zostać lepiej zrealizowane na poziomie Unii, Unia może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 TUE. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

Artykuł 1
Przedmiot

1. Niniejsza dyrektywa ustanawia przepisy dotyczące:
 - a) **■** obowiązków przedsiębiorstw dotyczących rzeczywistych i potencjalnych niekorzystnych skutków dla praw człowieka i środowiska w odniesieniu do ich własnej działalności, działalności ich jednostek zależnych oraz **■** działalności prowadzonej przez *ich partnerów biznesowych w łańcuchach działalności tych przedsiębiorstw*;
 - b) odpowiedzialności za niedopełnienie obowiązków, o których mowa w lit. a), *oraz*
 - c) *spoczywającego na przedsiębiorstwach obowiązku przyjęcia i wdrożenia planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu, służącego zapewnieniu – w drodze starannego działania – zgodności modelu biznesowego i strategii biznesowej przedsiębiorstwa z transformacją w stronę gospodarki zrównoważonej oraz z celem polegającym na ograniczeniu globalnego ocieplenia do 1,5 °C zgodnie z porozumieniem paryskim.*

■

2. Niniejsza dyrektywa nie może stanowić podstawy do obniżenia poziomu ochrony praw człowieka, ***praw pracowniczych i praw socjalnych***, ochrony środowiska lub ochrony klimatu, przewidzianego w prawie państw członkowskich ***lub w mających zastosowanie układach zbiorowych*** w chwili przyjęcia niniejszej dyrektywy.
3. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla obowiązków w dziedzinie praw człowieka, ***praw w pracowniczych i praw socjalnych***, ochrony środowiska i zmiany klimatu, wynikających z innych aktów ustawodawczych Unii. Jeżeli przepisy niniejszej dyrektywy są sprzeczne z przepisami innego aktu ustawodawczego Unii służącego realizacji tych samych celów i przewidującego szerzej zakrojone lub precyzyjniej określone obowiązki, przepisy tego innego aktu ustawodawczego Unii mają pierwszeństwo w zakresie, w jakim taka sprzeczność występuje, i mają zastosowanie do tych określonych obowiązków.

Artykuł 2

Zakres stosowania

1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do przedsiębiorstw, które utworzono zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego i które spełniają jeden z poniższych warunków:
 - a) przedsiębiorstwo zatrudniało średnio ponad 1 000 pracowników i osiągnęło przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 450 000 000 EUR w ostatnim roku obrotowym, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało ***lub powinno było zostać*** przyjęte;
 - b) przedsiębiorstwo nie osiągnęło progów określonych w ***lit. a), ale jest jednostką dominującą najwyższego szczebla grupy, która osiągnęła te progi w ostatnim roku obrotowym, za który skonsolidowane roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno było zostać*** przyjęte;

- c) *przedsiębiorstwo zawarło – lub jest jednostką dominującą najwyższego szczebla grupy, która zawarła – w Unii umowy franczyzowe lub licencyjne w zamian za opłaty licencyjne z niezależnymi przedsiębiorstwami zewnętrznymi, gdy umowy te zapewniają wspólną tożsamość, wspólną koncepcję biznesową i stosowanie jednolitych metod biznesowych oraz jeżeli te opłaty licencyjne wyniosły ponad 22 500 000 EUR w ostatnim roku obrotowym, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte, i pod warunkiem że przedsiębiorstwo osiągnęło – lub jest jednostką dominującą najwyższego szczebla grupy, która osiągnęła – przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 80 000 000 EUR w ostatnim roku obrotowym, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte.*

2. Niniejsza dyrektywa ma również zastosowanie do przedsiębiorstw, które utworzono zgodnie z ustawodawstwem państwa trzeciego i które spełniają jeden z poniższych warunków:
- a) przedsiębiorstwo osiągnęło w Unii przychody netto ze sprzedaży w wysokości ponad 450 000 000 EUR w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy;
 - b) *przedsiębiorstwo nie osiągnęło progów określonych w lit. a), ale jest jednostką dominującą najwyższego szczebla grupy, która na zasadzie skonsolidowanej osiągnęła te progi w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy;*
 - c) *przedsiębiorstwo zawarło – lub jest jednostką dominującą najwyższego szczebla grupy, która zawarła – w Unii umowy franczyzowe lub licencyjne w zamian za opłaty licencyjne z niezależnymi przedsiębiorstwami zewnętrznymi, gdy umowy te zapewniają wspólną tożsamość, wspólną koncepcję biznesową i stosowanie jednolitych metod biznesowych oraz jeżeli te opłaty licencyjne wyniosły ponad 22 500 000 EUR w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy, i pod warunkiem że przedsiębiorstwo to osiągnęło – lub jest jednostką dominującą najwyższego szczebla grupy, która osiągnęła – w Unii przychody netto ze sprzedaży w wysokości ponad 80 000 000 EUR w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy.*

3. *W przypadku gdy główną działalnością jednostki dominującej najwyższego szczebla jest posiadanie udziałów w operacyjnych jednostkach zależnych i gdy nie uczestniczy ona w podejmowaniu decyzji zarządczych, operacyjnych lub finansowych mających wpływ na grupę lub co najmniej jedną z jej jednostek zależnych, ta jednostka dominująca najwyższego szczebla może zostać zwolniona z wypełniania obowiązków na podstawie niniejszej dyrektywy. Zwolnienie to przyznawane jest pod warunkiem, że jedna z jednostek zależnych jednostki dominującej najwyższego szczebla mająca siedzibę w Unii zostanie wyznaczona do wypełniania – w imieniu jednostki dominującej najwyższego szczebla – obowiązków określonych w art. 6–16 i art. 22, w tym obowiązków jednostki dominującej najwyższego szczebla w odniesieniu do działalności jej jednostek zależnych. W takim przypadku wyznaczonej jednostce zależnej przekazuje się wszelkie środki i uprawnienia niezbędne do skutecznego wypełniania tych obowiązków, w szczególności w celu zapewnienia, aby wyznaczona jednostka zależna otrzymała od przedsiębiorstw należących do grupy odpowiednie informacje i dokumenty w celu wypełnienia obowiązków jednostki dominującej najwyższego szczebla wynikających z niniejszej dyrektywy.*

Jednostka dominująca najwyższego szczebla musi złożyć wniosek o zwolnienie, o którym mowa w akapicie pierwszym niniejszego ustępu, do właściwego organu nadzorczego, zgodnie z art. 24, w celu dokonania oceny, czy spełnione są warunki, o których mowa w akapicie pierwszym niniejszego ustępu. Jeżeli warunki są spełnione, właściwy organ nadzorczy przyznaje zwolnienie. W stosownych przypadkach organ taki należyście informuje właściwy organ nadzorczy państwa członkowskiego, w którym wyznaczona jednostka zależna ma siedzibę, o otrzymaniu wniosku, a następnie o swojej decyzji.

Jednostka dominująca najwyższego szczebla ponosi wspólnie z wyznaczoną jednostką zależną odpowiedzialność za niewypełnienie przez tę ostatnią obowiązków zgodnie z akapitem pierwszym niniejszego ustępu.

4. Do celów ust. 1 liczbę pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy oblicza się w oparciu o ekwiwalent pełnego czasu pracy. Pracowników tymczasowych ***i innych pracowników zatrudnionych w niestandardowych formach, o ile spełniają oni kryteria określania statusu pracownika ustanowione przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej***, uwzględnia się przy obliczaniu liczby pracowników w taki sam sposób, jak gdyby byli oni pracownikami zatrudnionymi bezpośrednio przez przedsiębiorstwo na ten sam okres.

5. *Jeżeli dane przedsiębiorstwo spełnia warunki określone w ust. 1 lub 2, niniejszą dyrektywę stosuje się wyłącznie wtedy, gdy oba te warunki są spełnione w dwóch kolejnych latach obrotowych. Niniejsza dyrektywa przestaje mieć zastosowanie do przedsiębiorstwa, o którym mowa w ust. 1 lub 2, jeżeli warunki określone w ust. 1 lub 2 przestają być spełniane w odniesieniu do każdego z ostatnich dwóch odpowiednich lat obrotowych.*
6. Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwa, o których mowa w ust. 1, państwem członkowskim właściwym do regulowania kwestii objętych niniejszą dyrektywą jest państwo członkowskie, w którym przedsiębiorstwo ma siedzibę statutową.
7. *Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwo, o którym mowa w ust. 2, państwem członkowskim właściwym do regulowania kwestii objętych niniejszą dyrektywą jest państwo członkowskie, w którym przedsiębiorstwo ma oddział. Jeżeli przedsiębiorstwo nie ma oddziału w żadnym państwie członkowskim lub ma oddziały w różnych państwach członkowskich, państwem członkowskim właściwym do regulowania kwestii objętych niniejszą dyrektywą jest państwo członkowskie, w którym dane przedsiębiorstwo osiągnęło najwyższe przychody netto ze sprzedaży w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy.*

8. *Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do AFI zdefiniowanych w art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/61/UE³¹ ani do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe (UCITS) w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/65/WE³².*

Artykuł 3

Definicje

1. Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:
- a) „przedsiębiorstwo” oznacza którekolwiek z poniższych:
- (i) osobę prawną utworzoną jako jedna z form prawnych wymienionych w załączniku I i II do dyrektywy 2013/34/UE;

³¹ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/61/UE z dnia 8 czerwca 2011 r. w sprawie zarządzających alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi i zmiany dyrektyw 2003/41/WE i 2009/65/WE oraz rozporządzeń (WE) nr 1060/2009 i (UE) nr 1095/2010 (Dz.U. L 174 z 1.7.2011, s. 1).*

³² *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/65/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe (UCITS) (Dz.U. L 302 z 17.11.2009, s. 32).*

- (ii) osobę prawną utworzoną zgodnie z prawem państwa trzeciego w formie porównywalnej do tych wymienionych w załączniku I i II do **dyrektywy 2013/34/UE**;

- (iii) regulowane przedsiębiorstwo finansowe, niezależnie od jego formy prawnej, będące:

- instytucją kredytową w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013³³;
- firmą inwestycyjną zgodnie z definicją w art. 4 ust. 1 pkt 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE³⁴;

³³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.U. L 176 z 27.6.2013, s. 1).

³⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE (Dz.U. L 173 z 12.6.2014, s. 349).

- zarządzającym alternatywnym funduszem inwestycyjnym (ZAFI) zdefiniowanym w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2011/61/UE, w tym zarządzającym europejskim funduszem venture capital (EuVECA), o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 345/2013³⁵, zarządzającym europejskimi funduszami na rzecz przedsiębiorczości społecznej (EuSEF), o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 346/2013³⁶, oraz zarządzającym europejskimi długoterminowymi funduszami inwestycyjnymi (ELTIF), o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/760³⁷;

³⁵ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 345/2013 z dnia 17 kwietnia 2013 r. w sprawie europejskich funduszy venture capital (Dz.U. L 115 z 25.4.2013, s. 1).*

³⁶ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 346/2013 z dnia 17 kwietnia 2013 r. w sprawie europejskich funduszy na rzecz przedsiębiorczości społecznej (Dz.U. L 115 z 25.4.2013, s. 18).*

³⁷ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/760 z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie europejskich długoterminowych funduszy inwestycyjnych (Dz.U. L 123 z 19.5.2015, s. 98).*

- spółką zarządzającą zgodnie z definicją w art. 2 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2009/65/WE;
- zakładem ubezpieczeń zdefiniowanym w art. 13 pkt 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE³⁸;
- zakładem reasekuracji zdefiniowanym w art. 13 pkt 4 dyrektywy 2009/138/WE;

- instytucją pracowniczych programów emerytalnych *objętą zakresem* dyrektywy (UE) 2016/2341 *zgodnie z jej art. 2, chyba że państwo członkowskie zdecydowało o niestosowaniu tej dyrektywy w całości lub w części do takiej instytucji pracowniczych programów emerytalnych zgodnie z art. 5 tej dyrektywy;*

I

- kontrahentem centralnym w rozumieniu art. 2 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012³⁹;

³⁹

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz.U. L 201 z 27.7.2012, s. 1).

- centralnym depozytem papierów wartościowych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014⁴⁰;
- spółką celową (podmiotem specjalnego przeznaczenia) ubezpieczeń lub reasekuracji, która uzyskała zezwolenie zgodnie z art. 211 dyrektywy 2009/138/WE;
- jednostką specjalnego przeznaczenia do celów sekurytyzacji w rozumieniu art. 2 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2402⁴¹;

⁴⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (Dz.U. L 257 z 28.8.2014, s. 1).

⁴¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2402 z dnia 12 grudnia 2017 r. w sprawie ustanowienia ogólnych ram dla sekurytyzacji oraz utworzenia szczególnych ram dla prostych, przejrzystych i standardowych sekurytyzacji, a także zmieniające dyrektywy 2009/65/WE, 2009/138/WE i 2011/61/UE oraz rozporządzenia (WE) nr 1060/2009 i (UE) nr 648/2012 (Dz.U. L 347 z 28.12.2017, s. 35).

- *finansową spółką holdingową zdefiniowaną w art. 4 ust. 1 pkt 20 rozporządzenia (UE) nr 575/2013*, ubezpieczeniową spółką holdingową zdefiniowaną w art. 212 ust. 1 lit. f) dyrektywy 2009/138/WE lub finansową spółką holdingową o działalności mieszanej zdefiniowaną w art. 212 ust. 1 lit. h) dyrektywy 2009/138/WE, która jest częścią grupy ubezpieczeniowej podlegającej nadzorowi na poziomie grupy na podstawie art. 213 tej dyrektywy i nie jest zwolniona z nadzoru nad grupą na podstawie art. 214 ust. 2 dyrektywy 2009/138/WE;
- instytucją płatniczą w rozumieniu art. 1 ust. 1 lit. d) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366⁴²;

⁴²

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz.U. L 337 z 23.12.2015, s. 35).

- instytucją pieniądza elektronicznego zdefiniowaną w art. 2 pkt 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE⁴³;
- dostawcą usług finansowania społecznościowego zdefiniowanym w art. 2 ust. 1 lit. e) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1503⁴⁴;
- dostawcą usług w zakresie kryptoaktywów w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 15 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1114⁴⁵, który świadczy co najmniej jedną usługę w zakresie kryptoaktywów zdefiniowaną w art. 3 ust. 1 pkt 16 tego rozporządzenia;

⁴³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE (Dz.U. L 267 z 10.10.2009, s. 7).

⁴⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1503 z dnia 7 października 2020 r. w sprawie europejskich dostawców usług finansowania społecznościowego dla przedsięwzięć gospodarczych oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2017/1129 i dyrektywę (UE) 2019/1937 (Dz.U. L 347 z 20.10.2020, s. 1).

⁴⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1114 z dnia 31 maja 2023 r. w sprawie rynków kryptoaktywów oraz zmiany rozporządzeń (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 1095/2010 oraz dyrektyw 2013/36/UE i (UE) 2019/1937 (Dz.U. L 150 z 9.6.2023, s. 40).

- b) „niekorzystny skutek dla środowiska” oznacza niekorzystny skutek dla środowiska wynikający z ***naruszenia*** zakazów i obowiązków ***wymienionych w części I sekcja 1 pkt 15 i 16 oraz w części II załącznika do niniejszej dyrektywy, z uwzględnieniem przepisów krajowych związanych z postanowieniami instrumentów tam wymienionych***;
- c) „niekorzystny skutek dla praw człowieka” oznacza ■ skutek dla ■ osób wynikający z:
- (i) ***naruszenia jednego z praw człowieka wymienionych w części I sekcja 1 załącznika do niniejszej dyrektywy i zapisanych w międzynarodowych instrumentach wymienionych w części I sekcja 2 załącznika do niniejszej dyrektywy***;
 - (ii) ***naruszenia prawa człowieka, które nie zostało wymienione w części I sekcja 1 załącznika do niniejszej dyrektywy, lecz jest ujęte w instrumentach dotyczących praw człowieka wymienionych w części I sekcja 2 załącznika do niniejszej dyrektywy, pod warunkiem że:***
 - ***to prawo człowieka może być naruszone przez przedsiębiorstwo lub podmiot prawny***;

- *naruszenie tego prawa człowieka bezpośrednio narusza interes prawny chroniony w instrumentach dotyczących praw człowieka wymienionych w części I sekcja 2 załącznika do niniejszej dyrektywy oraz*
 - *dane przedsiębiorstwo mogło racjonalnie przewidzieć ryzyko wywarcia wpływu na takie prawo człowieka, biorąc pod uwagę okoliczności, w tym charakter i zakres działalności biznesowej przedsiębiorstwa i jego łańcuch działalności, cechy danego sektora gospodarki oraz kontekst geograficzny i operacyjny;*
- d) *„niekorzystny skutek” oznacza niekorzystny skutek dla środowiska lub niekorzystny skutek dla praw człowieka;*
- e) *„jednostka zależna” oznacza osobę prawną zdefiniowaną w art. 2 pkt 10 dyrektywy 2013/34/UE oraz osobę prawną, za pośrednictwem której prowadzona jest działalność przedsiębiorstwa kontrolowanego zdefiniowanego w art. 2 ust. 1 lit. f) dyrektywy 2004/109/WE Parlamentu Europejskiego i Rady⁴⁶;*

I

f) „*partner biznesowy*” oznacza *podmiot*:

- (i) z którym przedsiębiorstwo zawarło umowę handlową *związaną z działalnością, produktami lub usługami tego przedsiębiorstwa* lub na rzecz którego przedsiębiorstwo świadczy *usługi zgodnie z lit. g)* („*bezpośredni partner biznesowy*”), lub
- (ii) *który nie jest bezpośrednim partnerem biznesowym, ale* prowadzi działalność biznesową związaną z *działalnością, produktami lub usługami* przedsiębiorstwa („*pośredni partner biznesowy*”);

I

g) „*łańcuch działalności*” oznacza:

- (i) *działalność partnerów biznesowych przedsiębiorstwa działających na wyższym szczeblu łańcucha dostaw związaną z produkcją towarów lub świadczeniem usług przez przedsiębiorstwo, łącznie z projektowaniem, wydobywaniem, pozyskiwaniem, produkcją, transportem, przechowywaniem i dostarczaniem surowców, produktów lub części produktów i opracowywaniem produktu lub usługi, oraz*

(ii) działalność partnerów biznesowych przedsiębiorstwa działających na niższym szczeblu łańcucha dostaw związaną z dystrybucją, transportem i przechowywaniem produktu tego przedsiębiorstwa, gdy partnerzy biznesowi prowadzą taką działalność na rzecz przedsiębiorstwa lub w jego imieniu, z wyłączeniem dystrybucji, transportu i przechowywania produktu, który podlega kontroli wywozu na podstawie rozporządzenia (UE) 2021/821 lub kontroli wywozu broni, amunicji lub materiałów wojennych, po zezwoleniu na wywóz produktu;

h) „niezależna weryfikacja zewnętrzna” oznacza weryfikację przestrzegania przez przedsiębiorstwo lub części jego ***łańcucha działalności*** wymogów dotyczących praw człowieka i wymogów środowiskowych wynikających z niniejszej dyrektywy przez ***obiektywnego eksperta, całkowicie*** niezależnego od przedsiębiorstwa, wolnego od wszelkich konfliktów interesów ***i od wpływów zewnętrznych***, mającego doświadczenie i kompetencje w dziedzinie praw środowiskowych ***lub*** praw człowieka, ***stosownie do charakteru danego niekorzystnego skutku***, oraz odpowiedzialnego za jakość i rzetelność ***weryfikacji***;

- i) „MŚP” oznacza mikroprzedsiębiorstwo, małe lub średnie przedsiębiorstwo, niezależnie od jego formy prawnej, które nie jest częścią dużej grupy, zgodnie z definicjami tych terminów zawartymi w art. 3 ust. 1, 2, 3 i 7 dyrektywy 2013/34/UE;
- j) „inicjatywa branżowa ***lub wielostronna***” oznacza połączenie dobrowolnych procedur, narzędzi i mechanizmów ■ opracowanych i nadzorowanych przez rządy, stowarzyszenia branżowe, ***zainteresowane organizacje, w tym organizacje społeczeństwa obywatelskiego***, bądź ***ich*** grupy ***lub połączenia, w którym przedsiębiorstwa mogą uczestniczyć w celu wspomagania realizacji obowiązków należytej staranności***;
- k) „upoważniony przedstawiciel” oznacza osobę fizyczną lub prawną będącą rezydentem Unii lub mającą siedzibę w Unii, dysponującą pełnomocnictwem przedsiębiorstwa w rozumieniu lit. a) ppkt (ii) do wypełniania w jego imieniu obowiązków tego przedsiębiorstwa wynikających z niniejszej dyrektywy;

- l) „dotkliwy niekorzystny skutek” oznacza niekorzystny ■ skutek, *który jest szczególnie znaczący ze względu na swój charakter, taki jak skutek, który pociąga za sobą utratę życia, zdrowia lub wolności osób lub ze względu na swoją skalę, zakres lub nienaprawialny charakter, z uwzględnieniem jego wagi, w tym liczby osób, których dotyczy lub może dotyczyć, stopnia, w jakim jest lub może zostać zniszczone lub w inny sposób dotknięte środowisko, nieodwracalności skutku oraz ograniczeń co do możliwości przywrócenia – w rozsądnym terminie – sytuacji osób lub środowiska, których dotyczy dany skutek, do sytuacji, jaka istniała przed wystąpieniem tego skutku;*
- m) „przychody netto ze sprzedaży” oznaczają:
- (i) „przychody netto ze sprzedaży” zdefiniowane w art. 2 pkt 5 dyrektywy 2013/34/UE lub ■

- (ii) w przypadku gdy przedsiębiorstwo stosuje międzynarodowe standardy rachunkowości przyjęte na podstawie rozporządzenia (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady⁴⁷ lub jest przedsiębiorstwem w rozumieniu lit. a) ppkt (ii) – przychody zgodnie z definicją zawartą w ramach sprawozdawczości finansowej, na podstawie których sporządzane są sprawozdania finansowe przedsiębiorstwa, lub w rozumieniu tych ram sprawozdawczości finansowej;
- n) „interesariusze” oznaczają pracowników przedsiębiorstwa, pracowników jego jednostek zależnych, **związki zawodowe i przedstawicieli pracowników, konsumentów** oraz inne osoby, grupy, społeczności lub podmioty, na których prawa lub interesy mają lub mogą mieć wpływ produkty, usługi i działalność danego przedsiębiorstwa, jego jednostek zależnych i jego **partnerów** biznesowych, **w tym pracowników, związki zawodowe i przedstawicieli pracowników partnerów biznesowych przedsiębiorstwa, krajowe instytucje zajmujące się prawami człowieka i środowiskiem, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, których cele działalności obejmują ochronę środowiska oraz upoważnionych przedstawicieli tych osób, grup, społeczności lub podmiotów**;

- o) „odpowiednie *środki*” oznaczają *środki, dzięki którym* można osiągnąć cele w zakresie należytej staranności, *poprzez skuteczne zarządzanie niekorzystnym skutkom w sposób* współmierny do stopnia dotkliwości i prawdopodobieństwa wystąpienia niekorzystnego skutku, oraz które są racjonalnie dostępne dla przedsiębiorstwa, uwzględniając okoliczności konkretnego przypadku, w tym *charakter i zasięg niekorzystnego skutku i odpowiednie czynniki ryzyka*;
- p) „relacja biznesowa” oznacza relację przedsiębiorstwa z partnerem biznesowym;
- q) „spółka dominująca” oznacza spółkę, która kontroluje jedną lub większą liczbę jednostek zależnych;
- r) „jednostka dominująca najwyższego szczebla” oznacza przedsiębiorstwo dominujące, które kontroluje – bezpośrednio albo pośrednio zgodnie z kryteriami określonymi w art. 22 ust. 1–5 dyrektywy 2013/34/UE – co najmniej jedno przedsiębiorstwo zależne i samo nie jest kontrolowane przez inne przedsiębiorstwo;

- s) *„grupa przedsiębiorstw” lub „grupa” oznacza jednostkę dominującą i wszystkie jej jednostki zależne;*
- t) *„środki zaradcze” oznaczają przywrócenie sytuacji osoby lub osób, społeczności lub środowiska, których dotyczy skutek, do stanu równoważnego lub możliwie najbliższego sytuacji, w jakiej by się te osoby, społeczności lub środowisko znajdowały, gdyby rzeczywisty niekorzystny skutek nie wystąpił; środki te są proporcjonalne do udziału przedsiębiorstwa w danym niekorzystnym skutku i obejmują rekompensatę finansową lub niefinansową zapewnianą przez przedsiębiorstwo na rzecz osoby lub osób, których dotyczy rzeczywisty niekorzystny skutek, oraz, w stosownych przypadkach, zwrot kosztów poniesionych przez organy publiczne w związku z wszelkimi niezbędnymi działaniami zaradczymi;*
- u) *„czynniki ryzyka” oznaczają fakty, sytuacje lub okoliczności związane z dotkliwością i prawdopodobieństwem wystąpienia danego niekorzystnego skutku, w tym czynniki ryzyka odnoszące się do przedsiębiorstwa, działalności biznesowej, aspektów geograficznych, kontekstu, produktu i usługi, oraz fakty, sytuacje lub okoliczności sektorowe;*

- v) *„dotkliwość niekorzystnego skutku” oznacza skalę, zakres lub nieodwracalny charakter niekorzystnego skutku, z uwzględnieniem wagi niekorzystnego skutku, w tym liczby osób, których on dotyczy lub może dotyczyć, stopnia, w jakim jest lub może zostać zniszczone lub w inny sposób dotknięte środowisko, nieodwracalności skutku oraz ograniczeń co do możliwości przywrócenia – w rozsądnym terminie – sytuacji osób lub środowiska, których dotyczy dany skutek, do sytuacji, jaka istniała przed wystąpieniem tego skutku.*

2. *Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 34 w celu zmiany załącznika do niniejszej dyrektywy w drodze:*

- a) *dodania odniesień do artykułów instrumentów międzynarodowych ratyfikowanych przez wszystkie państwa członkowskie i wchodzących w zakres konkretnego prawa, zakazu lub obowiązku związanego z ochroną praw człowieka, podstawowych wolności i środowiska wymienionych w załączniku do niniejszej dyrektywy;*
- b) *zmiany, stosownie do sytuacji, odniesień do instrumentów międzynarodowych, o których mowa w załączniku do niniejszej dyrektywy, w związku ze zmianą, zastąpieniem lub uchYLENIEM takich instrumentów;*
- c) *zgodnie z rozwojem sytuacji na odpowiednich forach międzynarodowych w zakresie instrumentów wymienionych w części 1 sekcja 2 załącznika do niniejszej dyrektywy:*
- (i) *zastąpienia odniesień do wymienionych instrumentów odniesieniami do nowych instrumentów obejmujących ten sam zakres tematyczny i ratyfikowanych przez wszystkie państwa członkowskie; lub*
- (ii) *dodania odniesień do nowych instrumentów obejmujących ten sam zakres tematyczny co wymienione instrumenty i ratyfikowanych przez wszystkie państwa członkowskie.*

Artykuł 4
Poziom harmonizacji

1. *Nie naruszając art. 1 ust. 2 i 3, państwa członkowskie nie wprowadzają do prawa krajowego przepisów w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą ustanawiających obowiązki dotyczące należytej staranności w zakresie praw człowieka i środowiska odbiegające od obowiązków ustanowionych w art. 8 ust. 1 i 2, art. 10 ust. 1 i art. 11 ust. 1.*
2. *Niezależnie od ust. 1 niniejsza dyrektywa nie uniemożliwia państwom członkowskim wprowadzania do prawa krajowego bardziej rygorystycznych przepisów odbiegających od przepisów ustanowionych w artykułach innych niż art. 8 ust. 1 i 2, art. 10 ust. 1 i art. 11 ust. 1 lub przepisów bardziej szczegółowych pod względem celu lub dziedziny, których dotyczą, w celu osiągnięcia innego poziomu ochrony praw człowieka, praw pracowniczych i praw socjalnych, środowiska lub klimatu.*

Artykuł 5

Należyta staranność

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa dochowywały należytej staranności w zakresie praw człowieka i środowiska ***opartej na analizie ryzyka***, jak ustanowiono w art. 7–16 („należyta staranność”), poprzez podejmowanie następujących działań:
 - a) uwzględnianie należytej staranności w politykach przedsiębiorstw ***i ich systemach zarządzania ryzykiem*** zgodnie z art. 7;
 - b) identyfikowanie ***i ocena*** rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków zgodnie z art. 8 ***oraz, w razie potrzeby, hierarchizowanie rzeczywistych i potencjalnych niekorzystnych skutków zgodnie z art. 9;***
 - c) zapobieganie potencjalnym niekorzystnym skutkom i ich łagodzenie oraz usuwanie rzeczywistych niekorzystnych skutków i minimalizowanie ich zasięgu zgodnie z art. 10 i 11;
 - d) ***zapewnianie środków zaradczych w odniesieniu do rzeczywistych niekorzystnych skutków zgodnie z art. 12;***

- e) *konstruktywna współpraca z interesariuszami zgodnie z art. 13;*
- f) ustanowienie i stosowanie *mechanizmu powiadamiania i* procedury dotyczącej skarg zgodnie z art. 14;
- g) monitorowanie skuteczności prowadzonej polityki należytej staranności i środków w zakresie należytej staranności zgodnie z art. 15;
- h) podawanie informacji na temat należytej staranności do wiadomości publicznej zgodnie z art. 16.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby do celów dochowania należytej staranności przedsiębiorstwa były uprawnione do udostępniania zasobów i informacji w ramach swoich odnośnych grup przedsiębiorstw oraz innym podmiotom prawnym.

3. *Państwa członkowskie zapewniają, by partnerzy biznesowi nie byli zobowiązani do ujawniania przedsiębiorstwu, które wypełnia obowiązki wynikające z niniejszej dyrektywy, informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa zgodnie z definicją w art. 2 pkt 1 dyrektywy (UE) 2016/943, bez uszczerbku dla ujawniania tożsamości bezpośrednich i pośrednich partnerów biznesowych, lub istotnych informacji niezbędnych do zidentyfikowania rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków, jeżeli jest to konieczne i należyte uzasadnione w celu wypełnienia przez przedsiębiorstwo obowiązków w zakresie należytej staranności. Pozostaje to bez uszczerbku dla możliwości ochrony przez partnerów biznesowych swoich tajemnic przedsiębiorstwa za pomocą mechanizmów ustanowionych w dyrektywie (UE) 2016/943. Partnerzy biznesowi nigdy nie są zobowiązani do ujawniania informacji niejawnych lub innych informacji, których ujawnienie stanowiłoby zagrożenie dla podstawowych interesów bezpieczeństwa państwa.*

4. *Państwa członkowskie wymagają od przedsiębiorstw, by do celów wykazania przestrzegania przez nie przepisów przechowywały dokumentację dotyczącą działań przeprowadzonych w celu wypełnienia ich obowiązków w zakresie należytej staranności, w tym dowody potwierdzające, przez co najmniej 5 lat od momentu, w którym taka dokumentacja została sporządzona lub otrzymana.*

Jeżeli w momencie zakończenia mającego zastosowanie okresu przechowywania dokumentacji przewidzianego w akapicie pierwszym toczy się postępowanie sądowe lub administracyjne na mocy niniejszej dyrektywy, okres przechowywania dokumentacji zostaje przedłużony aż do ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy.

Artykuł 6

Wsparcie w zakresie należytej staranności na poziomie grupy

1. *Państwa członkowskie zapewniają, aby jednostki dominujące objęte zakresem niniejszej dyrektywy miały prawo wypełniać obowiązki określone w art. 7–11 i w art. 22 w imieniu przedsiębiorstw, które są ich jednostkami zależnymi i są objęte zakresem niniejszej dyrektywy, jeżeli zapewnia to skuteczne przestrzeganie przepisów. Pozostaje to bez uszczerbku dla faktu, że takie jednostki zależne podlegają wykonywaniu uprawnień organu nadzorczego zgodnie z art. 25, i dla odpowiedzialności cywilnej jednostek zależnych zgodnie z art. 29.*

2. *Wypełnienie obowiązków w zakresie należytej staranności określonych w art. 7–16 przez jednostkę dominującą zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu podlega wszystkim następującym warunkom:*

- a) jednostka zależna i jednostka dominująca dostarczają sobie nawzajem wszystkich niezbędnych informacji i współpracują ze sobą w celu wypełnienia obowiązków wynikających z niniejszej dyrektywy;*
- b) jednostka zależna przestrzega polityki należytej staranności swojej jednostki dominującej, odpowiednio dostosowanej w celu zapewnienia wypełnienia obowiązków określonych w art. 7 ust. 1 w odniesieniu do jednostki zależnej;*
- c) jednostka zależna uwzględnia należytą staranność we wszystkich swoich politykach i systemach zarządzania ryzykiem zgodnie z art. 7, jasno opisując, które obowiązki ma wypełniać jednostka dominująca, oraz, w razie potrzeby, informuje o tym odpowiednich interesariuszy;*

- d) w razie potrzeby jednostka zależna nadal podejmuje odpowiednie środki zgodnie z art. 10 i 11 i nadal wypełnia swoje obowiązki wynikające z art. 12 i 13;*
- e) w stosownych przypadkach jednostka zależna dąży do uzyskania zabezpieczeń umownych od bezpośredniego partnera biznesowego zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. b) lub art. 11 ust. 3 lit. c), dąży do uzyskania zabezpieczeń umownych od pośredniego partnera biznesowego zgodnie z art. 10 ust. 4 lub art. 11 ust. 5 oraz tymczasowo zawiesza lub rozwiązuje relacje biznesowe zgodnie z art. 10 ust. 6 lub art. 11 ust. 7.*

3. Jeżeli jednostka dominująca wypełnia obowiązek określony w art. 22 w imieniu jednostki zależnej zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu, jednostka zależna wypełnia obowiązki ustanowione w art. 22 zgodnie z planem transformacji jednostki dominującej dotyczącym łagodzenia zmiany klimatu odpowiednio dostosowanym do jej modelu biznesowego i strategii biznesowej.

Artykuł 7

Uwzględnianie należytej staranności w politykach *przedsiębiorstwa i jego systemach zarządzania ryzykiem*

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa uwzględniały należyłą staranność we wszystkich swoich *odnośnych* politykach i systemach zarządzania ryzykiem oraz aby wdrożyły politykę należytej staranności, *która zapewnia należyłą staranność opartą na analizie ryzyka*.
2. *Polityka należytej staranności, o której mowa w ust. 1, jest opracowywana po przeprowadzeniu uprzednich konsultacji z pracownikami przedsiębiorstwa i ich przedstawicielami oraz zawiera wszystkie następujące elementy:*
 - a) *opis podejścia przedsiębiorstwa w zakresie należytej staranności, w tym w perspektywie długoterminowej,*
 - b) *kodeks postępowania opisujący reguły i zasady, które mają być przestrzegane w całym przedsiębiorstwie i jego jednostkach zależnych oraz przez bezpośrednich lub pośrednich partnerów biznesowych przedsiębiorstwa zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. b), art. 10 ust. 4, art. 11 ust. 3 lit. c) lub art. 11 ust. 5; oraz*

c) *opis procesów wprowadzonych w celu uwzględnienia należytej staranności w stosownych politykach przedsiębiorstwa oraz wdrożenia należytej staranności, w tym środków podjętych w celu weryfikacji przestrzegania kodeksu postępowania, o którym mowa w lit. b), i rozszerzenia zakresu jego stosowania na partnerów biznesowych.*

3. Państwa członkowskie zapewniają, by przedsiębiorstwa aktualizowały swoją politykę należytej staranności *bez zbędnej zwłoki po wystąpieniu istotnej zmiany oraz by dokonywały przeglądu i, w stosownych przypadkach, aktualizacji takiej polityki co najmniej raz na 24 miesiące.*

Do celów, o których mowa w akapicie pierwszym, przedsiębiorstwa uwzględniają niekorzystne skutki już zidentyfikowane zgodnie z art. 8, a także odpowiednie środki wprowadzone w celu zaradzenia takim niekorzystnym skutkom zgodnie z art. 10 i 11 oraz wyniki ocen przeprowadzonych zgodnie z art. 15.

Artykuł 8

Identyfikowanie **i ocena** rzeczywistych i potencjalnych niekorzystnych skutków

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa podejmowały odpowiednie środki w celu zidentyfikowania **i oceny** rzeczywistych i potencjalnych niekorzystnych skutków wynikających z ich własnej działalności lub działalności ich jednostek zależnych oraz – jeżeli istnieje związek z ich **łańcuchami działalności** – z **działalności ich partnerów** biznesowych, zgodnie z **niniejszym artykułem**.
2. *W ramach obowiązku określonego w ust. 1, z uwzględnieniem odnośnych czynników ryzyka, przedsiębiorstwa podejmują odpowiednie środki w celu:*
 - a) *sporządzenia katalogu własnej działalności, działalności swoich jednostek zależnych oraz, jeżeli jest to związane z ich łańcuchami działalności, działalności swoich partnerów biznesowych, aby zidentyfikować ogólne obszary, w których wystąpienie niekorzystnych skutków jest najbardziej prawdopodobne i w których istnieje największe prawdopodobieństwo, że będą one najdotkliwsze;*
 - b) *przeprowadzenia – na podstawie wyników katalogu, o którym mowa w lit. a) – szczegółowej oceny własnej działalności, działalności swoich jednostek zależnych oraz, jeżeli jest to związane z ich łańcuchami działalności, działalności swoich partnerów biznesowych, w obszarach, w których stwierdzono największe prawdopodobieństwo wystąpienia niekorzystnych skutków i w których istnieje największe prawdopodobieństwo, że będą one najdotkliwsze.*

3. Państwa członkowskie zapewniają, aby do celów identyfikowania *i oceny* niekorzystnych skutków, o których mowa w ust. 1, na podstawie, w stosownych przypadkach, informacji ilościowych i jakościowych, przedsiębiorstwa były uprawnione do korzystania z odpowiednich zasobów, w tym niezależnych sprawozdań i informacji zgromadzonych w ramach *mechanizmu powiadamiania i* procedury dotyczącej skarg przewidzianych w art. 14. ■
4. *Jeżeli informacje niezbędne do przeprowadzenia szczegółowej oceny przewidzianej w ust. 2 lit. b) można uzyskać od partnerów biznesowych na różnych poziomach łańcucha działalności, przedsiębiorstwo priorytetowo zwraca się o takie informacje, w uzasadnionych przypadkach, bezpośrednio do partnerów biznesowych, w przypadku których wystąpienie niekorzystnych skutków jest najbardziej prawdopodobne.*

Artykuł 9

Hierarchizowanie zidentyfikowanych rzeczywistych i potencjalnych niekorzystnych skutków

1. *Państwa członkowskie zapewniają, aby – w przypadku gdy niemożliwe jest jednoczesne zapobieżenie wszystkim zidentyfikowanym niekorzystnym skutkom, ich złagodzenie, usunięcie lub zminimalizowanie w pełnym zakresie – przedsiębiorstwa hierarchizowały niekorzystne skutki zidentyfikowane zgodnie z art. 8 w celu wypełnienia obowiązków określonych w art. 10 lub 11.*
2. *Hierarchizacja, o której mowa w ust. 1, opiera się na dotkliwości i prawdopodobieństwie wystąpienia niekorzystnych skutków.*
3. *Po zarządzeniu w rozsądnym terminie najdotkliwszym i najbardziej prawdopodobnym niekorzystnym skutkom zgodnie z art. 10 lub 11 przedsiębiorstwo zaradza mniej dotkliwym i mniej prawdopodobnym niekorzystnym skutkom.*

Artykuł 10

Zapobieganie potencjalnym niekorzystnym skutkom

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa wprowadziły odpowiednie środki w celu zapobiegania lub – jeżeli zapobiegnięcie jest niemożliwe lub nie jest możliwe natychmiast – odpowiedniego złagodzenia potencjalnych niekorzystnych ■ skutków, które zostały lub powinny być zostać zidentyfikowane na podstawie art. 8 zgodnie z **art. 9** i z niniejszym artykułem.

W celu określenia odpowiednich środków, o których mowa w akapicie pierwszym, należy uwzględnić się:

- a) czy potencjalny niekorzystny skutek może być spowodowany wyłącznie przez przedsiębiorstwo; czy może być on spowodowany wspólnie przez przedsiębiorstwo i jednostkę zależną lub partnera biznesowego poprzez działania lub zaniechania; lub czy może być on spowodowany wyłącznie przez partnera biznesowego przedsiębiorstwa w łańcuchu działalności;***
- b) czy potencjalny niekorzystny skutek może wystąpić w działalności jednostki zależnej, bezpośredniego partnera biznesowego lub pośredniego partnera biznesowego; oraz***

- c) *zdolność przedsiębiorstwa do wywierania wpływu na partnera biznesowego, który może sam lub wspólnie z tym przedsiębiorstwem powodować potencjalny niekorzystny skutek.*

2. Przedsiębiorstwa powinny być w stosownych przypadkach zobowiązane do podjęcia następujących *odpowiednich środków*:

- a) w razie potrzeby, ze względu na charakter lub złożoność niezbędnych środków zapobiegawczych – opracowania i wdrożenia, *bez zbędnej zwłoki*, planu działań zapobiegawczych z rozsądnymi i jasno określonymi terminami *na wdrożenie odpowiednich środków* oraz jakościowymi i ilościowymi wskaźnikami pomiaru poprawy; *przedsiębiorstwa mogą opracowywać swoje plany działania we współpracy z inicjatywami branżowymi lub wielostronnymi*; plan działań zapobiegawczych jest *dostosowany do rodzaju działalności przedsiębiorstw i ich łańcucha działalności*;
- b) dążenia do uzyskania od **■** bezpośredniego *partnera* biznesowego gwarancji umownych co do tego, że zapewni on przestrzeganie kodeksu postępowania i, stosownie do potrzeb, planu działań zapobiegawczych przedsiębiorstwa, w tym poprzez *uzyskanie* od swoich partnerów odpowiednich gwarancji umownych w zakresie, w jakim ich działalność stanowi część łańcucha *działalności* przedsiębiorstwa **■** ; w przypadku uzyskania takich gwarancji umownych zastosowanie ma ust. 5;

- c) dokonywania niezbędnych inwestycji *finansowych lub niefinansowych* w *dostosowania lub modernizację* np. *obiektów, produkcji lub innych* procesów *operacyjnych* i infrastruktury ■ ;
- d) *dokonywania niezbędnych modyfikacji lub ulepszeń własnego planu biznesowego przedsiębiorstwa, jego ogólnych strategii i działalności, w tym praktyk zakupowych, projektowania i praktyk dystrybucyjnych;*
- e) udzielania ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia MŚP, *które jest partnerem biznesowym* przedsiębiorstwa, *gdy jest to konieczne w świetle zasobów, wiedzy i ograniczeń MŚP, w tym poprzez zapewnianie lub umożliwianie dostępu do budowania zdolności, szkoleń lub modernizacji systemów zarządzania, oraz – w przypadku gdy przestrzeganie kodeksu postępowania lub planu działań zapobiegawczych zagroziłoby rentowności MŚP – udzielania ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia finansowego, takiego jak finansowanie bezpośrednie, nisko oprocentowane pożyczki, gwarancje ciągłości zaopatrzenia lub pomoc w zapewnianiu finansowania;*

- f) zgodnie z prawem Unii, w tym prawem konkurencji – współpracy z innymi podmiotami, w tym, w stosownych przypadkach, w celu zwiększenia zdolności przedsiębiorstwa do **zapobiegnięcia** niekorzystnemu skutkowi **lub jego złagodzenia**, w szczególności jeżeli żaden inny **środek** nie jest odpowiedni ani skuteczny.

I

3. *Przedsiębiorstwa mogą, w stosownych przypadkach, podejmować odpowiednie środki będące uzupełnieniem środków wymienionych w ust. 2, takie jak współpraca z partnerem biznesowym w kwestii oczekiwań przedsiębiorstwa w zakresie zapobiegania potencjalnym niekorzystnym skutkom i ich łagodzenia, lub zapewnianie lub umożliwianie dostępu do budowania zdolności, wytycznych, wsparcia administracyjnego i finansowego, takiego jak pożyczki lub finansowanie, z uwzględnieniem zasobów, wiedzy i ograniczeń partnera biznesowego.*
4. Jeżeli chodzi o potencjalne niekorzystne skutki, którym nie można było zapobiec ani których nie można było odpowiednio złagodzić za pomocą **odpowiednich** środków **wymienionych** w ust. 2, przedsiębiorstwo może dążyć do **uzyskania gwarancji umownych** od pośredniego **partnera biznesowego** w celu zapewnienia zgodności z kodeksem postępowania przedsiębiorstwa lub jego planem działań zapobiegawczych. W przypadku **uzyskania takich gwarancji umownych** zastosowanie ma ust. 5.

5. Gwarancjom umownym, o których mowa w ust. 2 lit. b) i w ust. 4, ■ towarzyszą odpowiednie środki weryfikacji przestrzegania. Do celów weryfikacji przestrzegania przedsiębiorstwo może zwrócić się o **niezależną weryfikację zewnętrzną, w tym za pośrednictwem inicjatyw branżowych lub wielostronnych.**

Jeżeli gwarancje umowne są uzyskane od MŚP lub umowa zostaje zawarta z MŚP, należy określić sprawiedliwe, rozsądne i niedyskryminujące warunki. **Przedsiębiorstwo ocenia również, czy danym gwarancjom umownym MŚP powinien towarzyszyć jakikolwiek z odpowiednich środków dla MŚP wymienionych w ust. 2 lit. e).** Jeżeli środki służące weryfikacji przestrzegania realizuje się wobec MŚP, przedsiębiorstwo ponosi koszt niezależnej weryfikacji zewnętrznej. **W przypadku gdy MŚP wnosi o pokrycie co najmniej części kosztów niezależnej weryfikacji zewnętrznej, lub w porozumieniu z przedsiębiorstwem, MŚP może udostępnić wyniki weryfikacji innym przedsiębiorstwom.**

6. Jeżeli chodzi o potencjalne niekorzystne skutki, o których mowa w ust. 1 i którym nie można było zapobiec ani których nie można było odpowiednio złagodzić za pomocą środków określonych w ust. 2, 4 i 5, przedsiębiorstwo ma obowiązek, jako rozwiązanie ostateczne, powstrzymać się od nawiązywania nowych lub rozszerzania istniejących relacji z partnerem **biznesowym**, z którym lub z którego **łańcuchem działalności** wiąże się dany skutek, a także, jeżeli zezwala mu na to prawo regulujące ich relacje, podejmuje następujące działania, **jako rozwiązanie ostateczne**:
- a) ***bez zbędnej zwłoki przyjmuje i wdraża udoskonalony plan działań zapobiegawczych na potrzeby konkretnego niekorzystnego skutku, poprzez wykorzystanie lub zwiększenie siły nacisku przedsiębiorstwa za pomocą tymczasowego zawieszenia relacji biznesowych w odniesieniu do danej działalności, pod warunkiem że można zasadnie oczekiwać, że wysiłki te będą skuteczne; plan działań zawiera konkretny i odpowiedni harmonogram przyjęcia i realizacji wszystkich przewidzianych w nim działań, a w tym czasie przedsiębiorstwo może również szukać alternatywnych partnerów biznesowych;***
 - b) ***jeżeli nie można zasadnie oczekiwać, że te wysiłki będą skuteczne, lub jeżeli realizacja udoskonalonego planu działań zapobiegawczych nie pozwoliła zapobiec niekorzystnemu skutkowi ani go złagodzić***, zrywa relację biznesową w odniesieniu do danej działalności, jeżeli potencjalne niekorzystne skutki są dotkliwe.

Przed tymczasowym zawieszeniem lub zerwaniem relacji biznesowej przedsiębiorstwo ocenia, czy można zasadnie oczekiwać, że niekorzystne skutki tej decyzji będą wyraźnie bardziej dotkliwe niż niekorzystny skutek, któremu nie udało się zapobiec lub którego nie udało się odpowiednio złagodzić. W takim przypadku przedsiębiorstwo nie jest zobowiązane do zawieszenia lub zerwania relacji biznesowej i ma możliwość poinformowania właściwego organu nadzorczego o należycie uzasadnionych powodach takiej decyzji.

Państwa członkowskie przewidują opcję *tymczasowego zawieszenia lub* zerwania relacji biznesowej w umowach podlegających ich prawu *zgodnie z akapitem pierwszym, z wyjątkiem umów, w których strony są zobowiązane do ich zawarcia na mocy prawa.*

W przypadku gdy przedsiębiorstwo podejmuje decyzję o tymczasowym zawieszeniu lub zerwaniu relacji biznesowej, podejmuje kroki mające na celu zapobieżenie skutkom tego zawieszenia lub zerwania, złagodzenie ich lub usunięcie, informuje zainteresowanego partnera biznesowego o tej decyzji z odpowiednim wyprzedzeniem i przeprowadza przegląd tej decyzji.

W przypadku gdy przedsiębiorstwo nie zdecyduje się na tymczasowe zawieszenie lub zerwanie relacji biznesowej zgodnie z niniejszym artykułem, monitoruje potencjalny niekorzystny skutek i okresowo dokonuje oceny swojej decyzji oraz tego, czy dostępne są dalsze odpowiednie środki.

I

Artykuł 11

Usuwanie rzeczywistych niekorzystnych skutków

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa wprowadziły odpowiednie środki w celu usunięcia rzeczywistych niekorzystnych skutków, które zidentyfikowano lub należało zidentyfikować na podstawie art. 8, zgodnie z **art. 9 i** z niniejszym artykułem.

W celu określenia odpowiednich środków, o których mowa w akapicie pierwszym, należy uwzględnić się:

- a) czy rzeczywisty niekorzystny skutek jest spowodowany wyłącznie przez przedsiębiorstwo; czy jest on spowodowany wspólnie przez przedsiębiorstwo i jednostkę zależną lub partnera biznesowego poprzez działania lub zaniechania; lub czy może jest on spowodowany wyłącznie przez partnera biznesowego przedsiębiorstwa w łańcuchu działalności;*
- b) czy rzeczywisty niekorzystny skutek wystąpił w działalności jednostki zależnej, bezpośredniego partnera biznesowego lub pośredniego partnera biznesowego; oraz*
- c) zdolność przedsiębiorstwa do wywierania wpływu na partnera biznesowego, który spowodował lub wspólnie spowodował rzeczywisty niekorzystny skutek.*

2. W przypadku gdy nie można **natychmiast** usunąć niekorzystnego skutku, państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa zminimalizowały zasięg tego skutku.

3. Przedsiębiorstwa powinny być w stosownych przypadkach zobowiązane do podjęcia następujących *odpowiednich środków*:

- a) zneutralizowania niekorzystnego skutku lub zminimalizowania jego zasięgu ■ ; działania te muszą być proporcjonalne do *dotkliwości* niekorzystnego skutku oraz do *udziału* przedsiębiorstwa w danym niekorzystnym skutku;
- b) w razie potrzeby, ze względu na fakt, że niekorzystnego skutku nie można usunąć natychmiast – opracowania i wdrożenia, *bez zbędnej zwłoki*, planu działań naprawczych z rozsądnymi i jasno określonymi terminami na *wdrożenie odpowiednich środków* oraz jakościowymi i ilościowymi wskaźnikami pomiaru poprawy; *przedsiębiorstwa mogą opracowywać swoje plany działania we współpracy z inicjatywami branżowymi lub wielostronnymi*; plan działań naprawczych jest *dostosowany do rodzaju działalności przedsiębiorstw i ich łańcucha działalności*;
- c) dążenia do uzyskania od ■ bezpośredniego *partnera* biznesowego gwarancji umownych co do tego, że zapewni on przestrzeganie kodeksu postępowania i, stosownie do potrzeb, planu działań zapobiegawczych *przedsiębiorstwa*, w tym poprzez *uzyskanie* od swoich partnerów odpowiednich gwarancji umownych w zakresie, w jakim *ich działalność* stanowi część łańcucha *działalności przedsiębiorstwa*. W przypadku uzyskania takich gwarancji umownych zastosowanie ma ust. 6;

- d) dokonywania niezbędnych inwestycji *finansowych lub niefinansowych, dostosowań lub modernizacji* np. *obiektów, produkcji lub innych* procesów *operacyjnych* i infrastruktury ■ ;
- e) *dokonywania niezbędnych modyfikacji lub ulepszeń własnego planu biznesowego przedsiębiorstwa, jego ogólnych strategii i działalności, w tym praktyk zakupowych, projektowania i praktyk dystrybucyjnych;*
- f) udzielania ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia MŚP ■ , które *jest partnerem biznesowym* przedsiębiorstwa, *gdy jest to konieczne w świetle zasobów, wiedzy i ograniczeń MŚP, w tym poprzez zapewnianie lub umożliwianie dostępu do budowania zdolności, szkoleń lub modernizacji systemów zarządzania, oraz – w przypadku gdy przestrzeganie kodeksu postępowania lub planu działań zapobiegawczych zagroziłoby rentowności MŚP – udzielania ukierunkowanego i proporcjonalnego wsparcia finansowego, takiego jak finansowanie bezpośrednie, nisko oprocentowane pożyczki, gwarancje ciągłości zaopatrzenia lub pomoc w zapewnianiu finansowania;*

g) zgodnie z prawem Unii, w tym prawem konkurencji – współpracy z innymi podmiotami, w tym, w stosownych przypadkach, w celu zwiększenia zdolności przedsiębiorstwa do usunięcia niekorzystnego skutku **lub zminimalizowania zasięgu takiego skutku**, w szczególności jeżeli żaden inny **środek** nie jest odpowiedni ani skuteczny;

h) zapewnienia środków zaradczych zgodnie z art. 12.

4. ***Przedsiębiorstwa mogą, w stosownych przypadkach, podejmować odpowiednie środki będące uzupełnieniem środków wymienionych w ust. 3, takie jak współpraca z partnerem biznesowym w kwestii oczekiwań przedsiębiorstwa w zakresie usuwania rzeczywistych niekorzystnych skutków lub minimalizowania zasięgu takich skutków, lub zapewnianie lub umożliwianie dostępu do budowania zdolności, wytycznych, wsparcia administracyjnego i finansowego, takiego jak pożyczki lub finansowanie, z uwzględnieniem zasobów, wiedzy i ograniczeń partnera biznesowego.***

5. Jeżeli chodzi o rzeczywiste niekorzystne skutki, których nie można było usunąć lub **których zasięgu nie można było** odpowiednio **zminimalizować** za pomocą **odpowiednich środków wymienionych** w ust. 3, przedsiębiorstwo może dążyć do uzyskania **gwarancji umownych od** pośredniego **partnera biznesowego** w celu zapewnienia zgodności z kodeksem postępowania przedsiębiorstwa lub jego planem działań naprawczych. W przypadku **uzyskania takich gwarancji umownych** zastosowanie ma ust. 6.

6. Gwarancjom umownym, o których mowa w ust. 3 lit. c) i w ust. 5, ■ towarzyszą odpowiednie środki weryfikacji przestrzegania. Do celów weryfikacji przestrzegania przedsiębiorstwo może zwrócić się o **niezależną weryfikację zewnętrzną, w tym za pośrednictwem inicjatyw branżowych lub wielostronnych.**

Jeżeli gwarancje umowne są uzyskane od MŚP lub umowa zostaje zawarta z MŚP, należy określić sprawiedliwe, rozsądne i niedyskryminujące warunki. **Przedsiębiorstwo ocenia również, czy danym gwarancjom umownym od MŚP powinny towarzyszyć niektóre z odpowiednich środków dla MŚP wymienionych w ust. 3 lit. f).** Jeżeli środki służące weryfikacji przestrzegania realizuje się wobec MŚP, przedsiębiorstwo ponosi koszt niezależnej weryfikacji zewnętrznej. **W przypadku gdy MŚP wnosi o pokrycie co najmniej części kosztów niezależnej weryfikacji zewnętrznej, lub w porozumieniu z przedsiębiorstwem, MŚP może udostępnić wyniki weryfikacji innym przedsiębiorstwom.**

7. Jeżeli chodzi o rzeczywiste niekorzystne skutki, o których mowa w ust. 1 i których nie można było usunąć lub których zasięgu nie można było zminimalizować za pomocą środków ■ określonych w ust. 3, 5 i 6, przedsiębiorstwo **ma obowiązek**, jako rozwiązanie ostateczne, powstrzymać się od nawiązywania nowych lub rozszerzania istniejących relacji z partnerem **biznesowym**, z którym lub z którego ■ łańcuchem **działalności** wiąże się dany skutek, a także, jeżeli zezwala mu na to prawo regulujące ich relacje, podejmuje ■ następujące działania, **jako rozwiązanie ostateczne**:
- a) *bez zbędnej zwłoki przyjmuje i wdraża udoskonalony plan działań zapobiegawczych na potrzeby konkretnego niekorzystnego skutku, poprzez wykorzystanie lub zwiększenie siły nacisku przedsiębiorstwa za pomocą tymczasowego zawieszenia relacji biznesowych w odniesieniu do danej działalności, pod warunkiem że można zasadnie oczekiwać, że wysiłki te będą skuteczne; plan działań zawiera konkretny i odpowiedni harmonogram przyjęcia i realizacji wszystkich przewidzianych w nim działań, a w tym czasie przedsiębiorstwo może również szukać alternatywnych partnerów biznesowych;*
 - b) *jeżeli nie można zasadnie oczekiwać, że wysiłki, o których mowa w lit. a), będą skuteczne, lub jeżeli realizacja udoskonalonego planu działań naprawczych nie pozwoli usunąć niekorzystnego skutku ani zminimalizować jego zasięgu, zrywa relację biznesową w odniesieniu do danej działalności, ■ jeżeli rzeczywisty niekorzystny skutek jest ■ dotkliwy.*

Przed tymczasowym zawieszeniem lub zerwaniem relacji biznesowej przedsiębiorstwo ocenia, czy można zasadnie oczekiwać, że niekorzystne skutki tej decyzji będą wyraźnie bardziej dotkliwe niż niekorzystny skutek, którego nie udało się usunąć lub którego zasięgu nie udało się odpowiednio zminimalizować. W takim przypadku przedsiębiorstwo nie jest zobowiązane do zawieszenia lub zerwania relacji biznesowej i ma możliwość poinformowania właściwego organu nadzorczego o należycie uzasadnionych powodach takiej decyzji.

Państwa członkowskie przewidują opcję *tymczasowego zawieszenia lub* zerwania relacji biznesowej w umowach podlegających ich prawu *zgodnie z akapitem pierwszym, z wyjątkiem umów, w których strony są zobowiązane do ich zawarcia na mocy prawa.*

W przypadku gdy przedsiębiorstwo podejmuje decyzję o tymczasowym zawieszeniu lub zerwaniu relacji biznesowej, podejmuje kroki mające na celu zapobieżenie skutkom tego zawieszenia lub zerwania, złagodzenie ich lub usunięcie, informuje partnera biznesowego o tej decyzji z odpowiednim wyprzedzeniem i przeprowadza przegląd tej decyzji.

W przypadku gdy przedsiębiorstwo nie zdecyduje się na tymczasowe zawieszenie lub zerwanie relacji biznesowej zgodnie z niniejszym artykułem, monitoruje rzeczywisty niekorzystny skutek i okresowo dokonuje ponownej oceny swojej decyzji oraz tego, czy dostępne są dalsze odpowiednie środki.

I

Artykuł 12

Środki zaradcze w odniesieniu do rzeczywistych niekorzystnych skutków

- 1. Państwa członkowskie zapewniają, by w przypadku gdy przedsiębiorstwo spowodowało lub wspólnie spowodowało rzeczywisty niekorzystny skutek, przedsiębiorstwo to zapewniało środki zaradcze.*

2. *Jeżeli rzeczywisty niekorzystny skutek jest spowodowany wyłącznie przez partnera biznesowego przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwo może zapewnić dobrowolne środki zaradcze. Przedsiębiorstwo może również wykorzystać swoją zdolność do wywierania wpływu na partnera biznesowego powodującego niekorzystny skutek, aby zapewnić środki zaradcze.*

Artykuł 13

Konstruktywna współpraca z interesariuszami

1. *Państwa członkowskie zapewniają, by przedsiębiorstwa podejmowały odpowiednie środki w celu prowadzenia skutecznej współpracy z interesariuszami zgodnie z niniejszym artykułem.*
2. *Bez uszczerbku dla dyrektywy (UE) 2016/943, konsultując się z interesariuszami, przedsiębiorstwa, stosownie do sytuacji, przekazują im odpowiednie i kompleksowe informacje w celu przeprowadzenia skutecznych i przejrzystych konsultacji. Bez uszczerbku dla dyrektywy (UE) 2016/943, interesariusze, z którymi prowadzone są konsultacje, mogą wystąpić z uzasadnionym wnioskiem o odpowiednie dodatkowe informacje, które przedsiębiorstwo przekazuje w rozsądnym terminie oraz w odpowiedniej i zrozumiałej formie. Jeżeli przedsiębiorstwo odrzuci wniosek o udzielenie dodatkowych informacji, interesariusz, z którym prowadzone są konsultacje, jest uprawniony do otrzymania uzasadnienia tej odmowy na piśmie.*

3. *Konsultacje z interesariuszami odbywają się na następujących etapach procesu należytej staranności:*

- a) *przy gromadzeniu niezbędnych informacji na temat rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków w celu zidentyfikowania, oceny i hierarchizowania niekorzystnych skutków zgodnie z art. 8 i 9;*
- b) *przy opracowywaniu planów działań zapobiegawczych i naprawczych zgodnie z art. 10 ust. 2 i art. 11 ust. 3 oraz opracowywaniu udoskonalonych planów działań zapobiegawczych i naprawczych zgodnie z art. 10 ust. 6 i art. 11 ust. 7;*
- c) *przy podejmowaniu decyzji o zerwaniu lub zawieszeniu relacji biznesowej zgodnie z art. 10 ust. 6 i art. 11 ust. 7;*
- d) *przy przyjmowaniu odpowiednich środków w celu zaradzenia niekorzystnym skutkom zgodnie z art. 12;*
- e) *stosownie do sytuacji, przy opracowywaniu wskaźników jakościowych i ilościowych na potrzeby monitorowania wymaganego zgodnie z art. 15.*

4. *Jeżeli nie jest racjonalnie możliwe skuteczne prowadzenie współpracy z interesariuszami w zakresie niezbędnym do spełnienia wymogów niniejszej dyrektywy, przedsiębiorstwa konsultują się dodatkowo z ekspertami, którzy mogą dostarczyć wiarygodnych informacji na temat rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków.*
5. *Prowadząc konsultacje z interesariuszami, przedsiębiorstwa identyfikują i eliminują przeszkody utrudniające współpracę oraz zapewniają – w tym przez zachowanie poufności lub anonimowości – aby uczestnicy nie byli narażeni na działania odwetowe lub kary.*
6. *Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa mogły wypełniać obowiązki ustanowione w niniejszym artykule za pośrednictwem inicjatyw branżowych lub wielostronnych, pod warunkiem że procedury konsultacyjne spełniają wymogi określone w niniejszym artykule. Skorzystanie z inicjatyw branżowych i wielostronnych nie jest wystarczające do wypełnienia przez przedsiębiorstwo obowiązku przeprowadzenia konsultacji z własnymi pracownikami i ich przedstawicielami.*
7. *Współpraca z pracownikami i ich przedstawicielami pozostaje bez uszczerbku dla odpowiednich przepisów unijnych i krajowych w dziedzinie praw pracowniczych i praw socjalnych, a także mających zastosowanie układów zbiorowych.*

Artykuł 14

Mechanizm powiadamiania i procedura dotycząca skarg

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa umożliwiały osobom i podmiotom wymienionym w ust. 2 składanie do nich skarg, jeżeli ***te osoby lub podmioty*** mają uzasadnione obawy dotyczące rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków w zakresie własnej działalności ***przedsiębiorstw***, działalności ich jednostek zależnych ***lub działalności ich partnerów biznesowych w łańcuchach działalności przedsiębiorstw***.
2. Państwa członkowskie zapewniają możliwość składania skarg przez:
 - a) osoby ***fizyczne lub prawne***, których dotyczy niekorzystny skutek lub które mają uzasadnione podstawy, by sądzić, że może ich on dotyczyć, ***oraz upoważnionych przedstawicieli takich osób działających w ich imieniu, takich jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego i obrońcy praw człowieka;***
 - b) związki zawodowe i inni przedstawiciele pracowników reprezentujący osoby fizyczne pracujące w danym ***łańcuchu działalności;*** ***oraz***
 - c) organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające ***i posiadające doświadczenie*** w obszarach związanych z ***niekorzystnym skutkiem dla środowiska będącym przedmiotem skargi***.

3. Państwa członkowskie zapewniają, aby ■ przedsiębiorstwa ustanowiły ***sprawiedliwą, publicznie i łatwo dostępną, przewidywalną i przejrzystą*** procedurę rozpatrywania skarg, o których mowa w ust. 1, w tym procedurę stosowaną w przypadku, gdy przedsiębiorstwo uznaje daną skargę za bezzasadną, oraz aby poinformowały odpowiednich ***przedstawicieli*** pracowników i związki zawodowe o ***tej procedurze***. ***Przedsiębiorstwa podejmują racjonalnie dostępne środki, aby zapobiec wszelkim formom działań odwetowych poprzez zapewnienie poufności tożsamości osoby lub organizacji składających skargę, zgodnie z prawem krajowym. W przypadku gdy konieczne jest udostępnienie informacji, odbywa się to w sposób, który nie zagraża bezpieczeństwu osoby skarżącej, na przykład poprzez nieujawnianie jej tożsamości.***

Państwa członkowskie zapewniają, aby w przypadku należycie uzasadnionej skargi niekorzystny skutek będący przedmiotem skargi został uznany za zidentyfikowany w rozumieniu art. 8, a przedsiębiorstwo podjęło odpowiednie środki zgodnie z art. 10, 11 i 12.

4. Państwa członkowskie zapewniają, aby skarżący miał prawo do:

- a) żądania od przedsiębiorstwa podjęcia odpowiednich działań następczych w związku ze skargą, którą złożył na podstawie ust. 1;
- b) spotkania z przedstawicielami przedsiębiorstwa na odpowiednim szczeblu w celu omówienia rzeczywistych lub potencjalnych dotkliwych niekorzystnych skutków, które są przedmiotem skargi, *oraz potencjalnych środków zaradczych zgodnie z art. 12;*
- c) *poznania powodów, dla których przedsiębiorstwo uznało skargę za zasadną lub bezzasadną, a w przypadku uznania jej za zasadną – otrzymania informacji o krokach i działaniach, które podjęto lub należy podjąć.*

5. *Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa ustanowiły dostępny mechanizm składania powiadomień przez osoby i podmioty, jeżeli mają one informacje lub obawy dotyczące rzeczywistych lub potencjalnych niekorzystnych skutków w zakresie własnej działalności przedsiębiorstw, działalności ich jednostek zależnych i działalności ich partnerów biznesowych w łańcuchach działalności przedsiębiorstw.*

W ramach mechanizmu zapewnia się możliwość anonimowego albo poufnego składania powiadomień zgodnie z prawem krajowym. Przedsiębiorstwa podejmują racjonalnie dostępne środki, aby zapobiec wszelkim formom działań odwetowych poprzez zapewnienie poufności tożsamości osób lub podmiotów składających powiadomienia, zgodnie z prawem krajowym. W stosownych przypadkach przedsiębiorstwo może poinformować osoby lub podmioty, które składają powiadomienia, o krokach i działaniach, które podjęto lub należy podjąć.

6. *Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa mogły wypełniać obowiązki określone w ust. 1, ust. 3 akapit pierwszy i ust. 5 poprzez udział we wspólnych procedurach dotyczących skarg i mechanizmach powiadamiania, w tym procedurach i mechanizmach ustanowionych wspólnie przez przedsiębiorstwa, za pośrednictwem stowarzyszeń branżowych, inicjatyw wielostronnych lub globalnych umów ramowych, pod warunkiem że takie wspólne procedury i mechanizmy spełniają wymogi określone w niniejszym artykule.*
7. *Złożenie powiadomienia lub skargi na podstawie niniejszego artykułu nie stanowi warunku wstępnego uzyskania dostępu ani nie uniemożliwia osobom, które je złożyły, dostępu do procedur określonych w art. 26 i 29 lub do innych mechanizmów pozasądowych.*

Artykuł 15

Monitorowanie

Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa przeprowadzały okresowe oceny własnej działalności i środków, działalności i środków swoich jednostek zależnych oraz – jeżeli jest to związane z **łańcuchem działalności** przedsiębiorstwa – działalności i środków swoich **partnerów** biznesowych, **w celu oceny wdrożenia i** monitorowania **adekwatności i** skuteczności identyfikowania, łagodzenia, usuwania niekorzystnych skutków i minimalizowania ich zasięgu oraz zapobiegania takim skutkom. Takie oceny opierają się, w stosownych przypadkach, na wskaźnikach jakościowych i ilościowych oraz są przeprowadzane **bez zbędnej zwłoki po wystąpieniu istotnej zmiany, a** co najmniej raz na 12 miesięcy i każdorazowo gdy istnieją uzasadnione podstawy, by sądzić, że mogą pojawić się ■ nowe ryzyka wystąpienia takich niekorzystnych skutków.

W stosownych przypadkach politykę należytej staranności, **zidentyfikowane niekorzystne skutki oraz** związane z nimi **odpowiednie środki** aktualizuje się zgodnie z wynikami takich ocen **i z należyтым uwzględnieniem odpowiednich informacji od interesariuszy.**

Artykuł 16
Komunikacja

- 1. Bez uszczerbku dla wyłączenia przewidzianego w ust. 2 niniejszego artykułu państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa przekazywały informacje dotyczące kwestii objętych niniejszą dyrektywą poprzez publikowanie na swojej stronie internetowej sprawozdania rocznego. *To sprawozdanie roczne jest publikowane:***
- a) w co najmniej jednym z języków urzędowych Unii używanym w państwie członkowskim właściwego organu nadzorczego wyznaczonego na mocy art. 24, oraz, gdy nie jest to ten sam język – w języku zwyczajowo używanym w sferze biznesu międzynarodowego;**
 - b) w rozsądnym terminie, lecz nie później niż 12 miesięcy po dniu bilansowym roku obrotowego, za który sporządzono sprawozdanie, lub – w przypadku przedsiębiorstwo dobrowolnie składających sprawozdania zgodnie z dyrektywą 2013/34/UE – do dnia publikacji rocznego sprawozdania finansowego.**

I

W przypadku przedsiębiorstw utworzonych zgodnie z prawem państwa trzeciego sprawozdanie zawiera również informacje wymagane na podstawie art. 23 ust. 2 dotyczące upoważnionego przedstawiciela przedsiębiorstwa.

2. *Ust. 1 niniejszego artykułu nie ma zastosowania do przedsiębiorstw podlegających wymogom sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju zgodnie z art. 19a, 29a lub 40a dyrektywy 2013/34/UE, w tym przedsiębiorstw wyłączonych zgodnie z art. 19a ust. 9 lub art. 29a ust. 8 tej dyrektywy.*
3. *Do dnia 31 marca 2027 r. Komisja przyjmie zgodnie z art. 34 akty delegowane uzupełniające niniejszą dyrektywę przez przedstawienie treści i kryteriów sprawozdawczości, o której mowa w ust. 1, określając w szczególności wystarczająco szczegółowe informacje dotyczące opisu należytej staranności, zidentyfikowanych rzeczywistych i potencjalnych niekorzystnych skutków i odpowiednich środków podejmowanych w odniesieniu do tych skutków. Przygotowując te akty delegowane, Komisja należyście uwzględni standardy sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju przyjęte na podstawie art. 29b i 40b dyrektywy 2013/34/UE i odpowiednio dostosowuje do nich te akty.*

Przyjmując akty delegowane, o których mowa w akapicie pierwszym, Komisja zapewnia, aby nie powielano wymogów sprawozdawczości dla przedsiębiorstw, o których mowa w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (iii) i które podlegają wymogom sprawozdawczości na mocy art. 4 rozporządzenia (UE) 2019/2088, a jednocześnie, by w pełni zachowano minimalne obowiązki określone w niniejszej dyrektywie.

Artykuł 17

Dostępność informacji w europejskim pojedynczym punkcie dostępu

- 1. Od dnia 1 stycznia 2029 r. państwa członkowskie zapewniają, aby podając do wiadomości publicznej sprawozdanie roczne, o którym mowa w art. 16 ust. 1 niniejszej dyrektywy, przedsiębiorstwa przedkładały jednocześnie to sprawozdanie organowi zbierającemu dane, o którym mowa w ust. 3 niniejszego artykułu, w celu udostępnienia tych informacji w europejskim pojedynczym punkcie dostępu (ESAP) ustanowionym na podstawie rozporządzenia (UE) 2023/2859.*

Państwa członkowskie zapewniają, aby informacje zawarte w sprawozdaniu rocznym, o którym mowa w akapicie pierwszym, spełniały następujące wymogi:

- a) były przekazywane w formacie umożliwiającym ekstrakcję danych zgodnie z art. 2 pkt 3 rozporządzenia (UE) 2023/2859 lub – jeżeli wymaga tego prawo Unii lub prawo krajowe – w formacie nadającym się do odczytu maszynowego zgodnie z art. 2 pkt 4 tego rozporządzenia;*

b) towarzyszyły im następujące metadane:

- (i) wszystkie nazwy spółki, której dotyczą informacje;***
- (ii) identyfikator podmiotu prawnego przedsiębiorstwa określony zgodnie z art. 7 ust. 4 lit. b) rozporządzenia (UE) 2023/2859;***
- (iii) wielkość przedsiębiorstwa według kategorii określonej zgodnie z art. 7 ust. 4 lit. d) rozporządzenia (UE) 2023/2859;***
- (iv) sektor lub sektory przemysłu, w których przedsiębiorstwo prowadzi działalność gospodarczą, określone zgodnie z art. 7 ust. 4 lit. e) rozporządzenia (UE) 2023/2859;***
- (v) rodzaj informacji sklasyfikowanych zgodnie z art. 7 ust. 4 lit. c) rozporządzenia (UE) 2023/2859;***
- (vi) wskazanie, czy informacje zawierają dane osobowe.***

2. *Do celów ust. 1 lit. b) pkt (ii) państwa członkowskie zapewniają uzyskanie przez przedsiębiorstwa identyfikatora podmiotu prawnego.*
3. *Do dnia 31 grudnia 2028 r. w celu udostępniania w ESAP informacji, o których mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, państwa członkowskie wyznaczają co najmniej jeden organ zbierający dane zdefiniowany w art. 2 pkt 2 rozporządzenia (UE) 2023/2859 i powiadamiają o tym Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych.*
4. *Aby zapewnić wydajne zbieranie informacji przedkładanych zgodnie z ust. 1 oraz wydajne zarządzanie nimi, Komisja jest uprawniona do przyjmowania środków wykonawczych określających:*
 - a) *pozostałe wymagane metadane, które mają towarzyszyć informacjom;*
 - b) *strukturę danych zawartych w informacjach; oraz*
 - c) *informacje, w przypadku których wymagany jest format nadający się do odczytu maszynowego, oraz jaki format nadający się do odczytu maszynowego należy stosować w takich przypadkach.*

Artykuł 18

Wzorcowe klauzule umowne

Celem wsparcia przedsiębiorstw w spełnieniu wymogów art. 10 ust. 2 lit. b) i art. 11 ust. 3 lit. c)

Komisja – *w porozumieniu z państwami członkowskimi i interesariuszami* – przyjmie wytyczne dotyczące dobrowolnych wzorcowych klauzul *umownych do dnia ... [30 miesięcy od daty wejścia w życie niniejszej dyrektywy]*.

Artykuł 19

Wytyczne

- I.** W celu zapewnienia przedsiębiorstwom lub organom państw członkowskich wsparcia w odniesieniu do sposobu, w jaki przedsiębiorstwa powinny *w praktyce* wypełniać swoje obowiązki w zakresie należytej staranności, *oraz w celu udzielenia wsparcia interesariuszom* Komisja – w porozumieniu z państwami członkowskimi i interesariuszami, Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Europejską Agencją Środowiska, *Europejskim Urzędem ds. Pracy* i, w stosownych przypadkach, z *organizacjami* międzynarodowymi i *innymi* organami posiadającymi wiedzę specjalistyczną w zakresie należytej staranności – wydaje wytyczne, w tym *wytyczne ogólne i* wytyczne dotyczące konkretnych sektorów lub konkretnych niekorzystnych skutków.

2. *Wytyczne wydawane na podstawie ust. 1 obejmują:*

- a) *wskazówki i najlepsze praktyki dotyczące sposobu dochowania należytej staranności zgodnie z obowiązkami określonymi w art. 5–16, w szczególności procesu identyfikowania zgodnie z art. 8, hierarchizowania skutków zgodnie z art. 9, odpowiednich środków w celu dostosowania praktyk zakupowych zgodnie z art. 10 ust. 2 i art. 11 ust. 3, odpowiedzialnego zakończenia współpracy zgodnie z art. 10 ust. 6 i art. 11 ust. 7, odpowiednich środków zaradczych zgodnie z art. 12 oraz sposobu identyfikowania interesariuszy i współpracy z nimi zgodnie z art. 13, w tym za pośrednictwem mechanizmu powiadamiania i procedury dotyczącej skarg, ustanowionych w art. 14;*
- b) *praktyczne wytyczne dotyczące planu transformacji, o którym mowa w art. 22;*
- c) *wytyczne sektorowe;*

- d) *wskazówki dotyczące oceny czynników ryzyka odnoszących się do przedsiębiorstwa, działalności biznesowej, aspektów geograficznych, kontekstu, produktu, usługi oraz sektora działalności, w tym czynników ryzyka związanych z obszarami dotkniętymi konfliktami i obszarami wysokiego ryzyka;*
- e) *odniesienia do dostępnych danych i źródeł informacji w celu wypełnienia obowiązków przewidzianych w niniejszej dyrektywie oraz do narzędzi i technologii cyfrowych, które mogłyby ułatwiać i wspierać wypełnianie tych obowiązków;*
- f) *informacje na temat sposobu dzielenia się zasobami i informacjami między przedsiębiorstwami i innymi podmiotami prawnymi w celu zapewnienia zgodności z przepisami prawa krajowego przyjętymi na podstawie niniejszej dyrektywy, zgodnie z ochroną tajemnic przedsiębiorstwa na podstawie art. 5 ust. 3 oraz ochroną przed potencjalnymi działaniami odwetowymi i karami zgodnie z art. 13 ust. 5;*
- g) *informacje dla interesariuszy i ich przedstawicieli na temat sposobu współpracy w ramach całego procesu należytej staranności.*

3. *Wytyczne, o których mowa w ust. 2 lit. a), d) i e), udostępnia się nie później niż ... [proszę wstawić datę: 30 miesięcy po wejściu w życie niniejszej dyrektywy]. Wytyczne, o których mowa w ust. 2 lit. b), f) i g), udostępnia się nie później niż ... [proszę wstawić datę: 36 miesięcy po wejściu w życie niniejszej dyrektywy].*
4. *Wytyczne, o których mowa w niniejszym artykule, udostępnia się we wszystkich językach urzędowych Unii. Komisja dokonuje okresowego przeglądu wytycznych i w stosownych przypadkach dostosowuje je.*

Artykuł 20

Środki towarzyszące

1. Państwa członkowskie tworzą i obsługują, indywidualnie lub wspólnie, specjalne strony internetowe, platformy lub portale w celu udzielania informacji przedsiębiorstwom, ich partnerom *biznesowym i interesariuszom* oraz wspierania ich. Przedmiotem szczególnej uwagi będą w tym zakresie MŚP obecne w *łańcuchach działalności* przedsiębiorstw. *Te strony internetowe, platformy lub portale umożliwiają w szczególności dostęp do:*
 - a) *treści i kryteriów do celów sprawozdawczości określonych przez Komisję w aktach delegowanych przyjętych na mocy art. 16 ust. 3;*

- b) wskazówek Komisji dotyczących dobrowolnych wzorcowych klauzul umownych przewidzianych w art. 18 oraz wytycznych, które wydaje ona na podstawie art. 19;*
- c) pojedynczego punktu informacyjnego przewidzianego w art. 21; oraz*
- d) informacji dla interesariuszy i ich przedstawicieli na temat sposobu współpracy w trakcie całego procesu należytej staranności.*

2. Bez uszczerbku dla zasad pomocy państwa państwa członkowskie mogą wspierać MŚP finansowo. *Państwa członkowskie mogą również udzielać wsparcia interesariuszom w celu ułatwienia korzystania z praw ustanowionych w niniejszej dyrektywie.*
3. Komisja może uzupełnić środki wsparcia zapewnione przez państwa członkowskie w oparciu o istniejące działania UE w celu wspierania przestrzegania zasad należytej staranności w Unii i państwach trzecich oraz może opracować nowe środki, w tym może ułatwić realizację inicjatyw branżowych i wielostronnych, aby pomóc przedsiębiorstwom w wypełnianiu ich obowiązków.

4. ***Bez uszczerbku dla art. 25, 26 i 29*** przedsiębiorstwa mogą ***uczestniczyć*** w inicjatywach branżowych i wielostronnych w celu wspierania realizacji obowiązków, o których mowa w art. 7–16, w zakresie, w jakim takie inicjatywy są odpowiednie do wspierania wypełniania tych obowiązków. ***Przedsiębiorstwa mogą w szczególności, po dokonaniu oceny ich stosowności, korzystać z odpowiedniej analizy ryzyka przeprowadzonej przez inicjatywy branżowe lub wielostronne lub przez członków tych inicjatyw lub też przyłączyć się do tej analizy, a także mogą podjąć skuteczne odpowiednie środki lub przyłączyć się do nich za pomocą takich inicjatyw. Czyniąc to, przedsiębiorstwa monitorują skuteczność takich środków oraz w razie potrzeby nadal podejmują odpowiednie środki w celu zapewnienia wypełnienia swoich obowiązków.***

Komisja i państwa członkowskie mogą ułatwić rozpowszechnianie informacji o takich inicjatywach i ich rezultatach. Komisja, we współpracy z państwami członkowskimi, ***wydaje*** wskazówki ***określające kryteria adekwatności i metodykę stosowaną przez przedsiębiorstwa w celu oceny*** adekwatności inicjatyw branżowych i wielostronnych.

5. *Bez uszczerbku dla art. 25, 26 i 29 przedsiębiorstwa mogą korzystać z niezależnej weryfikacji zewnętrznej dotyczącej przedsiębiorstw w ich łańcuchach działalności lub od nich pochodzącej w celu wspierania realizacji obowiązków w zakresie należytej staranności w zakresie, w jakim weryfikacja taka jest odpowiednia do wspierania wypełniania stosownych obowiązków. Weryfikację zewnętrzną mogą przeprowadzać inne przedsiębiorstwa bądź inicjatywa branżowa lub wielostronna. Niezależni weryfikatorzy zewnętrzni działają w sposób obiektywny i całkowicie niezależny od przedsiębiorstwa, są wolni od wszelkich konfliktów interesów, wpływów zewnętrznych – czy to bezpośrednich czy pośrednich – oraz powstrzymują się od wszelkich działań sprzecznych z ich niezależnością. W zależności od charakteru niekorzystnego skutku posiadają doświadczenie i kompetencje w kwestiach dotyczących środowiska lub praw człowieka oraz odpowiadają za jakość i wiarygodność weryfikacji, którą przeprowadzają.*

Komisja, we współpracy z państwami członkowskimi, wydaje wskazówki określające kryteria adekwatności i metodykę stosowaną przez przedsiębiorstwa w celu oceny adekwatności weryfikatorów zewnętrznych, a także wskazówki na potrzeby monitorowania dokładności, skuteczności i integralności weryfikacji zewnętrznej.

Artykuł 21

Pojedynczy punkt informacyjny

- 1. Komisja ustanawia pojedynczy punkt informacyjny, za pośrednictwem którego przedsiębiorstwa mogą zwracać się o informacje, wskazówki i wsparcie dotyczące wypełniania swoich obowiązków przewidzianych w niniejszej dyrektywie.*
- 2. Odpowiednie organy krajowe w każdym państwie członkowskim współpracują z pojedynczym punktem informacyjnym, aby pomóc w dostosowywaniu informacji i wskazówek do kontekstu krajowego i w rozpowszechnianiu tych informacji i wskazówek.*

Artykuł 22

Przeciwdziałanie zmianie klimatu

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przedsiębiorstwa, o których mowa w art. 2 ust. 1 *lit. a), b) i c)* i art. 2 ust. 2 *lit. a), b) i c)*, przyjęły ***i wdrożyły plan transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu, służący*** zapewnieniu – ***w drodze starannego działania*** – zgodności modelu biznesowego i strategii biznesowej przedsiębiorstwa z transformacją w stronę gospodarki zrównoważonej oraz z celem polegającym na ograniczeniu globalnego ocieplenia do 1,5°C zgodnie z porozumieniem paryskim ***i celem osiągnięcia neutralności klimatycznej ustanowionym w rozporządzeniu (UE) 2021/1119, w tym jego celami pośrednimi i celami w zakresie neutralności klimatycznej do 2050 r., oraz w stosownych przypadkach, z ekspozycją przedsiębiorstwa na działalność związaną z węglem, ropą naftową i gazem ziemnym.***

Plan transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu, o którym mowa w akapicie pierwszym, zawiera:

- a) określone w czasie cele związane ze zmianą klimatu na 2030 r. oraz w pięcioletnich etapach do 2050 r., oparte na rozstrzygających dowodach naukowych oraz, w stosownych przypadkach, bezwzględne cele redukcji emisji gazów cieplarnianych dla zakresu 1, zakresu 2 i zakresu 3 tych emisji w każdej istotnej kategorii;*
- b) opis zidentyfikowanych dźwigni dekarbonizacji i kluczowych działań planowanych w celu osiągnięcia celów, o których mowa w lit. a), w tym, w stosownych przypadkach, zmian w portfelu produktów i usług przedsiębiorstwa oraz przyjęcia nowych technologii;*
- c) wyjaśnienie i ilościowe określenie inwestycji i finansowania wspierających realizację planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu; oraz*
- d) opis roli organów administracyjnych, zarządzających i nadzorczych w odniesieniu do planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu.*

2. *Uznaje się, że przedsiębiorstwa, które zgłaszają plan transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu zgodnie z – w zależności od przypadku – art. 19a, 29a lub 40a dyrektywy 2013/34/UE, wypełniły obowiązek przyjęcia planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu określony w ust. 1 niniejszego artykułu.*

Uznaje się, że przedsiębiorstwa uwzględnione w planie transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu ich jednostki dominującej, zgłaszanego zgodnie z – w zależności od przypadku – art. 29a lub 40a dyrektywy 2013/34/UE, wypełniły wymóg przyjęcia planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu określony w ust. 1 niniejszego artykułu.

3. *Państwa członkowskie zapewniają, aby plan transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu, o którym mowa w ust. 1, był aktualizowany co 12 miesięcy i zawierał opis postępów poczynionych przez przedsiębiorstwo w osiąganiu celów, o których mowa w ust. 1 akapit drugi lit. a).*

Artykuł 23

Upoważniony przedstawiciel

1. Państwa członkowskie ***zapewniają, aby*** przedsiębiorstwo, ***o którym mowa w*** art. 2 ust. 2, ***prowadzące działalność w państwie członkowskim*** wyznaczyło na swojego upoważnionego przedstawiciela osobę prawną lub fizyczną z siedzibą lub miejscem zamieszkania w jednym z państw członkowskich, w których przedsiębiorstwo to prowadzi działalność. Wyznaczenie jest ważne po potwierdzeniu, że zostało zaakceptowane przez upoważnionego przedstawiciela.

2. Państwa członkowskie ***nakładają wymóg***, aby ***upoważniony przedstawiciel lub przedsiębiorstwo przekazały*** nazwę lub imię i nazwisko, adres, adres poczty elektronicznej i numer telefonu upoważnionego przedstawiciela ■ organowi nadzorcemu w państwie członkowskim, w którym dany upoważniony przedstawiciel ma miejsce zamieszkania lub siedzibę, ***oraz, gdy jest to inny organ, właściwemu organowi nadzorcemu, jak określono w art. 24 ust. 3***. Państwa członkowskie zapewniają, aby upoważniony przedstawiciel był zobowiązany do przedstawienia, na wniosek, egzemplarza dokumentu potwierdzającego wyznaczenie w języku urzędowym danego państwa członkowskiego dowolnemu organowi nadzorcemu.
3. Państwa członkowskie ***nakładają wymóg***, aby ***upoważniony przedstawiciel lub przedsiębiorstwo przekazały informację o tym***, że dane przedsiębiorstwo jest przedsiębiorstwem, o którym mowa w art. 2 ust. 2, organowi nadzorcemu w państwie członkowskim, w którym upoważniony przedstawiciel ma miejsce zamieszkania lub siedzibę, oraz, gdy jest to inny organ, ***właściwemu organowi nadzorcemu, o którym mowa w art. 24 ust. 3***.

4. Państwa członkowskie **wymagają**, aby każde przedsiębiorstwo upoważniło swojego upoważnionego przedstawiciela do otrzymywania od organów nadzorczych wiadomości dotyczących wszystkich kwestii niezbędnych do przestrzegania i egzekwowania przepisów **prawa krajowego** transponujących niniejszą dyrektywę. Przedsiębiorstwa są zobowiązane do przekazania swojemu upoważnionemu przedstawicielowi uprawnień i zasobów niezbędnych do współpracy z organami nadzorczymi.
5. *W przypadku gdy przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 ust. 2, nie wywiązuje się z obowiązków określonych w niniejszym artykule, wszystkie państwa członkowskie, w których dane przedsiębiorstwo prowadzi działalność, są właściwe do egzekwowania wykonania takich obowiązków zgodnie z ich prawem krajowym. Państwo członkowskie zamierzające wyegzekwować obowiązki określone w niniejszym artykule powiadamia organy nadzorcze za pośrednictwem Europejskiej Sieci Organów Nadzorczych utworzonej zgodnie z art. 28, tak aby inne państwa członkowskie nie egzekwowały tych przepisów.*

Artykuł 24

Organy nadzorcze

1. Każde państwo członkowskie wyznacza co najmniej jeden organ nadzorczy do celów nadzorowania przestrzegania obowiązków określonych w przepisach prawa krajowego przyjętych na podstawie art. 7–16 i art. 22.

2. Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 ust. 1, właściwym organem nadzorczym jest organ nadzorczy państwa członkowskiego, w którym przedsiębiorstwo ma siedzibę statutową.
3. Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 ust. 2, właściwym organem nadzorczym jest organ nadzorczy państwa członkowskiego, w którym przedsiębiorstwo ma oddział. Jeżeli dane przedsiębiorstwo nie ma oddziału w żadnym państwie członkowskim lub ma oddziały znajdujące się w różnych państwach członkowskich, właściwym organem nadzorczym jest organ nadzorczy w państwie członkowskim, w którym przedsiębiorstwo to osiągnęło największą część przychodów netto ze sprzedaży w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy przed datą wskazaną w art. 37 lub dniem, w którym dane przedsiębiorstwo po raz pierwszy spełniło kryteria określone w art. 2 ust. 2, w zależności od tego, która z tych dat jest późniejsza.

Przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 ust. 2, może – na podstawie zmiany okoliczności, w wyniku której dane przedsiębiorstwo osiąga największą część przychodów ze sprzedaży w Unii w innym państwie członkowskim – przedstawić należycie uzasadniony wniosek o zmianę organu nadzorczego właściwego w sprawie regulowania kwestii objętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy w odniesieniu do przedsiębiorstwa, które złożyło wniosek.

4. *W przypadku gdy jednostka dominująca wypełnia obowiązki wynikające z niniejszej dyrektywy w imieniu swoich jednostek zależnych zgodnie z art. 6, właściwy organ nadzorczy jednostki dominującej współpracuje z właściwym organem nadzorczym jednostki zależnej, który pozostanie właściwy do zapewnienia, by jednostka zależna podlegała wykonywaniu uprawnień zgodnie z art. 25. W tym względzie Europejska Sieć Organów Nadzorczych utworzona na mocy art. 28 ułatwia niezbędną współpracę, koordynację i wzajemną pomoc zgodnie z art. 28.*
5. Jeżeli dane państwo członkowskie wyznacza więcej niż jeden organ nadzorczy, wówczas państwo to musi zapewnić, aby odpowiednie kompetencje tych organów nadzorczych zostały wyraźnie określone, a organy te ściśle i skutecznie ze sobą współpracowały.
6. Państwa członkowskie mogą wyznaczyć organy sprawujące nadzór nad regulowanymi przedsiębiorstwami finansowymi również jako organy nadzorcze do celów niniejszej dyrektywy.

7. ***Do dnia ... [2 lata po wejściu w życie niniejszej dyrektywy]*** państwa członkowskie przekazują Komisji nazwy i dane kontaktowe organów nadzorczych wyznaczonych zgodnie z niniejszym artykułem, a także, jeżeli wyznaczono kilka organów nadzorczych, ich kompetencje. Państwa członkowskie informują Komisję o wszelkich zmianach tych danych.
8. Komisja podaje do wiadomości publicznej, w tym na swojej stronie internetowej, wykaz organów nadzorczych ***oraz, jeżeli w państwie członkowskim działa kilka organów nadzorczych, odnośne kompetencje tych organów w odniesieniu do niniejszej dyrektywy.*** Komisja regularnie aktualizuje wykaz na podstawie informacji otrzymanych od państw członkowskich.

9. Państwa członkowskie gwarantują niezależność organów nadzorczych i ■ zapewniają, aby organy te oraz wszystkie osoby zatrudnione przez nie obecnie lub w przeszłości, a także działający w imieniu tych organów audytorzy, **eksperti i wszelkie inne osoby**, wykonywali swoje uprawnienia w sposób bezstronny, przejrzysty i z należytych poszanowaniem obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej. W szczególności państwa członkowskie zapewniają, aby organy nadzorcze były niezależne pod względem prawnym i funkcjonalnym, **wolne od wpływów zewnętrznych – czy to bezpośrednich czy pośrednich – w tym** ze strony przedsiębiorstw objętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy lub innych interesów rynkowych, aby ich personel i osoby odpowiedzialne za zarządzanie nimi były wolne od konfliktów interesów, były objęte wymogami w zakresie poufności oraz aby powstrzymywały się od wszelkich czynności sprzecznych ze swoimi obowiązkami.
10. **Państwa członkowskie zapewniają, by organy nadzorcze publikowały i udostępniały w internecie roczne sprawozdanie ze swojej działalności na mocy niniejszej dyrektywy.**

Artykuł 25

Uprawnienia organów nadzorczych

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby organy nadzorcze miały odpowiednie uprawnienia i zasoby do wykonywania zadań powierzonych im na mocy niniejszej dyrektywy, w tym prawo do ***żądania od przedsiębiorstw*** informacji i do prowadzenia postępowań wyjaśniających związanych z wypełnianiem obowiązków określonych w ***art. 7–16***.
Państwa członkowskie wymagają, aby organy nadzorcze nadzorowały przyjmowanie i opracowywanie planu transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu zgodnie z wymogami przewidzianymi w art. 22 ust. 1.
2. Organ nadzorczy może wszcząć postępowanie wyjaśniające z własnej inicjatywy lub w związku z uzasadnionymi obawami, które zostały mu zgłoszone zgodnie z art. 26, jeżeli uzna, że posiada wystarczające informacje wskazujące na możliwe naruszenie przez przedsiębiorstwo obowiązków przewidzianych w przepisach prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy.

3. Inspekcje przeprowadza się zgodnie z prawem krajowym państwa członkowskiego, w którym ma miejsce inspekcja, i po uprzednim ostrzeżeniu przedsiębiorstwa, z wyjątkiem sytuacji, gdy uprzednie powiadomienie zmniejszyłoby skuteczność inspekcji. Jeżeli w ramach postępowania wyjaśniającego organ nadzorczy chce przeprowadzić inspekcję na terytorium państwa członkowskiego innego niż jego państwo, zwraca się o pomoc organu nadzorczego w tym państwie członkowskim zgodnie z art. 28 ust. 3.
4. Jeżeli w wyniku działań podjętych na podstawie ust. 1 i 2 organ nadzorczy stwierdzi nieprzestrzeganie przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy, wyznacza zainteresowanemu przedsiębiorstwu odpowiedni termin na podjęcie działań zaradczych, o ile działania takie są możliwe.

Zgodnie z, odpowiednio, art. 27 i 29 podjęcie działań zaradczych nie wyklucza nałożenia **kar** lub pociągnięcia do odpowiedzialności cywilnej.

5. Przy wykonywaniu swoich zadań organy nadzorcze mają co najmniej uprawnienia do:
- a) nakazania przedsiębiorstwu:
 - (i) *zaprzestania naruszeń przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy poprzez podjęcie działania lub zaprzestanie zachowania;*
 - (ii) *powstrzymania się od kolejnych przypadków danego zachowania; oraz*
 - (iii) *w stosownych przypadkach – zapewnienia środków zaradczych proporcjonalnych do naruszenia i koniecznych do jego zaprzestania;*
 - b) nakładania *kar* zgodnie z art. 27; *oraz*
 - c) przyjmowania środków tymczasowych *w przypadku bezpośredniego* ryzyka wystąpienia poważnej i nieodwracalnej szkody.

I

6. ***Organy nadzorcze wykonują uprawnienia, o których mowa w niniejszym artykule, zgodnie z prawem krajowym:***
- a) ***bezpośrednio;***
 - b) ***we współpracy z innymi organami; lub***
 - c) ***poprzez składanie wniosków do właściwych organów sądowych, które zapewniają, by środki ochrony prawnej były skuteczne i miały skutek równoważny karom nakładanym bezpośrednio przez organy nadzorcze.***
7. Państwa członkowskie zapewniają, aby każda osoba fizyczna lub prawna miała prawo do skutecznego środka ochrony prawnej przed sądem przeciwko prawnie wiążącej decyzji organu nadzorczego jej dotyczącej, ***zgodnie z prawem krajowym.***

8. *Państwa członkowskie zapewniają, aby organy nadzorcze prowadziły rejestr postępowań wyjaśniających, o których mowa w ust. 1, obejmujący w szczególności informacje o ich charakterze i wynikach, a także rejestr wszelkich działań w zakresie egzekwowania prawa podjętych na podstawie ust. 5.*
9. *Decyzje organów nadzorczych dotyczące przestrzegania przez przedsiębiorstwo przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy pozostają bez uszczerbku dla odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorstwa na mocy art. 29.*

Artykuł 26

Uzasadnione obawy

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby osoby fizyczne i prawne były uprawnione do zgłaszania – *za pomocą łatwo dostępnych kanałów* – uzasadnionych obaw dowolnemu organowi nadzorcemu, jeżeli na podstawie obiektywnych okoliczności mają powody, aby sądzić, że przedsiębiorstwo nie przestrzega przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy.

2. ***Państwa członkowskie zapewniają, aby na wniosek osób zgłaszających uzasadnione obawy organ nadzorczy podjął niezbędne środki w celu odpowiedniej ochrony tożsamości tych osób oraz ich danych osobowych, które w przypadku ujawnienia byłyby dla nich szkodliwe.***
3. W przypadku gdy uzasadniona obawa podlega kompetencjom innego organu nadzorczego, organ, do którego zgłoszono taką uzasadnioną obawę, przekazuje ją temu innemu organowi.
4. Państwa członkowskie zapewniają, aby organy nadzorcze ***w odpowiednim czasie*** rozpatrywały uzasadnione obawy i w stosownych przypadkach wykonywały swoje uprawnienia, o których mowa w art. 25.

5. Organ nadzorczy informuje, jak najszybciej i zgodnie z odpowiednimi przepisami prawa krajowego i prawa Unii, osoby, o których mowa w ust. 1, o wynikach oceny zgłoszonych przez tę osobę uzasadnionych obaw wraz z uzasadnieniem. ***Organ nadzorczy informuje również osoby zgłaszające uzasadnione obawy, które zgodnie z prawem krajowym mają uzasadniony interes w danej sprawie, o swojej decyzji o przyjęciu lub odrzuceniu wniosku o podjęcie działań, a także przekazuje im opis dalszych kroków i środków oraz praktyczne informacje na temat dostępu do administracyjnych i sądowych procedur odwoławczych.***
6. Państwa członkowskie zapewniają, aby osoby zgłaszające uzasadnione obawy zgodnie z niniejszym artykułem i mające – zgodnie z prawem krajowym – prawnie uzasadniony interes w tej sprawie, miały dostęp do sądu lub innego niezależnego i bezstronnego organu publicznego właściwych do oceny decyzji, działań lub zaniechania działania organu nadzorczego pod kątem ich zgodności z prawem materialnym i formalnym.

Artykuł 27

Kary

1. Państwa członkowskie ustanawiają przepisy dotyczące ***kar, w tym kar pieniężnych,*** mających zastosowanie w przypadku naruszeń przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy i podejmują wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia ich wykonywania. Przewidziane ***kary*** muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.
2. Przy podejmowaniu decyzji o ewentualnym nałożeniu ***kar***, a w przypadku decyzji o ich nałożeniu, przy określaniu ich charakteru i odpowiedniego poziomu, należy odpowiednio uwzględnić:
 - a) ***charakter, wagę i czas trwania naruszenia oraz dotkliwość skutków wynikających z tego naruszenia;***
 - b) ***wszelkie dokonane inwestycje i ukierunkowane wsparcie udzielone zgodnie z art. 10 i 11;***

- c) ewentualną współpracę z innymi podmiotami w celu zaradzenia odnośnym skutkom;*
- d) w stosownych przypadkach – zakres, w jakim decyzje dotyczące hierarchizacji zostały podjęte zgodnie z art. 9;*
- e) wszelkie stosowne wcześniejsze naruszenia przez przedsiębiorstwo przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy stwierdzone ostateczną decyzją;*
- f) zakres, w jakim przedsiębiorstwo podjęło wszelkie działania zaradcze w odniesieniu do danego przedmiotu;*
- g) zyski osiągnięte lub straty uniknięte przez przedsiębiorstwo w związku z naruszeniem;*
- h) inne czynniki obciążające lub łagodzące mające zastosowanie do okoliczności danej sprawy.*

3. *Państwa członkowskie przewidują przynajmniej następujące kary:*

a) *kary pieniężne;*

b) *jeżeli przedsiębiorstwo nie zastosuje się do decyzji o nałożeniu kary pieniężnej w mającym zastosowanie terminie – publiczne oświadczenie wskazujące przedsiębiorstwo odpowiedzialne za naruszenie i charakter naruszenia.*

4. W przypadku nałożenia *kar* pieniężnych ich wysokość zależy od osiągniętych przez przedsiębiorstwo przychodów *netto* ze sprzedaży w *skali światowej*. *Maksymalny limit kar pieniężnych wynosi co najmniej 5 % osiągniętych przez przedsiębiorstwo przychodów netto ze sprzedaży w skali światowej w roku obrotowym poprzedzającym rok, w którym podjęto decyzję o nałożeniu kary.*

Państwa członkowskie zapewniają, aby w odniesieniu do przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. b) i art. 2 ust. 2 lit. b), przy obliczaniu kar pieniężnych uwzględniano skonsolidowane przychody ze sprzedaży zgłoszone przez jednostkę dominującą najwyższego szczebla.

5. Państwa członkowskie zapewniają, by wszelkie decyzje organów nadzorczych dotyczące *kar* z tytułu *naruszenia przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie* niniejszej dyrektywy były publikowane, *pozostawały publicznie dostępne przez co najmniej 5 lat i przesyłane Europejskiej Sieci Organów Nadzorczych utworzonej na mocy art. 28. Opublikowana decyzja nie może zawierać żadnych danych osobowych w rozumieniu art. 4 pkt 1 rozporządzenia (UE) 2016/679.*

Artykuł 28

Europejska Sieć Organów Nadzorczych

1. Komisja ustanawia Europejską Sieć Organów Nadzorczych, w skład której wchodzi przedstawiciele organów nadzorczych. Europejska Sieć Organów Nadzorczych ułatwia współpracę organów nadzorczych oraz koordynację i dostosowanie praktyk organów nadzorczych w zakresie regulacji, prowadzenia postępowań wyjaśniających, nakładania sankcji i sprawowania nadzoru, a także, w stosownych przypadkach, wymianę informacji między tymi organami.

Komisja może zaprosić agencje Unii dysponujące odpowiednią wiedzą specjalistyczną w dziedzinach objętych zakresem niniejszej dyrektywy do przyłączenia się do Europejskiej Sieci Organów Nadzorczych.

2. *Państwa członkowskie współpracują z Europejską Siecią Organów Nadzorczych w celu zidentyfikowania przedsiębiorstw w ramach swoich jurysdykcji, w szczególności przez przekazywanie wszelkich niezbędnych informacji służących ocenie, czy przedsiębiorstwo z państwa trzeciego spełnia kryteria określone w art. 2. Komisja ustanawia bezpieczny system wymiany informacji dotyczących przychodów netto ze sprzedaży osiągniętych w Unii przez przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 2 ust. 2, niemające oddziału w żadnym państwie członkowskim lub mające oddziały znajdujące się w różnych państwach członkowskich, jeżeli państwa członkowskie regularnie przekazują posiadane informacje dotyczące przychodów netto ze sprzedaży osiągniętych przez takie przedsiębiorstwa. Komisja analizuje te informacje w rozsądnym terminie i powiadamia państwo członkowskie, w którym dane przedsiębiorstwo osiągnęło największą część przychodów netto ze sprzedaży w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy, o tym, że dane przedsiębiorstwo jest przedsiębiorstwem, o którym mowa w art. 2 ust. 2, i że organ nadzorczy państwa członkowskiego jest właściwy zgodnie z art. 24 ust. 3.*

3. Organy nadzorcze przekazują sobie stosowne informacje i świadczą wzajemną pomoc w wykonywaniu swoich obowiązków oraz wprowadzają środki na rzecz skutecznej wzajemnej współpracy. Wzajemna pomoc obejmuje współpracę mającą na celu wykonywanie uprawnień, o których mowa w art. 25, w tym w odniesieniu do inspekcji oraz wniosków o udzielenie informacji.
4. Organy nadzorcze podejmują wszelkie odpowiednie kroki niezbędne do tego, aby odpowiedzi na wniosek innego organu nadzorczego o udzielenie pomocy udzielić bez zbędnej zwłoki i nie później niż w terminie miesiąca od otrzymania wniosku. ***Jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczności sprawy, okres ten może zostać przedłużony maksymalnie o dwa miesiące na podstawie odpowiedniego uzasadnienia.*** Kroki takie mogą obejmować w szczególności przekazanie stosownych informacji o przebiegu postępowania wyjaśniającego.
5. Wniosek o pomoc zawiera wszelkie niezbędne informacje, w tym cel i uzasadnienie wniosku. Organy nadzorcze wykorzystują informacje uzyskane na podstawie wniosku o pomoc wyłącznie do celów, których dotyczył wniosek.

6. Wezwany organ nadzorczy informuje organ nadzorczy, od którego pochodzi wniosek, o rezultatach lub w stosownym przypadku o postępach lub środkach, które mają być zastosowane w związku z wnioskiem o udzielenie pomocy.

7. Organy nadzorcze nie pobierają od siebie nawzajem opłat z tytułu działań i środków zastosowanych na podstawie wniosku o udzielenie pomocy.

Organy nadzorcze mogą jednak uzgodnić zasady dokonywania wzajemnego zwrotu konkretnych wydatków poniesionych w wyniku świadczenia pomocy w wyjątkowych przypadkach.

8. Organ nadzorczy właściwy na podstawie art. 24 ust. 3 informuje Europejską Sieć Organów Nadzorczych o tym fakcie oraz o wszelkich wnioskach o zmianę właściwego organu nadzorczego.

9. Jeżeli istnieją wątpliwości co do przydziału kompetencji, informacje, na których opiera się ten przydział, zostaną przekazane Europejskiej Sieci Organów Nadzorczych, która może koordynować starania na rzecz znalezienia rozwiązania.

10. Europejska Sieć Organów Nadzorczych publikuje:

- a) *decyzje organów nadzorczych zawierające kary, o których mowa w art. 27 ust. 5; oraz*
- b) *orientacyjny wykaz przedsiębiorstw z państw trzecich podlegających niniejszej dyrektywie.*

I

Artykuł 29

Odpowiedzialność cywilna *przedsiębiorstw i prawo do pełnej rekompensaty*

1. Państwa członkowskie zapewniają *możliwość pociągnięcia przedsiębiorstwa do odpowiedzialności za szkody wyrządzone osobie fizycznej lub prawnej, pod warunkiem że:*
 - a) *przedsiębiorstwo umyślnie lub w wyniku zaniedbania nie wypełniło obowiązków określonych w art. 10 i 11, w przypadku gdy prawo, zakaz lub obowiązki wymienione w załączniku do niniejszej dyrektywy mają na celu ochronę osoby fizycznej lub prawnej; oraz*
 - b) *w wyniku niewypełnienia obowiązków, o którym mowa w lit. a), wyrządzono szkodę interesowi prawnemu osoby fizycznej lub prawnej chronionemu na mocy prawa krajowego.*

Przedsiębiorstwo nie może zostać pociągnięte do odpowiedzialności, jeżeli szkoda została wyrządzona wyłącznie przez jego partnerów biznesowych w jego łańcuchu działalności.

I

2. *W przypadku gdy przedsiębiorstwo jest pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z ust. 1, osoba fizyczna lub prawna ma prawo do pełnej rekompensaty za zaistniałą szkodę zgodnie z prawem krajowym. Pełna rekompensata przewidziana w niniejszej dyrektywie nie prowadzi do nadmiernej rekompensaty, ani w drodze odszkodowania karnego, ani odszkodowania wielokrotnego, ani innego rodzaju odszkodowania.*
3. *Państwa członkowskie zapewniają, aby:*
 - a) *przepisy krajowe dotyczące początku, czasu trwania, zawieszenia lub przerwania biegu terminu przedawnienia nie utrudniały nadmiernie wnoszenia powództw o odszkodowanie, a w żadnym razie nie były bardziej restrykcyjne niż przepisy dotyczące krajowych ogólnych systemów odpowiedzialności cywilnej;*

termin przedawnienia na wniesienie powództwa o odszkodowanie na mocy niniejszej dyrektywy wynosi co najmniej pięć lat, a w żadnym razie nie może być krótszy niż termin przedawnienia określony w krajowych ogólnych systemach odpowiedzialności cywilnej;

bieg terminów przedawnienia nie rozpoczyna się, zanim nie ustanie naruszenie ani zanim strona skarżąca nie dowie się lub zanim nie będzie można od niej zasadnie oczekiwać wiedzy o:

- (i) zachowaniu i fakcie, że stanowi ono naruszenie;*
 - (ii) tym, że naruszenie wyrządziło jej szkodę; oraz*
 - (iii) tożsamości sprawcy naruszenia;*
- b) koszty postępowania nie były dyskryminacyjne dla stron skarżących dochodzących sprawiedliwości;*
- c) strony skarżące mogły ubiegać się o zastosowanie środków nakazujących zaprzestanie szkodliwych praktyk, m.in. w postępowaniu uproszczonym; środki takie mają postać środka ostatecznego lub tymczasowego w celu zaprzestania naruszeń przepisów prawa krajowego przyjętych na podstawie niniejszej dyrektywy poprzez podjęcie działania lub zaprzestanie zachowania;*

- d) *stworzyć rozsądne warunki, na jakich domniemana strona poszkodowana może upoważnić związek zawodowy, pozarządową organizację działającą na rzecz praw człowieka lub środowiska lub inną organizację pozarządową oraz – zgodnie z prawem krajowym – krajowe instytucje praw człowieka, mające siedzibę w dowolnym państwie członkowskim, do wniesienia powództwa w celu egzekwowania praw domniemanych osób poszkodowanych, bez uszczerbku dla krajowych przepisów postępowania cywilnego;*

związek zawodowy lub organizacja pozarządowa mogą zostać upoważnione na podstawie akapitu pierwszego niniejszego ustępu, jeżeli spełniają wymogi określone w prawie krajowym; wymogi te mogą obejmować utrzymanie swojej stałej obecności i – zgodnie z ich statutem – brak zaangażowania komercyjnego i nie tylko tymczasowo w realizację praw chronionych na mocy niniejszej dyrektywy lub odpowiadających im praw w prawie krajowym;

- e) *jeżeli powództwo zostanie wniesione, a strona skarżąca przedstawi umotywowane uzasadnienie zawierające racjonalnie dostępne fakty i dowody wystarczające do potwierdzenia wiarygodności jej roszczenia o odszkodowanie i wskaże, że dodatkowe dowody znajdują się pod kontrolą przedsiębiorstwa – sądy mogły nakazać ujawnienie takich dowodów przez przedsiębiorstwo zgodnie z krajowym prawem procesowym;*

sądy krajowe ograniczają zakres ujawnienia dowodów do tego, co jest niezbędne i proporcjonalne, aby uzasadnić potencjalne roszczenie lub roszczenie odszkodowawcze, oraz stosują jedynie takie zabezpieczenie dowodów, które jest proporcjonalne i niezbędne, aby uzasadnić takie roszczenie odszkodowawcze; określając, czy nakaz ujawnienia lub zabezpieczenia dowodów jest proporcjonalny, sądy krajowe rozważają, w jakim stopniu roszczenie lub obrona są poparte dostępnymi faktami i dowodami uzasadniającymi wnioski o ujawnienie dowodów; zakres i koszt ujawnienia, a także uzasadnione interesy wszystkich stron, w tym wszelkich zainteresowanych stron trzecich, również po to, by zapobiec ogólnemu wyszukiwaniu informacji, które prawdopodobnie nie byłyby istotne dla stron postępowania; fakt, czy w dowodach, które mają zostać ujawnione, znajdują się informacje poufne, szczególnie dotyczące stron trzecich, oraz jakie uzgodnienia wprowadzono w celu ochrony takich informacji poufnych;

państwa członkowskie zapewniają, by sądy krajowe były uprawnione do nakazania ujawnienia dowodów zawierających informacje poufne, w przypadku gdy uznają je za istotne dla powództwa o odszkodowanie; państwa członkowskie zapewniają, by nakazując ujawnienie takich informacji, sądy krajowe dysponowały skutecznymi środkami ochrony takich informacji.

4. ***Przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w inicjatywach branżowych lub wielostronnych lub korzystały z niezależnej weryfikacji zewnętrznej lub klauzul umownych, aby wesprzeć realizację obowiązków w zakresie należytej staranności, mogą mimo to zostać pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z niniejszym artykułem.***

5. Odpowiedzialność cywilna przedsiębiorstwa za szkody powstałe na mocy niniejszego przepisu pozostaje bez uszczerbku dla odpowiedzialności cywilnej jego jednostek zależnych lub bezpośrednich i pośrednich partnerów biznesowych w łańcuchu ***działalności przedsiębiorstwa.***

Jeżeli szkoda została spowodowana wspólnie przez przedsiębiorstwo i jego jednostkę zależną, bezpośredniego lub pośredniego partnera biznesowego, ponoszą oni odpowiedzialność solidarną, bez uszczerbku dla przepisów prawa krajowego dotyczących warunków odpowiedzialności solidarnej i dotyczących prawa regresu.

6. Zasady odpowiedzialności cywilnej wynikające z niniejszej dyrektywy ***nie ograniczają odpowiedzialności przedsiębiorstw wynikającej z unijnych lub krajowych systemów prawnych oraz*** pozostają bez uszczerbku dla unijnych lub krajowych przepisów dotyczących odpowiedzialności cywilnej związanej z niekorzystnymi skutkami dla praw człowieka lub niekorzystnymi skutkami dla środowiska, które to przepisy przewidują odpowiedzialność w sytuacjach nieobjętych niniejszą dyrektywą lub które przewidują bardziej rygorystyczny system odpowiedzialności niż niniejsza dyrektywa.

7. Państwa członkowskie zapewniają, aby [] przepisy prawa krajowego transponujące niniejszy artykuł miały nadrzędne, bezwzględnie obowiązujące zastosowanie w przypadkach, gdy prawem właściwym dla roszczeń w tym zakresie nie jest prawo krajowe żadnego z państw członkowskich.

Artykuł 30

Zgłaszanie naruszeń i ochrona osób dokonujących zgłoszeń

Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, aby dyrektywa (UE) 2019/1937 miała zastosowanie do zgłaszania [] naruszeń przepisów prawa krajowego transponujących niniejszą dyrektywę oraz do ochrony osób zgłaszających takie naruszenia.

Artykuł 31

Wsparcie publiczne, zamówienia publiczne i koncesje publiczne

Państwa członkowskie zapewniają, aby wypełnianie obowiązków wynikających z przepisów prawa krajowego transponujących niniejszą dyrektywę lub ich dobrowolne wdrożenie kwalifikowały się jako aspekt środowiskowy lub społeczny, który instytucje zamawiające mogą – zgodnie z dyrektywą 2014/23/UE, 2014/24/UE i 2014/25/UE – uwzględnić jako część kryteriów udzielania zamówień publicznych i koncesji, oraz warunek środowiskowy lub społeczny, który instytucje zamawiające mogą – zgodnie z tymi dyrektywami – ustanowić w związku z realizacją zamówień publicznych i umów koncesji.

I

Artykuł 32

Zmiana w dyrektywie (UE) **2019/1937**

W pkt E.2 części I załącznika do dyrektywy (UE) **2019/1937** dodaje się podpunkt w brzmieniu:

„(vi) **■** Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) .../... z dnia ... w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz zmieniająca dyrektywę (UE) 2019/1937 **i rozporządzenie (UE) 2023/2859 (Dz.U. L z ..., s. ...)**⁺.

⁺ Dz.U.: proszę wstawić w tekście numer dyrektywy zawartej w dokumencie 2022/0051(COD), jej datę oraz odniesienie do Dziennika Urzędowego.”

Artykuł 33

Zmiana w rozporządzeniu (UE) 2023/2859

W części B załącznika do rozporządzenia (UE) 2023/2859 dodaje się punkt w brzmieniu:

- „17. „Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) .../... z dnia ... w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz zmieniająca dyrektywę (UE) 2019/1937 i rozporządzenie (UE) 2023/2859 (Dz.U. L z ..., s. ...)“.*

⁺ *Dz.U.: proszę wstawić w tekście numer dyrektywy zawartej w dokumencie 2022/0051(COD), jej datę oraz odniesienie do Dziennika Urzędowego.”*

Artykuł 34

Wykonywanie przekazywanych uprawnień

1. Powierzenie Komisji uprawnień do przyjmowania aktów delegowanych podlega warunkom określonym w niniejszym artykule.

2. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. **3 ust. 2 i art. 16**, powierza się Komisji na czas nieokreślony od ... *[data wejścia w życie niniejszej dyrektywy]*.
3. Przekazanie uprawnień, o którym mowa w art. **3 ust. 2 i art. 16**, może zostać w dowolnym momencie odwołane przez Parlament Europejski lub przez Radę. Decyzja o odwołaniu kończy przekazanie określonych w niej uprawnień. Decyzja o odwołaniu staje się skuteczna następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* lub w późniejszym terminie określonym w tej decyzji. Nie wpływa ona na ważność już obowiązujących aktów delegowanych.
4. Przed przyjęciem aktu delegowanego Komisja konsultuje się z ekspertami wyznaczonymi przez każde państwo członkowskie zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa.
5. Niezwłocznie po przyjęciu aktu delegowanego Komisja przekazuje go równocześnie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.

6. Akt delegowany przyjęty na podstawie art. **3 ust. 2 lub art. 16** wchodzi w życie tylko wówczas, gdy ani Parlament Europejski, ani Rada nie wyraziły sprzeciwu w terminie dwóch miesięcy od przekazania tego aktu Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, lub gdy, przed upływem tego terminu, zarówno Parlament Europejski, jak i Rada poinformowały Komisję, że nie wniosą sprzeciwu. Termin ten przedłuża się o dwa miesiące z inicjatywy Parlamentu Europejskiego lub Rady. ■

Artykuł 35

Procedura komitetowa

1. ***Komisję wspomaga komitet. Komitet ten jest komitetem w rozumieniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011⁴⁸.***
2. ***W przypadku odesłania do niniejszego ustępu stosuje się art. 4 rozporządzenia (UE) nr 182/2011.***

⁴⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. ustanawiające przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję (Dz.U. L 55 z 28.2.2011, s. 13).

Artykuł 36

Przegląd *i sprawozdawczość*

1. *Komisja przedkłada Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie na temat konieczności ustanowienia dodatkowych wymogów należytej staranności w zakresie zrównoważonego rozwoju dostosowanych do regulowanych przedsiębiorstw finansowych w odniesieniu do świadczenia usług finansowych i działalności inwestycyjnej oraz wariantów takich wymogów w zakresie należytej staranności, a także ich skutków, zgodnie z celami niniejszej dyrektywy.*

W sprawozdaniu uwzględnia się inne akty ustawodawcze Unii mające zastosowanie do regulowanych przedsiębiorstw finansowych. Jest ono publikowane jak najszybciej od dnia ... [data wejścia w życie niniejszej dyrektywy], ale nie później niż dnia ... [dwa lata po dacie wejścia w życie niniejszej dyrektywy]. W stosownych przypadkach sprawozdaniu towarzyszy wniosek ustawodawczy.

2. ***Do dnia ...*** [sześć lat po dacie wejścia w życie niniejszej dyrektywy], ***a następnie co trzy lata***, Komisja przedkłada Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z wdrażania niniejszej dyrektywy ***i jej skuteczności w osiągnięciu jej celów, w szczególności w zakresie zaradzania niekorzystnym skutkom. W stosownych przypadkach*** sprawozdaniu towarzyszy wniosek ustawodawczy. ***W pierwszym sprawozdaniu*** ocenia się ***m.in.*** następujące kwestie:

- a) ***wpływ niniejszej dyrektywy na MŚP, wraz z oceną skuteczności poszczególnych środków i narzędzi wsparcia udostępnianych MŚP przez Komisję i państwa członkowskie;***

- b) zakres niniejszej dyrektywy pod kątem objętych nią przedsiębiorstw, fakt, czy zapewnia on skuteczność niniejszej dyrektywy w świetle jej celów, równe warunki działania dla podmiotów objętych dyrektywą oraz by przedsiębiorstwa nie mogły obchodzić stosowania niniejszej dyrektywy, w tym:*
- czy art. 3 ust. 1 lit. a) należy zmienić, tak aby objąć niniejszą dyrektywą podmioty utworzone jako formy prawne inne niż te wymienione w załączniku I lub załączniku II do dyrektywy 2013/34/UE;*
 - czy modele biznesowe lub formy współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami zewnętrznymi innymi niż te objęte art. 2 powinny zostać włączone w zakres niniejszej dyrektywy;*

- *czy należy zmienić progi liczby pracowników i przychodów netto ze sprzedaży, określone w art. 2, oraz czy konieczne jest wprowadzenie podejścia sektorowego w sektorach wysokiego ryzyka;*
 - *czy należy zmienić kryterium przychodów netto ze sprzedaży osiągniętych w Unii, określone w art. 2 ust. 2;*
- c) *czy należy zmienić definicję terminu „łańcuch działalności”;*
- d) *czy należy zmienić załącznik do niniejszej dyrektywy, m.in. w świetle rozwoju sytuacji międzynarodowej, oraz czy należy go rozszerzyć na dodatkowe niekorzystne skutki, w szczególności niekorzystne skutki dla dobrych rządów;*

- e) *czy należy zmienić przepisy dotyczące przeciwdziałania zmianie klimatu, przewidziane w niniejszej dyrektywie, zwłaszcza w odniesieniu do opracowywania planów transformacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu, ich przyjęcia i wdrożenia przez przedsiębiorstwa, a także uprawnień organów nadzorczych związanych z tymi przepisami;*
- f) *skuteczność mechanizmów egzekwowania wprowadzonych na szczeblu krajowym, kar i przepisów dotyczących odpowiedzialności cywilnej;*
- g) *czy konieczne są zmiany w poziomie harmonizacji przewidzianym w niniejszej dyrektywie w celu zapewnienia równych warunków działania dla przedsiębiorstw na rynku wewnętrznym, w tym konwergencji i rozbieżności między przepisami prawa krajowego państw członkowskich transponującymi niniejszą dyrektywę.*

Artykuł 37
Transpozycja

1. Państwa członkowskie przyjmują i publikują, do dnia ... **[2 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy]**, przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy. Niezwłocznie przekazują Komisji tekst tych przepisów.

Państwa członkowskie stosują te przepisy:

- a) od dnia ... **[3 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy]** w odniesieniu do przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 1 *lit. a) i b)*, **które utworzono zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego i które zatrudniały średnio ponad 5 000 pracowników i osiągnęły przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 1 500 000 000 EUR w ostatnim roku obrotowym poprzedzającym dzień ... [3 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy], za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte, z wyjątkiem środków niezbędnych do wykonania art. 16, które państwa członkowskie stosują względem tych przedsiębiorstw za lata obrotowe rozpoczynające się w dniu 1 stycznia 2028 r. lub po tej dacie;**
- b) od dnia ... **[4 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy]** w odniesieniu do przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 1 *lit. a) i b)*, które utworzono zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego i które zatrudniały średnio ponad 3 000 pracowników i osiągnęły przychody netto ze sprzedaży w skali światowej w wysokości ponad 900 000 000 EUR w ostatnim roku obrotowym poprzedzającym dzień ... **[4 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy]**, za który roczne sprawozdanie finansowe zostało lub powinno być zostać przyjęte, z wyjątkiem środków niezbędnych do wykonania art. 16, które państwa członkowskie stosują względem tych przedsiębiorstw za lata obrotowe rozpoczynające się w dniu 1 stycznia 2029 r. lub po tej dacie;

- c) od dnia ... [3 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy] w odniesieniu do przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 2 lit. a) i b), *które utworzono zgodnie z ustawodawstwem państwa trzeciego i które osiągnęły przychody netto ze sprzedaży w wysokości ponad 1 500 000 000 EUR w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy poprzedzający dzień ... [3 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy], z wyjątkiem środków niezbędnych do wykonania art. 16, które państwa członkowskie stosują względem tych przedsiębiorstw za lata obrotowe rozpoczynające się w dniu 1 stycznia 2028 r. lub po tej dacie;*
- d) od dnia ... [4 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy] w odniesieniu do przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 2 lit. a) i b), które utworzono zgodnie z ustawodawstwem państwa trzeciego i które osiągnęły przychody netto ze sprzedaży w wysokości ponad 900 000 000 EUR w Unii w roku obrotowym poprzedzającym ostatni rok obrotowy poprzedzający dzień ... [4 lata od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy], z wyjątkiem środków niezbędnych do wykonania art. 16, które państwa członkowskie stosują względem tych przedsiębiorstw za lata obrotowe rozpoczynające się w dniu 1 stycznia 2029 r. lub po tej dacie;
- e) *od dnia ... [5 lat od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy] w odniesieniu do wszystkich innych przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. a) i b) oraz w art. 2 ust. 2 lit. a) i b), i przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. c) i art. 2 ust. 2 lit. c), z wyjątkiem środków niezbędnych do wykonania art. 16, które państwa członkowskie stosują względem tych przedsiębiorstw za lata obrotowe rozpoczynające się w dniu 1 stycznia 2029 r. lub po tej dacie.*

Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określone są przez państwa członkowskie.

2. Państwa członkowskie przekazują Komisji teksty podstawowych przepisów prawa krajowego, przyjętych w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą.

Artykuł 38
Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Artykuł 39
Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich.

Sporządzono w ...,

W imieniu Parlamentu Europejskiego

Przewodnicząca

W imieniu Rady

Przewodniczący

ZAŁĄCZNIK

CZĘŚĆ I

I **1. PRAWA I ZAKAZY OKREŚLONE W MIĘDZYNARODOWYCH INSTRUMENTACH W DZIEDZINIE PRAW CZŁOWIEKA**

- 1. Prawo do życia, interpretowane zgodnie z art. 6 ust. 1 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych. Naruszenie tego prawa obejmuje, choć nie wyłącznie, prywatnych lub publicznych pracowników ochrony, którzy chronią zasoby, zakłady lub personel przedsiębiorstwa, powodujących śmierć osoby z powodu braku instrukcji lub kontroli ze strony przedsiębiorstwa.**
- 2. Zakaz tortur, okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, interpretowany zgodnie z art. 7 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych. Obejmuje to, choć nie wyłącznie, prywatnych lub publicznych pracowników ochrony, którzy chronią zasoby, zakłady lub personel przedsiębiorstwa i którzy poddają osobę torturom lub okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu z powodu braku instrukcji lub kontroli ze strony przedsiębiorstwa.**

3. ■ Prawo do wolności i bezpieczeństwa, *interpretowane zgodnie z art. 9 ust. 1 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych.*
4. ■ Zakaz samowolnej lub bezprawnej ingerencji w życie prywatne, rodzinne i domowe osoby lub w jej korespondencję, a także zakaz *bezpprawnych* zamachów na *część lub* dobre imię osoby, *interpretowany zgodnie z art. 17 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych.*
5. ■ Zakaz ingerencji w wolność myśli, sumienia i wyznania, *interpretowany zgodnie z art. 18 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych.*
6. ■ Prawo do korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, w tym godziwego zarobku *i odpowiedniej płacy zapewniającej utrzymanie na minimalnym poziomie dla pracowników oraz odpowiedni dochód zapewniający utrzymanie na minimalnym poziomie dla osób prowadzących działalność na własny rachunek i małych gospodarstw rolnych, który te osoby i gospodarstwa otrzymują w zamian za swoją pracę i produkcję*, zadowalających warunków życia, warunków pracy odpowiadających wymaganiom bezpieczeństwa i higieny oraz rozsądnego ograniczenia czasu pracy, *interpretowane zgodnie z art. 7 i 11 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych.*

7. ■ Zakaz ograniczania dostępu pracowników do odpowiednich warunków mieszkaniowych, jeżeli korzystają oni z zakwaterowania zapewnionego przez przedsiębiorstwo, oraz zakaz ograniczania dostępu pracowników do odpowiedniego wyżywienia, odzieży oraz wody i warunków sanitarnych w *miejscu pracy, interpretowany zgodnie* z art. 11 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych.
8. ■ Prawo dziecka do *jak najwyższego poziomu zdrowia, interpretowane zgodnie* z art. 24 Konwencji o prawach dziecka; ■ prawo *do nauki, interpretowane zgodnie* z art. 28 Konwencji o prawach dziecka; ■ prawo *do odpowiedniego* poziomu życia, *interpretowane zgodnie* z art. 27 Konwencji o prawach dziecka; *prawo dziecka do ochrony przed wyzyskiem ekonomicznym, przed wykonywaniem jakiejkolwiek pracy, która może być niebezpieczna lub też może kolidować z kształceniem dziecka, bądź może być szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego lub społecznego, interpretowane zgodnie* z art. 32 Konwencji o prawach dziecka; prawo dziecka do ochrony przed wszelkimi formami wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych oraz do ochrony przed uprowadzeniem, sprzedażą bądź nielegalnym przemieszczeniem w inne miejsce w jego kraju lub za granicą w celu wykorzystania, *interpretowane zgodnie* z art. 34 i 35 Konwencji o prawach dziecka.

9. **■ Zakaz zatrudniania dzieci poniżej wieku, w którym ustaje obowiązek szkolny,**
a w każdym razie przed ukończeniem 15. roku życia, chyba że przewidziano to w prawie
miejsca zatrudnienia, **zgodnie z art. 2 ust. 4 Konwencji nr 138 Międzynarodowej**
Organizacji Pracy dotyczącej najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia z 1973 r.,
interpretowany zgodnie z art. 4–8 Konwencji nr 138 Międzynarodowej Organizacji Pracy
dotyczącej najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia z 1973 r.
10. **■ Zakaz ■ najgorszych form pracy dzieci ■ (osób poniżej 18. roku życia), interpretowany**
zgodnie z art. 3 ■ Konwencji nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej
zakazu najgorszych form pracy dzieci z 1999 r. Powyższe obejmuje:
- a) wszystkie formy niewolnictwa lub praktyk podobnych do niewolnictwa, takich jak
sprzedaż i handel dziećmi, niewolnictwo za długi i pańszczyzna, a także pracę
przymusową lub obowiązkową, w tym przymusowe lub obowiązkowe rekrutowanie
dzieci do udziału w konflikcie zbrojnym;

- b) wykorzystywanie, angażowanie lub proponowanie dziecka do prostytucji, produkcji pornografii lub przedstawień pornograficznych;
 - c) wykorzystywanie, angażowanie lub proponowanie dziecka do nielegalnej działalności, w szczególności do produkcji ■ narkotyków lub handlu nimi; **oraz**
 - d) pracę, która ze względu na swój charakter lub okoliczności, w których jest wykonywana, może zagrażać zdrowiu, bezpieczeństwu lub moralności dzieci.
11. ■ Zakaz pracy przymusowej ***lub obowiązkowej, co obejmuje*** wszelką pracę lub usługi wymuszone od dowolnej osoby pod groźbą jakiegokolwiek kary i do których wykonania dana osoba nie zgłosiła się dobrowolnie, na przykład w wyniku niewolnictwa za długi lub handlu ludźmi, ***interpretowany zgodnie z art. 2 ust. 1 Konwencji nr 29 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r.*** Praca przymusowa ***lub obowiązkowa nie obejmuje*** wszelkiej pracy lub usług, które są zgodne z art. 2 ust. 2 Konwencji nr 29 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r. lub z art. 8 ust. 3 lit. b) i c) Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych.

12. ■ Zakaz stosowania wszelkich form niewolnictwa *i handlu niewolnikami, w tym* praktyk zbliżonych do niewolnictwa, pańszczyzny lub innych form dominacji lub opresji w miejscu pracy, takich jak skrajne przypadki wyzysku ekonomicznego lub wykorzystywania seksualnego i poniżania, *lub handlu ludźmi, interpretowany zgodnie z art. 8 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych.*

■

13. ■ Prawo do swobodnego stowarzyszania się, zgromadzania się, prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, *interpretowane zgodnie z art. 21 i 22 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, art. 8 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, Konwencją nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącą wolności związkowej i ochrony praw związkowych z 1948 r. oraz Konwencją nr 98 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącą stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych z 1949 r. Prawa te obejmują:*
- a) pracownicy mają prawo do tworzenia związków zawodowych lub przystępowania do nich;

- b) tworzenie związków zawodowych, przystępowanie do nich i członkostwo w takich związkach nie może być wykorzystywane jako powód do nieuzasadnionej dyskryminacji lub działań odwetowych;
- c) **związki zawodowe** mają swobodę działania ■ zgodnie ze swoimi statutami i regulaminami, bez ingerencji władz; **oraz**
- d) prawo strajku i prawo do rokowań zbiorowych.

14. ■ Zakaz nierównego traktowania w zakresie zatrudniania, chyba że jest to uzasadnione wymogami zatrudnienia, **interpretowany zgodnie z art. 2 i ■ 3** Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 100 dotyczącej jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości z 1951 r., **art. 1 i ■ 2** Konwencji nr 111 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu z 1958 r. oraz art. 7 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Obejmuje **to** w szczególności:

- a) **wypłacanie nierównego wynagrodzenia za pracę o takiej samej wartości; oraz**

- b) *dyskryminację ze względu na pochodzenie narodowe lub społeczne, rasę, kolor skóry, płeć, religię, poglądy polityczne.*

15. **■** Zakaz powodowania jakiegokolwiek wymiernej degradacji środowiska, takiej jak szkodliwa zmiana w glebie, zanieczyszczenie wody lub powietrza, szkodliwe emisje, nadmierne zużycie wody, ***degradacja gruntów*** lub inny wpływ na zasoby naturalne, ***taki jak wylesianie, w wyniku którego:***

- a) dochodzi do ***znaczącego*** ograniczenia zasobów naturalnych potrzebnych do zachowania i produkcji żywności;
- b) ludzie tracą dostęp do bezpiecznej i czystej wody pitnej;
- c) ludzie mają utrudniony dostęp do urządzeń sanitarnych lub urządzenia te zostają zniszczone;
- d) powstają szkody dla zdrowia, bezpieczeństwa, normalnego użytkowania gruntów lub legalnie nabytego mienia danej osoby;

e) *dochodzi do znacznego niekorzystnego wpływu na usługi ekosystemowe, za pośrednictwem których ekosystem przyczynia się bezpośrednio lub pośrednio do dobrostanu człowieka;*

interpretowany zgodnie z art. 6 ust. 1 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych oraz art. 11 i 12 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych.

16. ***Prawo osób, grup i społeczności do gruntów i zasobów oraz do niepozbawiania ich środków utrzymania, które oznacza*** zakaz bezprawnego eksmitowania lub przejęcia gruntów, lasów i obszarów wodnych w ramach pozyskiwania, zagospodarowania lub innego ***użytkowania*** gruntów, lasów i obszarów wodnych, w tym poprzez wylesianie, których użytkowanie zapewnia odpowiedni poziom życia ludzi, ***interpretowane zgodnie z art. 1 i 27 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych oraz z art. 1, 2 i 11 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych.***

2. INSTRUMENTY DOTYCZĄCE PRAW CZŁOWIEKA I PODSTAWOWYCH WOLNOŚCI

■

- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych;
- Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych;

■

- Konwencja o prawach dziecka;

■

- Główne/podstawowe konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy:
- Konwencja dotycząca wolności związkowej i ochrony praw związkowych z 1948 r. (nr 87);

- Konwencja dotycząca stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych z 1949 r. (nr 98);
- Konwencja dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r. (nr 29) i protokół do niej z 2014 r.;
- Konwencja dotycząca zniesienia pracy przymusowej z 1957 r. (nr 105);
- Konwencja dotycząca najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia z 1973 r. (nr 138);

- Konwencja dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci z 1999 r. (nr 182);
- Konwencja dotycząca jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości z 1951 r. (nr 100);
- Konwencja dotycząca dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu z 1958 r. (nr 111).

CZĘŚĆ II

**ZAKAZY I OBOWIĄZKI OKREŚLONE W INSTRUMENTACH DOTYCZĄCYCH
ŚRODOWISKA**

1. **■** Obowiązek **■** uniknięcia lub *zminimalizowania* negatywnego wpływu na różnorodność biologiczną, *interpretowany* zgodnie z art. 10 lit. b) Konwencji o różnorodności biologicznej z 1992 r. oraz *prawem mającym zastosowanie w danej jurysdykcji*, w tym obowiązki określone w protokole kartageńskim w zakresie rozwijania zmodyfikowanych organizmów żywych, sposobu postępowania z nimi, ich transportu, użytkowania, transferu i uwalniania oraz w Protokole z Nagoi do Konwencji o różnorodności biologicznej dotyczącym dostępu do zasobów genetycznych oraz sprawiedliwym i równym podziale korzyści wynikających z wykorzystania tych zasobów z dnia 12 października 2014 r.;
2. **■** Zakaz importu, eksportu, reeksportu lub sprowadzania z morza jakichkolwiek okazów uwzględnionych w załącznikach I–III do Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES) z dnia 3 marca 1973 r. bez zezwolenia, interpretowany zgodnie z art. III, IV i V konwencji;

3. ■ Zakaz produkcji, **przywozu i wywozu** produktów z dodatkiem rtęci **wymienionych** w części I załącznika A do Konwencji z Minamaty w sprawie rtęci z dnia 10 października 2013 r. (konwencja z Minamaty), **interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 1 konwencji**;
4. ■ Zakaz wykorzystywania rtęci **lub** związków rtęci w procesach produkcyjnych **wymienionych** w części I załącznika B do konwencji z Minamaty **po** dacie wycofania określonej w konwencji w odniesieniu do **poszczególnych procesów**, **interpretowany zgodnie z art. 5 ust. 2 konwencji**;
5. ■ Zakaz **niezgodnego z prawem** przetwarzania odpadów rtęciowych, **interpretowany zgodnie z art. 11 ust. 3 konwencji z Minamaty i art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/852¹**;
6. ■ Zakaz produkcji i stosowania substancji chemicznych **wymienionych** w załączniku A do Konwencji sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych z dnia 22 maja 2001 r., **interpretowany zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (i) konwencji i rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1021²**;

¹ **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/852 z dnia 17 maja 2017 r. w sprawie rtęci oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1102/2008 (Dz.U. L 137 z 24.5.2017, s. 1).**

² **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1021 z dnia 20 czerwca 2019 r. dotyczące trwałych zanieczyszczeń organicznych (Dz.U. L 169 z 25.6.2019, s. 45).**

7. ■ Zakaz *niezgodnego z prawem* obchodzenia się z odpadami, ich gromadzenia, magazynowania i usuwania, *interpretowany zgodnie z art. 6 ust. 1 lit. d) ppkt (i) oraz (ii) konwencji sztokholmskiej i art. 7 rozporządzenia (UE) 2019/1021*;
8. ■ Zakaz importu *lub eksportu* substancji chemicznej wymienionej w załączniku III do Konwencji *rotterdamskiej* w sprawie procedury zgody po uprzednim poinformowaniu w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami (UNEP/FAO) z dnia 10 września 1998 r., *interpretowany zgodnie z art. 10 ust. 1, art. 11 ust. 1 lit. b) i art. 11 ust. 2 konwencji oraz wskazaniem* przez importującą *lub eksportującą* stronę konwencji zgodnie z procedurą zgody po uprzednim poinformowaniu (procedura PIC);
9. ■ Zakaz *nielegalnej* produkcji, *konsumpcji, przywozu i wywozu kontrolowanych* substancji *wymienionych w załącznikach A, B, C i E Protokołu montrealskiego w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową* załączonego do Konwencji wiedeńskiej o ochronie warstwy ozonowej, *interpretowany zgodnie z art. 4B* protokołu montrealskiego *oraz przepisami dotyczącymi licencji na mocy prawa mającego zastosowanie w danej jurysdykcji*;

10. ■ Zakaz wywozu odpadów niebezpiecznych ***lub innych, interpretowany zgodnie z art. 1 ust. 1 i 2*** Konwencji bazylejskiej o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych z dnia 22 marca 1989 r. (konwencja bazylejska) oraz ■ rozporządzeniem (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady³:
- a) do jednej ze stron ***konwencji***, która zakazała przywozu takich odpadów niebezpiecznych i innych odpadów, ***interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. b)*** konwencji bazylejskiej;
 - b) do państwa importującego ■ , które nie wyrazi pisemnej zgody na określony przywóz, w przypadku gdy to państwo importujące nie zabroniło przywozu takich odpadów niebezpiecznych, ***interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. c)*** konwencji bazylejskiej;
 - c) do państwa niebędącego stroną konwencji bazylejskiej, ***interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 5*** konwencji bazylejskiej;
 - d) do państwa importującego, jeżeli takie odpady niebezpieczne lub inne odpady nie podlegają gospodarce prowadzonej w sposób bezpieczny dla środowiska w państwie importującym lub gdziekolwiek indziej, ***interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 8*** zdanie ***pierwsze*** konwencji bazylejskiej ■ ;

³ ***Rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów (Dz.U. L 190 z 12.7.2006, s. 1).***

11. ■ Zakaz wywozu odpadów niebezpiecznych z państw wymienionych w załączniku VII do konwencji bazylejskiej do państw niewymienionych w załączniku VII *w odniesieniu do operacji wymienionych w załączniku IV do konwencji bazylejskiej, interpretowany zgodnie z art. 4A konwencji bazylejskiej oraz art. 34 i 36 rozporządzenia (WE) nr 1013/2006* ■ ;
12. ■ Zakaz przywozu odpadów niebezpiecznych i innych odpadów z państwa niebędącego stroną konwencji bazylejskiej, *które nie ratyfikowało* konwencji bazylejskiej, *interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 5 konwencji bazylejskiej*;
13. *Obowiązek unikania lub minimalizowania niekorzystnych skutków dla dóbr o oznaczonych granicach i określonych jako dziedzictwo naturalne zgodnie z definicją w art. 2 Konwencji z dnia 16 listopada 1972 r. w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (konwencja w sprawie światowego dziedzictwa), interpretowany zgodnie z art. 5 lit. d) konwencji i prawem mającym zastosowanie w danej jurysdykcji*;

14. *Obowiązek unikania lub minimalizowania niekorzystnych skutków dla obszarów wodno-błotnych zgodnie z definicją w art. 1 Konwencji z dnia 2 lutego 1971 r. o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego (konwencja ramsarska), interpretowany zgodnie z art. 4 ust. 1 konwencji ramsarskiej i prawem mającym zastosowanie w danej jurysdykcji;*
15. *Obowiązek zapobiegania zanieczyszczaniu morza przez statki, interpretowany zgodnie z Międzynarodową konwencją z dnia 2 listopada 1973 r. o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki, zmienioną protokołem z 1978 r. (MARPOL 73/78). Powyższe obejmuje:*
- a) *zakaz zrzutu do morza:*
- (i) *oleju lub mieszanin oleistych, zgodnie z definicją w prawie 1 załącznika I do konwencji MARPOL 73/78, interpretowany zgodnie z prawidłami 9–11 załącznika I do konwencji MARPOL 73/78;*
- (ii) *szkodliwych substancji ciekłych, zgodnie z definicją w prawie 1 pkt 6 załącznika II do konwencji MARPOL 73/78, interpretowany zgodnie z prawidłami 5 i 6 załącznika II do konwencji MARPOL 73/78; oraz*

(iii) ścieków, zgodnie z definicją w prawie 1 pkt 3 załącznika IV do konwencji MARPOL 73/78, interpretowany zgodnie z prawidłami 8 i 9 załącznika IV do konwencji MARPOL 73/78;

b) zakaz bezprawnego zanieczyszczania substancjami szkodliwymi przewożonymi morzem w opakowaniach, zgodnie z definicją w prawie 1 załącznika III do konwencji MARPOL 73/78, interpretowany zgodnie z prawidłami 1–7 załącznika III do konwencji MARPOL 73/78; oraz

c) zakaz bezprawnego zanieczyszczania odpadami ze statków, zgodnie z definicją w prawie 1 załącznika V do konwencji MARPOL 73/78, interpretowany zgodnie z prawidłami 3–6 załącznika V do konwencji MARPOL 73/78;

16. *Obowiązek zapobiegania zanieczyszczeniu środowiska morskiego przez zatapianie, a także ograniczania i kontrolowania tego zanieczyszczania, interpretowany zgodnie z art. 210 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z dnia 10 grudnia 1982 r. (UNCLOS) i prawem mającym zastosowanie w danej jurysdykcji.*